

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Vaida ŠPAKAUSKIENĖ

Finansų ir investicijų ekonomikos studijų programos studentė

**TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ
PRITRAUKIMĄ Į LIETUVOS ŪKĮ LEMIANČIŲ
VEIKSNIŲ ANALIZĖ**

Magistro darbas

Šiauliai, 2016

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ
FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Vaida ŠPAKAUSKIENĖ

TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ
PRITRAUKIMĄ Į LIETUVOS ŪKĮ LEMIANČIŲ
VEIKSNIŲ ANALIZĖ

Magistro darbas
Ekonomika (L100),

Darbo vadovas:

doc. dr. Henrikas KARPAVIČIUS

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

SANTRAUKA

Vaida Špakauskienė

Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į Lietuvos ūkį lemiančių veiksnių analizė

Magistro darbas.

Magistro darbe išsamiai nagrinėjamos tiesioginės užsienio investicijos, jų esmė, klasifikavimas, formos, reikšmė ekonomikai ir veiksniai, lemiantys TUI srautą į Lietuvą. Darbe nagrinėjamos tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2004 – 2014 metų laikotarpiu, Analizuojant veiksnius, lemiančius TUI į Lietuvą, tiriamas ryšys tarp TUI ir rinkos veiksnių, darbo jėgos kaštų, ekonomikos atvirumo ir veiklos apmokestinimo.

SUMMARY

Vaida Špakauskienė

Analyses of the determinants having influence to attraction of foreign direct investment in Lithuania's economy.

Master's work.

Master's detailed analysis of the work of foreign direct investment, their essence, classification, importance and impact of economy and determinants of foreign direct investment in Lithuania. Research deals with foreign direct investment in Lithuania 2004 - 2014 period. In order to analyze factors, which have an impact on FDI, it is explored the relationship between factors of market, labor costs, economic openness and local taxes.

TURINYS

ĮVADAS.....	7
1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ SAMPRATA IR JŲ PRITRAUKIMĄ LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ TEORINIAI ASPEKTAI.....	10
1.1 Tiesioginių užsienio investicijų samprata ir jų klasifikacija.....	10
1.2 Tiesioginių užsienio investicijų reikšmė šalies ūkiui.....	14
1.2.1 TUI daroma teigiama įtaka.....	16
1.2.2 TUI daroma neigiama įtaka.....	17
1.3 Tiesioginių užsienio investicijų formos ir pritraukimo strategijos.....	18
1.4 Tiesioginių užsienio investicijų veiklos teisinis reglamentavimas.....	24
1.5 Veiksnių, lemiančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą, klasifikacija.....	28
2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ANALIZĖ LIETUVOJE.....	33
2.1 Tiesioginių užsienio investicijų ekonominės analizės metodologija.....	34
2.2 Veiksniai, lemiantys TUI pritraukimą į Lietuvą.....	37
2.3 Veiksniai, ribojantys tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvos ūkį.....	40
2.4 Tiesioginių užsienio investicijų struktūra ir dinamika 2004-2014 metais Lietuvoje.....	42
2.4.1 Tiesioginių užsienio investicijų srautų analizė.....	42
2.4.2 Tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, analizė.....	44
2.4.3 Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo pagal apskritis, analizė.....	45
2.4.4 Tiesioginių užsienio investicijų pagal šalis investuotojas, analizė.....	47
2.4.5 Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo Lietuvoje pagal ekonominės veiklos rūšis, analizė.....	50
2.5 Lietuvos pozicija reitinguose.....	53
3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ PRITRAUKIMĄ Į LIETUVOS ŪKĮ LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ ANALIZĖ 2004-2014 METAIS.....	59
3.1 Tarpusavio ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir rinkos dydžio.....	61
3.2 Tarpusavio ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir darbo jėgos kaštų.....	64
3.3 Tarpusavio ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir Lietuvos ekonomikos atvirumo indekso.....	69
3.4 Tarpusavio ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir veiklos apmokestinimo.....	70
IŠVADOS.....	78
LITERATŪRA.....	80
PRIEDAI.....	85
1 priedas.....	85
2 priedas.....	86

LENTELĖS

1 lentelė	Tiesioginių užsienių investicijų apibrėžimai.....	11
2 lentelė	Investicijų klasifikavimas pagal požymius.....	12
3 lentelė	Laisvosios ekonominės zonos Lietuvoje.....	22
4 lentelė	Moksliniai tyrimo metodai, taikomi tiesioginių užsienio investicijų tyrimuose ir jų rezultatuose.....	34
5 lentelė	Veiksniai, lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms.....	37
6 lentelė	Tiesioginės užsienio investicijos, vienam gyventojui pagal apskritis 2004-2014m.....	46
7 lentelė	Tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas 2004-2014m., mln. Eur.....	47
8 lentelė	Daugiausiai TUI tenkančių ekonominėms veiklos rūšims metų pabaigoje, analizė, mln. Eur.....	51
9 lentelė	Mažiausiai TUI tenkančių ekonominėms veiklos rūšims metų pabaigoje, analizė, mln. Eur.....	52
10 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir TUI lemiančių veiksnių stiprumo įvertinimas.....	59
11 lentelė	Ryšio pobūdžio ir stiprumo interpretacija pagal koreliacijos koeficiento reikšmes...	60
12 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir gyventojų skaičiaus stiprumo įvertinimas.....	61
13 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir vidutinių gyventojų disponuojamų pajamų stiprumo įvertinimas.....	63
14 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio stiprumo įvertinimas.....	65
15 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir vidutinio dirbančiųjų skaičiaus stiprumo įvertinimas...	66
16 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir įmokų į garantinį fondą stiprumo įvertinimas.....	67
17 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir draudėjų mokamo VSD stiprumo įvertinimas.....	68
18 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir ekonomikos atvirumo stiprumo įvertinimas.....	69
19 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir įmonių sumokėto pelno mokesčio stiprumo įvertinimas	70
20 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir nekilnojamo turto mokesčio stiprumo įvertinimas.....	71
21 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir žemės mokesčio stiprumo įvertinimas.....	72
22 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir transporto priemonių mokesčio stiprumo įvertinimas...	74
23 lentelė	Ryšio tarp sukauptų TUI ir mokesčio už aplinkos taršą stiprumo įvertinimas.....	75

PAVEIKSLAI

1 pav.	Tiesioginių užsienio investicijų sandara.....	12
2 pav.	Lietuvos laisvųjų ekonomikos zonų (LEZ) žemėlapis.....	21
3 pav.	Gamybos ir paslaugų centrų kriterijai.....	38
4 pav.	Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2004-2014 metais, mln. Eur.....	43
5 pav.	Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui 2004-2014 metais, Eur.....	44
6 pav.	Lietuvos rezultatai „Doing Business“ ataskaitose.....	54
7 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir rinkos dydžio (gyventojų skaičiaus) priklausomybė.....	62
8 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir rinkos dydžio (vidutinių disponuojamųjų pajamų per mėnesį tekusių vienam ūkio nariui) priklausomybė.....	64
9 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio priklausomybė.....	65
10 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir vidutinio dirbančiųjų skaičiaus priklausomybė.....	66
11 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir įmokų į garantinį fondą priklausomybė.....	67
12 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir draudėjų mokamo VSD priklausomybė.....	68
13 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir ekonomikos atvirumo priklausomybė.....	69
14 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir pelno mokesčio priklausomybė.....	71
15 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir nekilnojamo turto mokesčio priklausomybė.....	72
16 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir žemės mokesčio priklausomybė.....	73
17 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir transporto priemonių mokesčio priklausomybė.....	74
18 pav.	Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir mokesčio už aplinkos taršą priklausomybė.....	75

IVADAS

Ekonominė plėtra – vienas pagrindinių šalies vidaus politikos tikslų jau nuo Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimo laikų. Tiesioginės užsienio investicijos - vienas iš ekonominės plėtros veiksnių, kuris yra vienas svarbiausių makroekonomikos rodiklių šalyje, kuris skatina ekonomikos augimą šalyje. Investicijos apibūdinamos kaip žinių, konkurencingumo ir užimtumo šaltinis, kuris iš dalies sąlygoja šalies ekonomikos augimą. Visos investicijos į šalies ekonomiką, tiek vidaus, tiek užsienio padeda šalies gyventojams ne tik uždirbti, bet ir gyventi geriau.

Valstybė formuodama atitinkamą valdžios požiūrį į tiesioginių užsienio investicijų skatinimo politiką, šalies investicinio patrauklumo įvaizdžio gerinimą, kuria specialias strategijas ir programas, stengiasi ir siekia įvairiais būdais pritraukti kuo daugiau investicijų į šalį. Vienas tokių kablukų, investuotojams privilioti yra laisvosios ekonominės zonos, tai teritorijos skirtos plėsti konkurencinę, ūkinę ar finansinę veiklą, kuriose įstatymų nustatyta tvarka yra taikomos ne tik mokesčių lengvatos besikuriantiems investuotojams, bet ir subsidijos bei kitos pagalbinės paslaugos, padedančios verslo įsitvirtinimui. Lietuvos valstybė, kaip ir kitos pasaulio šalys yra suinteresuotos pritraukti kuo daugiau užsienio investicijų srautą į savo šalies ūkį. Lietuva ekonominiu požiūriu turi daug privalumų, vienas jų - puiki geografinė padėtis, kuria gali pasigirti ir išsiskiria iš kitų kaimyninių Baltijos šalių. Lietuva tarsi kryžkelė, sujungianti Vakarų Europos, Baltijos jūros regiono bei Nepriklausomų Valstybių Sąjungos (NVS) rinkas. Lietuva turi vieną Klaipėdos jūrų uostą ir keturis tarptautinius oro uostus bei geležinkelių tinklą, kurių pagalba galima nesunkiai pasiekti Rytų bei Vakarų rinkas ir Šiaurės valstybes.

Darbo aktualumas. Šalies ekonomikai tiesioginės užsienio investicijos turi labai svarbią reikšmę, kadangi jos apibrėžia šalies plėtros potencialą. Jos prisideda prie naujų darbo vietų sukūrimo, taip įtakodamos užimtųjų skaičiaus šalyje ir eksporto augimą bei nedarbo lygio mažėjimą. Investicijos taip pat viena pagrindinių veiksnių lemiančių ir prisidedančios prie didesnio BVP augimo. Moksliniai tyrimai ir diskusijos apie investicijų teigiamą ir neigiamą poveikį, jų reikšmę šalies ekonomikai, veiksnius, lemiančius investicijų pritraukimą bei patrauklią investicinę aplinką, aktualūs ne tik visame pasaulyje (Amdam, Lunnanm ir kt. 2007; Anyanwu, 2012; Kahai, 2011), bet ir Lietuvoje (Šimelytė, Antanavičienė, 2013; Lankauskienė, 2011; Rupulienė, 2008; Tvaronavičienė, 2003; Ruplienė ir kt. 2008; Ruplienė, Garšvienė 2008; Jurgelis 2011), ką įrodo mokslinių publikacijų gausa.

Mokslinėje literatūroje dažnai yra tiriama tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonomikai ar investicijų skatinimo instrumentai, tačiau nedaug tyrimų galima rasti būtent apie

veiksnius, kurie įtakoja užsienio investuotojų pritraukimą, dažnu atveju, tie veiksniai mokslinėje literatūroje būna tik paminėti, tačiau ne išsamiai išnagrinėti. Todėl kyla poreikis išskirti, tirti ir analizuoti pagrindinius veiksnius, įtakančius tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį.

Tyrimo problema. Įvairiuose ūkio šakose ar pramonės sektoriuje investicijos gali prisidėti prie ekonominio augimo ir plėtros, papildyti ir suaktyvinti vietinių įmonių veiklą bei efektyvumą. Lietuva turi gana palankias perspektyvas, atsižvelgiant į šalies dydį, pritraukti užsienio investuotojus, todėl magistro darbe siekiama iširti, kokie būtent veiksniai tiesiogiai įtakoja ir padeda pritraukti tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvos ūkį.

Tyrimo objektas. Tiesioginės užsienio investicijos ir veiksniai, lemiantys jų pritraukimą į Lietuvos ūkį.

Tyrimo dalykas. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas Lietuvoje.

Tyrimo tikslas. Išnagrinėti tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiančius veiksnius ir jų įtakos mastą Lietuvos ūkiui.

Tyrimo uždaviniai.

- Remiantis nagrinėta literatūra išnagrinėti tiesioginių užsienio investicijų esmę, jų klasifikavimą bei jų reikšmę šalies ekonomikai.
- Identifikuoti veiksnius, įtakančius tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalies ūkį.
- Išnagrinėti tiesioginių užsienio investicijų rodiklius, pateikiant lyginamąją rodiklių analizę Lietuvos valstybėje.
- Atlikti tyrimą ir išnagrinėti, kokių mastu konkretūs veiksniai lemia tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo mastą.
- Apibendrinus tyrimo metu gautus rezultatus pateikti išvadas.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė; statistinių duomenų sistemimas, lyginimas ir apibendrinimas; ekonometrinė analizė; gautų rezultatų lyginimas ir interpretavimas.

Darbo rezultatų aprobavimas: magistro darbe atliktų tyrimų rezultatai buvo skelbiami viešojoje mokslinėje konferencijoje:

– Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto organizuojamoje 15-oje Jaunųjų tyrėjų tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Ekonomikos ir vadybos aktualijos“ 2015 m. balandžio mėn. 17d. Šiauliuose (žr. 1 priedas).

Darbo struktūra:

- Magistro darbą sudaro trys pagrindiniai skyriai. Darbas pradedamas įvadu ir baigiamas apibendrinamąja dalimi.
- Įvade pateikiamas magistro darbe analizuojamos problemos aktualumas, tyrimo tikslas, uždaviniai ir tyrimo metodai.
- Pirmame darbo skyriuje atliekama mokslinės literatūros, nagrinėjančios tiesiogines užsienio investicijas ir jų pritraukimą į šalies ūkį lemiančių veiksnių, analizė.
- Antrame skyriuje pristatomi užsienio kapitalo srautų Lietuvoje analizės rezultatai.
- Trečiame skyriuje atliekamas kiekybinis, tiesioginių užsienio investicijų ir atliktos mokslinės literatūros analizės metu nustatytų veiksnių, lemiančių jų pritraukimą į šalies ūkį, tyrimas. Gauti tyrimo rezultatai interpretuojami ir suformuluojamos tyrimo išvados.
- Darbo apimtis – 86 puslapių, įskaitant priedus, tekste pateikta 18 paveikslų ir 23 lentelės.
- Rašant magistro darbą buvo naudotasi 84 literatūros šaltiniais.

1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ SAMPRATA IR JŲ PRITRAUKIMĄ LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ TEORINIAI ASPEKTAI

Teorinėje šio darbo dalyje pristatomi tiesioginių užsienio investicijų teoriniai aspektai. Remiantis įvairių Lietuvos ir užsienio autorių darbais, atliktais tyrimais, mokslinės literatūros šaltiniais bei įstatymais apibrėžiama tiesioginių užsienio investicijų samprata, jų klasifikacija ir reikšmė bei daroma tiek teigiama, tiek neigiama įtaka šalies ūkiui ir ekonomikai. Toliau teorinėje darbo dalyje nagrinėjama tiesioginių užsienio investicijų formos, pateikiant jų lyginamąją analizę ir strategijos, į kurias yra orientuojamos tiesioginės užsienio investicijos. Tiesioginių užsienio investicijų priežastys ir tikslai pateikiami tolimesniuose teorinės dalies skyriuose. Nagrinėjamas ir tiesioginių užsienio investicijų veiklos teisinis reglamentavimas ir jų ekonominei analizei pasitelkiami metodai. Paskutiniame konceptualiosios dalies skyriuje nagrinėjami tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį lemiantys veiksniai, kurie daro teigiamą poveikį šalies ūkiui, ko pasekoje įtakoja ir šalies makroekonominius rodiklius.

1.1 Tiesioginių užsienio investicijų samprata ir jų klasifikacija

Kiekvienas žmogus žodį „investicija“ galėtų paaiškinti skirtingai, nes šis žodis turi labai daug reikšmių ir interpretacijų. Vienas – pradėtų nuo aiškinimo apie investicijas į geresnę buitį, nuosavą būstą, kitas – į terminuotus banko indėlius, trečias galiausiai užsimintų apie įmonės investicijas į naujus įrengimus ir kt. Nors investicijų yra įvairiausių, tačiau galima išskirti jas vienijančią bruožą – investuotojų siekis gauti pelną. Juk, kur investuotojas beišleis savo pinigus, jis visada tikisi uždirbti. To tikisi ir kiekvienas iš mūsų padėjęs indėlį į banką, ar užsienio įmonė atidariusi padalinį kitoje užsienio šalyje.

Žodis „investicijos“ yra kilęs iš lotyniško žodžio „invest“, kuris reiškė - „įdėti“. Bendrąją prasmę investicija reiškia kapitalo įdėjimą ateityje tikintis jo padidėjimo. Pasak, D. Cibulskienės ir M. Butkaus (2007) kapitalo padidėjimo turi užtekti, kad investuotojui būtų atlyginta už tam tikru laikotarpiu turimas, bet tuo metu nenaudojamas lėšas, ir būsimus infliacijos nuostolius, taip pat investuotojas turi uždirbti už prisiimtą riziką.

Įvairių autorių ir institucijų suformuluotos tiesioginių užsienio investicijų sąvokos pateiktos 1 lentelėje. Kaip matome lentelėje įvairiuose šaltiniuose pateikti tiesioginių užsienio investicijų apibrėžimai yra skirtingi, tačiau galima surasti ir nemažai panašumų. Apibendrinant galima teigti, kad tiesioginės užsienio investicijos tai ilgalaikiai, užsienio tiek fizinių, tiek juridinių asmenų užsienyje, kapitalo įdėjimai, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ir ekonominiai santykiai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės, o įsigyta kapitalo dalis suteikia

teisę investuotojui kontroliuoti ir daryti įtaką ūkio subjektui, suteikiant ne mažiau kaip 10 proc. balso teisių.

1 lentelė

Tiesioginių užsienių investicijų apibrėžimai

Autorius, metai	Tiesioginės užsienio investicijos tai -
Naulickaitė, J., Solnyškienė, J., (2015)	- „investicijos, kurių pasėkoje susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės ir kuomet tiesioginis užsienio investuotojas turi teisę aktyviai dalyvauti tiesioginio investavimo įmonės valdyme.“
Lietuvos Statistikos Departamentas (2014)	- „tarptautinės investicijos, kurios vienam investuotojui nerezidentui (fiziniam ar juridiniam asmeniui) arba investuotojų nerezidentų grupei suteikia 10 ir daugiau procentų balso teisių.“
VŠĮ Investuok Lietuvoje (2014)	- „užsienio kapitalo investavimas kuriant naujas arba perkant jau veikiančias vietines įmones, kai užsienio investuotojas įgyja teisę į ne mažiau kaip 10% įmonės įstatinio kapitalo. TUI nėra priskiriami smulkūs sandoriai vietinėje biržoje.“
Čibinskienė, A., Kontautienė, R., (2010)	- „ne tik finansiniai ištekliai, naujos technologijos, prieigos prie rinkų, bet ir didesnė pramonės ir jos funkcijų vertė.“
Tarptautinis valiutos fondas (2008)	- „tarptautinių investicijų kategorija, apimanti ilgalaikius ekonominius finansinius santykius ir interesus tarp investuotojo nerezidento (tiesioginio užsienio investuotojo) ir rezidento įmonės (tiesioginio investavimo įmonės) arba tarp investuotojo rezidento ir nerezidento įmonės.“
Vainienė, R. (2005)	- „užsienio fizinių ir juridinių asmenų šalyje arba šalies fizinių ir juridinių asmenų užsienyje įsigyjamas ilgalaikis turtas, žemė, pastatai, įrenginiai ar veikiančios įmonės (jų akcijos).“
Kvainauskaitė, V. (2004)	- „ilgalaikiai kapitalo įdėjimai kreditų ar nuosavybės teisės forma į užsienio įmonę, kontroliuojamą užsienio investuotojo.“
Vėberis, A., Samuolis, G., ir kt. (2000)	- „investicijos, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai interesai ir ekonominiai santykiai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės.“
LR investicijų įstatymas (1999)	- „investicijos ūkio subjektui steigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai įsigyti, taip pat reinvesticijos, paskolos ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalas ar jo dalis, subordinuotos paskolos, jei investuojama siekiant užmegzti arba palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkio subjekto, į kurį investuojama, ryšius ir investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui.“

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis nurodytų autorių darbais.

Žemiau pateiktoje lentelėje pateikiamas investicijų klasifikavimas pagal požymius remiantis S. Valentinavičium (2010). Lentelėje (žr. 2 lentelę) pavaizduotas investicijų klasifikavimas pagal

požymius. Iš lentelės matyti, kad investicijos yra klasifikuojamos pagal **investavimo objektą** ir skirstomos į kapitalo ir finansines investicijas. Remiantis Lietuvos Respublikos investicijų įstatymu (1999), kapitalo investicijos tai investicijos ilgalaikiam materialiam ir nematerialiam turtui sukurti, įsigyti arba jo vertei padidinti. Tai tarsi investicijos į gamybą, įsigyjant ar padidinant turto vertę, kuris bus naudojamas ilgą laiką įmonėje pajamoms uždirbti. Kapitalo investicijos yra būtinos tiek pradėdant verslą, tiek jį plėtojant. S. Valentinavičius (2010) pabrėžia, kad kuo didesnės kapitalo investicijos, tuo yra spartesnis ekonomikos augimas. Ilgalaikis turtas, kuriam yra skiriamos šios investicijos, yra tiek materialus, tiek nematerialus. Ilgalaikiam materialiam turtui priskiriami pastatai, žemė, įrengimai, atsargos ir kt. Ilgalaikiam nematerialiam turtui priskiriamas turtas, kuris neturi fizinės išraiškos: autorių teisės, įmonės pavadinimas, prekės ženklas ar techninės žinios. Finansinės investicijos – tai finansinio turto įsigijimas, įskaitant ir vertybinius popierius. Finansinio turto įsigijimo tikslas – ateityje gauti pajamas arba pelną iš padidėjusios investicijų vertės.

2 lentelė

Investicijų klasifikavimas pagal požymius

Požymis	Klasifikavimas pagal požymį
Investavimo objektas	<ul style="list-style-type: none"> • Kapitalo investicijos • Finansinės investicijos
Investuotojo įtaka bendrovei	<ul style="list-style-type: none"> • Tiesioginės investicijos • Netiesioginės (portfelinės) investicijos
Investuotojo nuolatinė buveinė (rezidavimas)	<ul style="list-style-type: none"> • Vidaus investicijos • Užsienio investicijos
Investuotojo statusas	<ul style="list-style-type: none"> • Valstybės investicijos • Privačios investicijos
Investavimo periodas	<ul style="list-style-type: none"> • Trumpalaikės investicijos • Ilgalaikės investicijos
Investicijų pobūdis	<ul style="list-style-type: none"> • Horizontalios investicijos • Vertikalios investicijos

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal S. Valentinavičių, (2010), D. Cibulskienę, M. Butkų (2007), R. Ginevičių ir kt. (2005).

Kitas svarbus požymis, pagal kurį klasifikuojamos investicijos, pasak Valentinavičiaus S. (2010), Cibulskienės D. ir Butkaus M. (2007), yra **investuotojo įtaka bendrovei**. Pagal šį požymį investicijos gali būti klasifikuojamos į tiesiogines ir netiesiogines, kitaip įvardijamas kaip portfelines investicijas. Tiesiogines investicijas D. Treigienė (2010) apibūdina, kaip investicijas, kurios skirtos naujos įmonės įsteigimui arba jau veiklą vykdančios įmonės kapitalui arba tik jo daliai įsigyti. Į tiesiogines investicijas įeina paskolos ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso visas kapitalas arba tik jo kažkuri dalis ir reinvesticijos. D. Cibulskienė ir M. Butkus (2007) teigia, kad investuotojas (tiesioginių investicijų atveju) dažniausia pasirenka investavimo objektą tiesiogiai dalyvaudamas ir investuodamas. Anot D. Treigienės (2010), netiesioginės, arba

kitaip dar vadinamos portfelinės investicijos – tai yra tokios investicijos, kuomet investavimo metu įsigyto kapitalo dalis nesuteikia galimybės investuotojui teisės daryti įtakos ūkio subjektui.

Investicijos taip pat yra klasifikuojamos ir pagal **investuotojo nuolatinę buveinę**, kurios yra skirstomos į vidaus bei užsienio investicijas. S. Valentinavičius (2010) vidaus investicijas apibūdina, kaip šalies gyventojų investicijas savo gyvenamojoje šalyje, o užsienio investicijas traktuoja, kaip užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, bei užsienio fizinių ir juridinių asmenų investicijas kitoje šalyje.

Svarbu paminėti ir lentelėje išskirtą investicijų klasifikavimą pagal **investuotojo statusą**. Kaip matome, pagal investuotojo statusą investicijos yra skirstomos į privačias ir valstybines investicijas. Privačios investicijos, anot D. Treigienės (2010) yra fizinių ar juridinių asmenų, kurių įstatiniame kapitale nėra valstybinio kapitalo, lėšų įdėjimas į kitus fizinius asmenis bei organizacijas. Valstybines investicijas, autorė apibrėžia, kaip investicijas valstybės poreikiams tenkinti valstybės ar savivaldybių lėšomis, valstybės ar savivaldybės vardu gautomis paskolomis, savomis lėšomis ar kitu turtu bei suteikiamomis paskolų garantijomis.

Pagal Valentinavičių S. (2010), investicijos klasifikuojamos pagal jų **investavimo periodą** į ilgalaikes ir trumpalaikes investicijas. Ilgalaikės investicijos – tai investavimas ilgesniam negu vienerių metų terminui, investuotojai dažnai nustato ir detalizuoja investavimo trukmę. Trumpalaikės investicijos – tai investavimas ne ilgesniam negu vienerių metų terminui.

Tiesioginės užsienio investicijos taip pat klasifikuojamos ir pagal jų **pobūdį**, kurios skirstomos į horizontaliąsias ir vertikaliąsias. Investicijos, remiantis R. Ginevičiumi ir kt. (2005), kai investuojama į įmonę toje pačioje pramonės šakoje yra horizontaliosios investicijos, o kai investuojama į įmonę, kuri teikia žaliavas ar tarpininkauja - vertikaliuosios investicijos.

1 pav. Tiesioginių užsienio investicijų sandara

Šaltinis: Lietuvos statistikos metraštis. Lietuvos Statistikos departamentas (2014).

Tiesioginėms užsienio investicijoms, remiantis Lietuvos Statistiko departamento išleistu Lietuvos Statistikos metraščiu (2014), priskiriamas (žr. 1 pav.) ne tik pirminis kapitalo investavimas, bet ir kitos vėlesnės ekonominės operacijos vykstančios tarp investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. Taigi tiesiogines užsienio investicijas sudaro:

- **įmonės nuosavo kapitalo dalis** tenkanti tiesioginiam užsienio investuotojui (į turimą įmonės įstatinio kapitalo dalį);
- **reinvesticijos**, tai likusi, ataskaitiniu laikotarpiu nepaskirstyta tiesioginiam užsienio investuotojui priklausanti pelno (nuostolio) dalis, kuri įmonėje laikoma dividendų forma;
- tiesioginio užsienio investuotojo investavimo įmonei suteiktos ilgalaikės ir trumpalaikės **paskolos** (išimtis: tiesioginės užsienio investicijos nėra paskolos, kurios gautos Lietuvos valstybės vardu ir su valstybės garantija);
- **kitas įmonės kapitalas** – tai tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės prekybos skolos, palūkanos už paskolas, neišmokėti dividendai, skolos vertybiniai popieriai, privilegijuotosios akcijos, nesuteikiančios teisių į turtą likviduojant įmonę ir pan.

Apibendrinant galima teigti, jog tiesioginės užsienio investicijos yra ilgalaikiai, užsienio ir juridinių asmenų užsienyje, kapitalo įdėjimai, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ir ekonominiai santykiai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. Įsigyta kapitalo dalis suteikia teisę investuotojui kontroliuoti ir daryti įtaką ūkio subjektui, suteikiant ne mažiau kaip 10 proc. balsų teisių. Tiesioginės užsienio investicijos yra klasifikuojamos pagal investavimo objektą, pagal investuotojo įtaką bendrovei, pagal investuotojo nuolatinę buveinę, pagal investuotojo statusą, pagal investavimo periodą ir pagal pobūdį. Tiesioginėms užsienio investicijoms yra priskiriamas ne vien tik pirminis kapitalo investavimas, bet ir kitos vėlesnės ekonominės operacijos vykstančios tarp investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės, taigi tiesiogines užsienio investicijas sudaro: įmonės nuosavo kapitalo dalis; reinvesticijos; paskolos; ir kitas įmonės kapitalas.

1.2 Tiesioginių užsienio investicijų reikšmė šalies ūkiui

Dažnu atveju tiesioginės užsienio investicijos yra pritraukiamos į tas sritis, kurios yra dar pakankamai naujos šalyje ir joms reikalingos didelės investicijos bei aukšta darbo jėgos kvalifikacija. Tiesioginės užsienio investicijos, kaip jau aptarta anksčiau, yra ne vien naujos technologijos, finansiniai ištekliai, prieigos prie rinkų, tai taip ir didesnė pramonės bei jos funkcijų vertė. Šalies patrauklumą tarptautinei rinkai ir šalies ekonominius ryšius su kitomis valstybėmis nusako užsienio investicijų dydis šalyje.

Tiesioginių investicijų santykiai, remiantis Lietuvos Banku (2013) atsiranda tuomet, kai investuotojas nerezidentas investuoja šalies įmonėje, o tai jam suteikia teisę kontroliuoti ir įtakoti šios įmonės veiklą. Analogiškai santykiai taip pat atsiranda ir tuomet, kai šalies investuotojas (rezidentas) investuoja užsienio įmonėje.

O. Čegyte ir A. Miečinskienė (2009) savo tyrime pabrėžia, kad tarptautinis kapitalas dabartinėmis globalizacijos sąlygomis yra vis intensyviau eksportuojamas ir importuojamas užsienio investicijų forma. Dažniausiu atveju šios investicijos iš vienos šalies į kitą yra perkeliamos tiesioginių užsienio investicijų forma, perkėlimo metu tarp tiesioginio užsienio investuotojo šalies bei investicijas priimančios šalies sukuriant ilgalaikius bendradarbiavimo santykius. Autorės taip pat pažymi, kad TUI dažnai įvardijamos, kaip vienas pagrindinių ūkio plėtros ir ekonominio augimo veiksnių.

Ginevičių ir kt. (2005) savo darbe išskyrė penkias pagrindines priežastis, kodėl valstybėms naudinga pritraukti kuo didesnę tiesioginių užsienio investicijų srautą:

- Pirma priežastis – tai didelė nauda įmonėms (investicijos priverčia vietines bendroves konkuruoti, taip plėtojant savo verslą);
- Antra priežastis – tai internalizavimas (juo siekiama sumažinti gamybos išlaidas, todėl užsienio investuotojai pasirenka tą šalį, kurioje gali patirti mažesnių sąnaudų ir sumokėti mažiau mokesčių);
- Trečia priežastis – tai oligopolinis elgesys (tokių įmonių svarbiausias bruožas - stebėti savo varžovus, o nulemia įmonių savo prekių ir paslaugų kokybės gerinimą ir produkcijos kiekio didinimą);
- Ketvirta priežastis - būdingi vietos patogumai (tai įmonių numatymas, kad tam tikroje šalyje yra labiau naudinga įkurti naują bendrovę nei plėsti veiklą savo šalyje);
- Penkta priežastis – tai vietos patogumų politikos plėtojimas (šalies priimančios investicijas vyriausybės vykdoma politika siekiant pritraukti naujas įmones).

D. Laskienė ir I. Pekarskienė (2011) įvardino šaliai, priimančiai tiesiogines užsienio investicijas, poveikį produktyvumui bei ekonomikos augimui. Pramonės ir valstybės darbo produktyvumo augimui įtaką daro šios priežastys:

- didesnis užsienio firmų veiklos efektyvumas;
- žinių nutekėjimai ir technologijų perdavimas į vietines firmas.

Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas turi įtakos šalies ūkio regioniniam vystymuisi. Autoriai (Amdam, Lunnanm, Ramanauskas 2007) teigia, kad investicijos yra reikšmingas veiksnys, kuris nusakomas kaip indėlis į šalies ekonominę gerovę (pvz. naujų gamyklų statyba, naujų technologijų diegimas, infrastruktūros plėtojimas ir pan.). Ko pasekoje gali kilti valstybės, ar jo

regiono ir miesto pragyvenimo lygis, didėti nacionalinės ir biudžeto pajamos, gali būti sukuriama daugiau bendrojo vidaus produkto, gerėti prekių bei paslaugų kokybė ir kt.

Apibendrinant galima teigti, kad tiesioginių investicijų santykiai atsiranda tada, kai investuotojas nerezidentas investuoja šalies įmonėje, ir tai jam suteikia teisę kontroliuoti ir įtakoti šios įmonės veiklą. Tiesioginės užsienio investicijos dažniausiai ateina į tas veiklos sritis, kurios yra naujos šalyje ir joms reikalingas didesnis nei įprasta tiesioginių užsienio investicijų srautas. Išskiriamos šios pagrindinės priežastys, nusakyti naudą valstybėms priimančioms tiesiogines užsienio investicijas: didelė nauda įmonėms, internalizavimas, oligopolinis elgesys, būdingi vietos patogumai ir vietos patogumų politikos plėtojimas. Tiesioginės užsienio investicijos - veiksnys, kuris nusakomas kaip indėlis į šalies ekonominę gerovę, dėl kurio gali kilti valstybės, ar jo regiono ir miesto pragyvenimo lygis, didėti nacionalinės ir biudžeto pajamos ir kt.

1.2.1 TUI daroma teigiama įtaka

Neretai užsienio įmonės kurdamos verslą kitoje mažesnėje ar silpniau ekonomiškai išsivysčiusiose užsienio šalyje nesiekia vien tik pasinaudoti pigia darbo jėga. Pasamdę darbuotojus, jie daug investuoja į jų apmokymus, klasifikacijos kėlimą. Dažnu atveju, užsienio įmonių siūlomi darbo užmokesčiai yra gerokai didesni nei vietos darbdavių. Dėl šios priežasties sukurtos naujos darbo vietos ne tik didina į valstybės biudžetą surenkamą mokesčių sumą, tačiau ir suteikia vietiniams gyventojams galimybę nors šiek tiek gyventi geriau. Ilgainiui, patirtis, įgūdžiai ir žinios dirbant didesnėse tarptautinėse įmonėse tampa „plusu“ pereinant dirbti į vietines įmones ir panaudojant jas vietinės įmonės išskeltiems rezultatams pasiekti.

Kitas, ne mažiau svarbus TUI teigiamą įtaką, darantis aspektas – tai didėjantys užsienio investuotojų vietinėje šalyje teikiami prekių bei paslaugų užsakymai vietinėms įmonėms. Užsienio įmonės sukūrusios daug naujų darbo vietų, ne tik moka didesnius atlyginimus ir kelia gyventojų pragyvenimo lygį, tačiau taip pat perka ir dalį sau reikalingų prekių bei paslaugų iš vietinių įmonių. To pasekoje, vietinės įmonės ne tik daugiau parduoda, bei ir daugiau uždirba. Šioje situacijoje laimi ir valstybė, į kurios biudžetą sumokama daugiau mokesčių.

Ekonomikos literatūroje, remiantis V. Kvainauskaite (2004), daugiausiai išskiriami yra šie tiesioginių užsienio investicijų teigiami padariniai investicijas priimančiai šaliai:

- **Naujų darbo vietų** (užsienio kapitalo įmonėms plečiant savo veiklą pagerėja ne tik darbo sąlygos, bet ir sukuriama naujų darbo vietų);
- **Darbuotojų kvalifikacijos kėlimas** (užsienio investuotojai, paprastai daugiau nei vietos įmonės skiria lėšų į darbuotojų kvalifikaciją);

- **Naujų ir progresyvių vadybos idėjų diegimas** (diegiamos naujos vadybos idėjos, kurios keičia senas, jau giliai įsišaknijusias į vietines įmone vadybos idėjas);
- **Infrastruktūros plėtojimas** (TUI į šalį ateina kartu ir su verslo ryšius su užsienio bankais bei tarptautinėmis finansų institucijomis, o tai šaliai atsiliepia gerinant einamosios sąskaitos balansą ir didina šalies pozicijas tarptautinėse kapitalo rinkose);
- **Technologijos ir žinių transformavimas** (esant tiesioginėms užsienio investicijoms, įdiegiamos modernesnės technologijos, kurios leidžia transformuoti naujausias technologijas ir žinias);
- **Produktyvumo didėjimas** (didesnis produktyvumas - tai įmonių teikiamos geresnės ir įvairesnės paslaugos už dažniausiai mažesnę kainą);
- **Eksporto didėjimas** (tarptautinių korporacijos verslo kontaktų tinklas daugelyje šalių turi reikšmę eksporto didėjimui);
- **Ekonomikos augimas** (didesnis tiesioginių užsienio investicijų augimo tempas užtikrina pakankamai didelius ekonomikos augimo rodiklius);
- **Konkurencijos skatinimas** (užsienio investuotojai atveria vietinėms šalies įmonėms kelius į tarptautines rinkas).

Apibendrinant galima teigti, kad tiesioginių užsienio investicijų teigiami padariniai, šaliai priimančiai investicijas yra šie: naujų darbo vietų, darbuotojų kvalifikacijos kėlimas, naujų ir progresyvių vadybos idėjų diegimas, infrastruktūros plėtojimas, technologijos ir žinių transformavimas, produktyvumo didėjimas, eksporto didėjimas, ekonomikos augimas ir konkurencijos skatinimas. Taip pat svarbus aspektas – didėjantys užsienio investuotojų teikiami prekių bei paslaugų užsakymai vietinėms įmonėms, šioje situacijoje laimi ir valstybė, surinkdama daugiau mokesčių.

1.2.2 TUI daroma neigiama įtaka

Lietuvos valstybėje yra susiformavęs ir neigiamas požiūris į užsienio kapitalą ir užsienio investuotojus. Tačiau tos šalys, kurioms tiesioginės užsienio investicijos yra gyvybiškai svarbios dažniausia neskiria per didelio savo dėmesio į tiesioginių užsienio investicijų neigiamus padarinius ir kaip tik įvairiausiais būdais skatina ir didesnius tiesioginių užsienio investicijų srautus į šalį, nes galutiniame rezultate tiesioginės užsienio investicijos atneša didesnę naudą, negu neigiamus padarinius, jas priimančiai šaliai.

D. Laskienė ir I. Pekarskienė (2011) savo tyrime įvardina ir neigiamą TUI srautų egzistavimo pusę – užsienio kapitalo įmonių veikla dažnu atveju yra kur kas efektyvesnė, negu vietinių įmonių,

todėl neretai užsienio investuotojai įsigyja efektyviau dirbančias vietas įmones, ir palieka mažiau efektyvesnes įmones vietos savininkų nuosavybėje. Autorės taip pat pamini, kad tiesioginės užsienio investicijos gali turėti neigiamus padarinius susijusius su pramonės šakų įmonių produktyvumu. Pagrindinė to priežastis tai, kad užsienio kapitalo turinčios įmonės pakeičia jiems tarpinius produktus tiekiančias vietines įmones į kitų šalių gamintojus ir tokiu būdu sumažina vietinių įmonių produkcijos gamybos apimtį, o tai atsiliepią vietos įmonių produktyvumui.

Tačiau anot, K. Montvilaitės ir A.M. Šniukienės (2011), išnagrinėjus tiesioginių užsienio investicijų reikšmingumą investicijas priimančios šalies ūkiui, jų teigiamą ir neigiamą įtaką, nustatyta, kad visgi didesnis kiekis atliktų empirinių tyrimų šia tema rodo didesnę teigiamą tiesioginių užsienio investicijų įtaką šalies ekonominio augimo tempams nei neigiamą.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje yra susiformavęs ir neigiamas požiūris į tiesioginių užsienio investicijų atėjimą į šalį. Kaip neigiamas tiesioginių užsienio investicijų atėjimo į šalį padarinys įvardijamas - užsienio investuotojų Lietuvos rinkoje perkamos efektyviau dirbančios įmonės, mažiau efektyvias įmones paliekant vietiniams investuotojams. Taip pat vietos įmonių produktyvumo mažinimas, kuomet užsienio įmonės pakeičia jiems žaliavas tiekiančias vietines įmones į kitų šalių gamintojus. Tačiau empirinių tyrimų gausa galutiniame rezultate rodo didesnę teigiamą tiesioginių užsienio investicijų įtaką ekonominio augimo tempams nei neigiamą.

1.3 Tiesioginių užsienio investicijų formos ir pritraukimo strategijos

Tiesioginių užsienio investicijų formos apibūdinamos kaip užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investavimo būdai, kuriais jie investuoja savo sukauptą kapitalą Lietuvos Respublikoje. Pasak V. Kvainauskaitė (2003) mokslinėje literatūroje yra skiriamos trys pagrindinės tiesioginių užsienio investicijų formos:

- **Plyno lauko investicijos.** Tai investicijos apibūdinamos kaip gamybos kūrimas ir diegimas šalyje priimančioje užsienio investicijas. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas (1999) plyno lauko investicijas aiškina kaip investicijų rūšį, kuomet verslo tikslais yra investuojama į naujo statinio statybą ir įrengimą visiškai plyname lauke.
- **Įmonių susijungimai ir jų įsigijimai.** Tai apibrėžiama, kaip jau egzistuojančių ir veiklą vykdančių įmonių įsigijimas ar susijungimas su kita užsienio įmone.
- **Nenaudojamų teritorijų atstatymas.** Tai apibūdinama, kaip naujų įmonių įkūrimas, panaudojant ankstesnę pramonės teritorijų infrastruktūrą bei pastatus.

Tiesioginių užsienio investicijų skatinimo politika

Kiekviena šalis, kurios siekis ir tikslas - pritraukti kuo daugiau TUI, turi būtinai vykdyti tam tikrą skatinimo politiką, kuri paskatintų, o ne ribotų investicijų atėjimą į šalies ūkį. Didelė dalis šalies priimančios tiesiogines užsienio investicijas gebėjimo įsisavinti TUI, remiantis J. Guimón, S. Filippov (2012), priklauso nuo ne tik teisinės sistemos, bet ir nuo politinio stabilumo. Autoriai taip pamini ir priklausomybę nuo likutinio mokėjimo problemų, rinkos dydžio, gamybos, kuri tiesiogiai susijusi su tiesioginėmis užsienio investicijomis. Tačiau, šalis priimanti investicijas visada gali paveikti tiesioginių užsienio investicijų srautus, kurie priklauso ir nuo sugebėjimo tinkamai panaudoti užsienio kapitalą.

TUI įtaką įvertinti yra sudėtinga, tačiau tokia analizė yra ne tik naudinga, bet ir reikalinga dėl daugelio priežasčių. Viena, svarbiausių priežasčių, tai - supratimas apie tai, kaip tiesioginės užsienio investicijos veikia rinką, ir tai yra svarbu kuriant investicijų skatinimo politiką šalyje, kad pritraukti ir išlaikyti užsienio kapitalą (Šimelytė, Antanavičienė, 2013).

Tačiau tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas į šalies ūkį yra ilgalaikis procesas ir tik sukūrus palankias užsienio kapitalo atėjimo sąlygas būtų galima tikėtis stabilaus užsienio investicijų augimo.

Globalizacijos procesai spartėja, taip įtraukdami vis daugiau valstybių, ko pasekoje pasaulinė ekonominė integracija didina užsienio investicijų kiekį. Užsienio investuotojas visada prieš apsisprendamas investuoti pirmiausia stengiasi įvertinti šalies įvaizdį bei ekonominę aplinką. Pasirenkant šalį ir vietą, atkreipiamas dėmesys iš į šiuos kriterijus: rinkos dydis, infrastruktūra, makroekonominis šalies stabilumas. Darbo rinkai, įvairioms skatinimo priemonėms, integracijos galimybėms ir verslo aplinkai taip pat skiriamas didelis dėmesys.

Kaip ir buvo minėta anksčiau, norint pritraukti TUI, būtina aktyviai vykdyti investicijų pritraukimo politiką. Remiantis įvairių ekspertų išvadomis dėl Lietuvos investicinės aplinkos, buvo parengtos „Investicijų skatinimo programa 2008-2013 m.“ ir „Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014–2020 metų programa“. Pastarosios ir šiuo metu galiojančios programos paskirtis – nustatyti 2014–2020 metų investicijų į paslaugų ir gamybos sektorius skatinimo, pramonės plėtros bendrosios politikos tikslus ir uždavinius, vertinimo kriterijus ir jų reikšmes, siekiant didinti Lietuvos konkurencingumą.

Remiantis investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014–2020 metų programa (2014), Lietuvos Respublikos vyriausybė 2014-2020 metams yra išsikėlusį tokias programos tikslus:

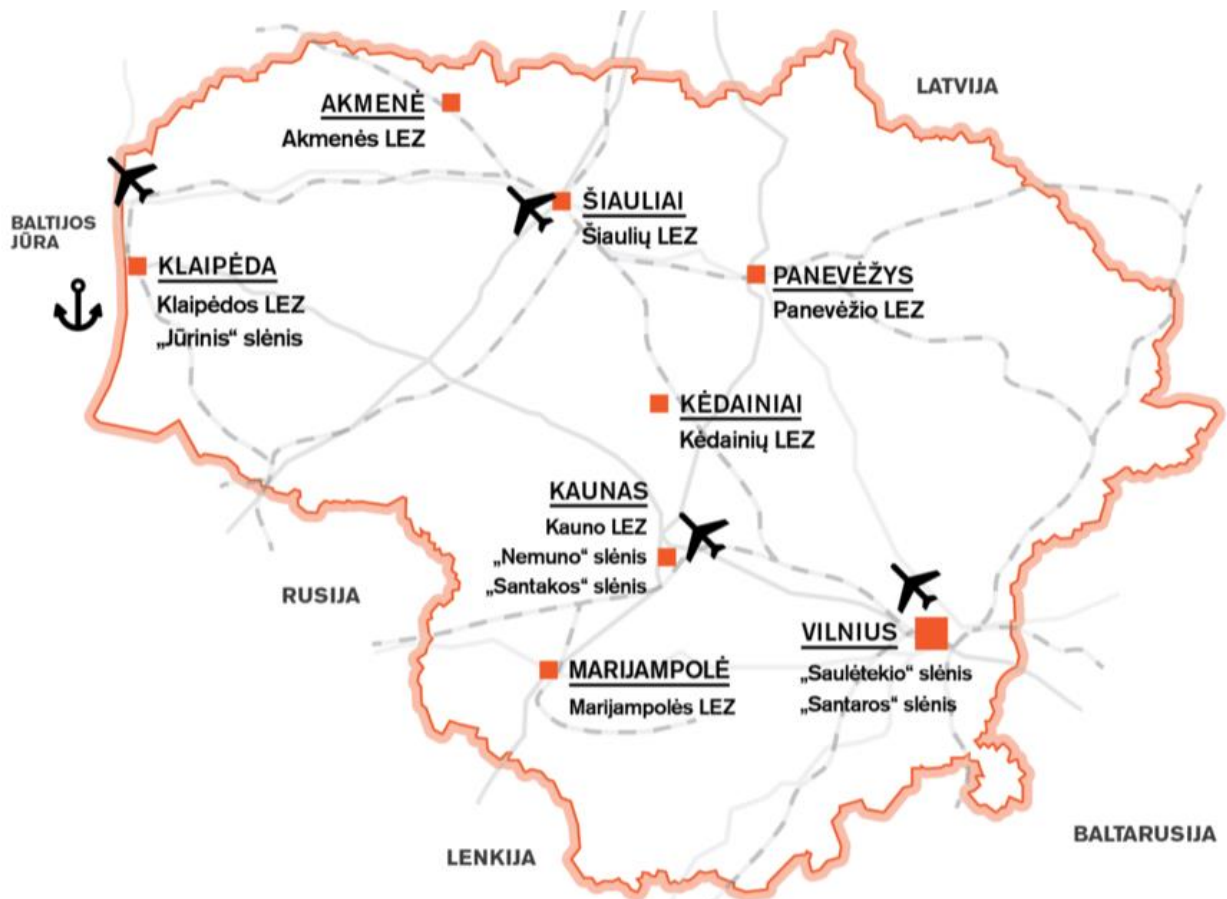
1. didinti tiesiogines investicijas į gamybos bei paslaugų sektorius:
 - a) gerinti investicinę aplinką (ji pagerėtų, jei būtų patobulintas teisinis reguliavimas, teikiamos finansinės paskatos ir kitokia pagalba investuotojams, skatinama viešojo ir

- privataus sektorių partnerystė, plečiamas valdžios ir verslo tarpusavio bendradarbiavimas, intensyviai skleidžiama kryptinga informacija apie Lietuvą, kaip patrauklią investuoti valstybę);
- b) sėkmingai plėtoti laisvasias ekonomines zonas ir pramonės parkus (laisvųjų ekonominių zonų bei pramonės parkų plėtra suteikia Lietuvai galimybę konkuruoti dėl investuotojų su kitomis valstybėmis).
2. modernizuoti, integruoti ir plėtoti pramonę:
- a) skatinti pramonės ir paslaugų įmonių jungimąsi į tinklus ir pramoninį bendradarbiavimą (pramoninis bendradarbiavimas padėtų įmonėms įsiliesti į tarptautinių vertės grandinių veiklą. Lietuvos įmonių dalyvavimas klasterių veikloje leistų susitelkti stambesniems gamybos projektams ir greičiau įsisavinti naujas technologijas ir naujus darbo metodus, naudojamus konkrečios šakos tarptautiniuose klasteriuose);
 - b) skatinti įmones efektyviau naudoti energiją ir žaliavas (skatinti Lietuvos pramonę daugiau naudoti atsinaujinančių energijos išteklių ir diegti anglies dioksido išsiskyrimo į aplinką mažinančias technologijas);
 - c) didinti pažangiųjų ir vidutiniškai pažangių technologijų produktų gamybą.
3. aprūpinti Lietuvos verslą konkurencingais žmogiškaisiais išteklių:
- a) didinti studijų ir profesinio mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams (užtikrinti mokymo programų pasiūlą, kuri atitiktų nuolat kintančius verslo poreikius ir darbo rinkos pasaulines tendencijas, sukurti operatyvaus mokymo įstaigų reagavimo į nuolat kintančią padėtį darbo rinkoje mechanizmus);
 - b) sukurti nuolat veikiančias žmogiškųjų išteklių kompetentingumo tobulinimo priemones. (plėtoti mokymo paramos formas, neužkraunančias administracinės naštos ir prieinamas kuo daugiau paramos gavėjų, taip pat smulkiajam ir vidutiniam verslui, fiziniams asmenims).

Laisvosios ekonominės zonos Lietuvoje

Laisvoji ekonominė zona remiantis Lietuvos respublikos ūkio ministerija (2015) yra teritorija skirta ūkinei-komercinei ar finansinei veiklai, kurioje Lietuvos Respublikos laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymo yra nustatytos specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos. Laisvoji ekonominė zona yra steigama Lietuvos Respublikos įstatymu, kuriame turi būti nustatytos zonos teritorijos ribos, veiklos rūšys, veiklos terminas, konkurso sąlygos bei jų kriterijai zonos steigimo konkurso laimėtojams parinkti, taip pat bendrovės struktūra, jos valdymo organų funkcijos, įgaliojimai, atsakomybė, bendrovės likvidavimo, nelikviduojant zonos, bei naujos bendrovės suformavimo tvarka.

Lietuvoje yra septynios Laisvosios ekonominės zonos (LEZ) (žr. 2 pav.), iš kurių, remiantis (VŠĮ Investuok Lietuvoje), tik penkios yra funkcionuojančios. Šiose laisvosiose ekonominėse zonose ir Lietuvos investuotojas, užsienio investuotojas gali laisvai naudotis išvystyta infrastruktūra, LEZ sudarytomis išskirtinėmis ekonominėmis ir teisinėmis sąlygomis. LEZ teritorijose įsteigtoms įmonėms taikomi lengvatiniai mokesčių tarifai bei suteikiama konsultacinė pagalba. Laisvosios ekonominės zonos yra steigiamos 49 metų laikotarpiui, kurių veiklos terminas gali būti pratęstas LR vyriausybės įstatymu.

2 pav. Lietuvos laisvųjų ekonomikos zonų (LEZ) žemėlapis

Šaltinis: VŠĮ Investuok Lietuvoje (2015).

Kaip matome pateiktoje lentelėje didžiausia ir seniausiai laisvoji ekonominė zona Lietuvoje yra įkurta **Kaune**. Kauno laisvoji ekonominė zona užima 534ha teritorijos. Kauno LEZ siekia pritraukti investuotojus patrauklia geografine padėtimi (puikus susisiekimas keliais ir traukiniais; Kauno oro uostas; netoli Klaipėdos jūrų uostas), plėtros galimybėmis (po pasaulinės finansinės krizės stabilus ir augantis Lietuvos ekonomika; kvalifikuota ir pigi, lyginant su kitomis ES šalimis darbo jėga; išvystyta infrastruktūra; palanki investicijoms aplinka) ir siūlomomis LR patvirtintomis mokesčių lengvatomis (Kauno laisvoji ekonominė zona, 2016).

Laisvosios ekonominės zonos Lietuvoje

Laisvoji ekonomikos zona	Veiklos pradžia	Bendras plotas (ha)	Veikiančių įmonių skaičius	Mokesčių lengvatos LEZ		
				Pelno mokestis*	Nekilnojamo turto mokestis	Dividendų mokestis
Kauno LEZ	2000	534	16	0% (pirmus 6 metus)) 7,5% (kitus 10 metų)	0	0
Klaipėdos LEZ	2002	412	19			
Šiaulių LEZ	2011	218	0			
Kėdainių LEZ	2012	130,55	3	Mokesčiai Lietuvoje		
Akmenės LEZ	2012	98,6	0	15%	1%	15%
Marijampolės LEZ	2011	77,73	0			
Panevėžio LEZ	2014	47	1			

* Investicijos į ilgalaikį turtą ne mažiau nei 1mln. Eur.

* Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis LR ūkio ministerijos ir miestų LEZ internetiniuose puslapiuose surinkta informacija.

Antroji pagal dydį laisvoji ekonominė įkurta **Klaipėdoje**, kuri įsikūrusi 412 hektarų teritorijoje visai netoli pagrindinių transporto magistralių Klaipėdos LEZ viena iš pirmųjų ir efektyviausiai valdomų LEZ Lietuvoje, kuri pirmauja pagal pritrauktą investicijų ir sukurtą darbo vietų skaičių, kurioje šiuo metu savo veiklą vykdo net 19 įmonių. Klaipėdos LEZ įrengta ir nuolatos plėtojama inžinerinė infrastruktūra, į kurią investuota daugiau nei 13 mln. eurų Europos Sąjungos, Lietuvos valstybės bei privačių lėšų. Nuo veiklos pradžios zonos įmonės laisvojoje ekonominėje zonoje investavo daugiau kaip 0,5 mlrd. eurų ir sukūrė daugiau kaip 1800 darbo vietų. 2010 metais „Financial Times“ leidžiamame žurnale „FDI Magazine“ patraukliausių pasaulio ekonominių zonų reitinge Klaipėdos laisvajai ekonominei zonai suteikta 5-ji vieta tarp pasaulio ekonominių zonų pagal joje sudarytas verslo sąlygas bei sukurtą infrastruktūrą, ir 19 vieta bendrajame patraukliausių ekonominių zonų pasaulyje reitinge. (Klaipėdos laisvoji ekonominė zona, 2016).

Trečioji pagal dydį LEZ – **Šiauliuose**. Šiaulių LEZ tai - specialios paskirties 218 ha teritorija. Zonos teritorija padalinta į įvairaus dydžio sklypus nuo 1 ha iki 25 ha, kurie papildomai dar gali būti sujungti ar perskirstyti pagal individualius investuotojo poreikius. Šiaulių LEZ yra greta valstybinės reikšmės magistralinio kelio Panevėžys – Šiauliai ir Šiaulių tarptautinio oro uosto. Nuo Šiaulių centro 6 km nutolusi LEZ yra lengvai pasiekiami miesto viešuoju transportu, tai sudaro patogias sąlygas Šiaulių mieste gyvenantiems darbuotojams lengvai pasiekti savo darbo vietas (Šiaulių laisvoji ekonominė zona, 2016).

Kėdainių LEZ – ketvirtoji pagal dydį laisvoji ekonominė zona regione, įkurta 2012 m. ir įsikūrusi 130,55 ha teritorijoje. Zonoje įrengta inžinerinė infrastruktūra į kurią investuota daugiau nei 6 mln. eurų. Kėdainių LEZ įsikūrusi Lietuvos viduryje, teritorija ribojasi su miesto aplinkeliu. Patogų susisiekimą su Lietuvos, ir užsienio miestais užtikrina 5km atstumu esanti “Via Baltica” magistralė ir Kėdainių miestą kertanti transeuropinė geležinkelio vėžė “Rail Baltica“ (Kėdainių laisvoji ekonominė zona, 2016).

Akmenės LEZ sudaro 8 įvairaus dydžio sklypai, tai penktoji pagal dydį laisvoji ekonominė zona Lietuvoje. 7 zonos sklypai yra Naujosios Akmenės miesto teritorijoje, 1 sklypas - Menčių kaime. Bendras zonos teritorijos plotas - 98,6 ha. Šiuo metu ši ekonominė zona dar nėra išvystyta, nors ir Akmenės rajonas išsiskiria iš kitų rajonų stipria statybinių medžiagų gamybos pramone, o rajono transporto infrastruktūra patogi gamybai, skirtai Baltijos šalių regionui, plėtoti, taip pat eksportui per Klaipėdos uostą. Kaip Akmenės rajono privalumus, galima būtų įvardinti nebrangų nekilnojamąjį turtą, ir darbo jėgos kaštus, kurie yra žemesni už šalies vidurkį (Akmenės rajono savivaldybė, 2016).

Marijampolės (Baltic) laisvoji ekonominė zona – tai šeštoji pagal dydį Lietuvoje laisvosios ekonominės zonos statusą turinti ir 77,73 ha pramoninės plėtros teritorijos zona. Marijampolės apskritis tai - vienas stipriausių medienos, žemės ūkio pramonės, maisto produktų gamybos centrų Lietuvoje. Baltic FEZ yra įsikūrusi prie Via Baltica magistralės, atkarpoje tarp Kauno ir Marijampolės. Tai teritorija, kuri suteikia investuotojams galimybę plačiai naudoti kelių ir geležinkelio transportą gabenant krovinius į Europą ir Aziją. 80 hektarų Baltic FEZ teritorijoje jau suprojektuota 15 pramoninės paskirties gamybinių sklypų. Marijampolės laisvoji ekonominė zona įsteigta 49 metams. Zona įsteigta (Baltic laisvoji ekonominė zona. 2016).

Panevėžio LEZ – tai septintoji pagal dydį laisvoji ekonominė zona Lietuvoje, kuri įkurta tik 2014 metais. Tai pakankamai nauja vieta, įsikūrusi su vakarų, rytų ir šiaurės Europos regionais besiribojančioje mūsų šalyje. Panevėžys jau nuo seno vystomos metalo apdirbimo, elektronikos, tekstilės, maisto ir gėrimų pramonės šakos. LEZ Panevėžyje užima 47 ha teritoriją, kurioje įrengta visa reikalinga infrastruktūra, parengtas detalusis planas, o sklypai padalyti į atskirus plotus. Panevėžio laisvoji ekonominė zona įsikūrusi strategiškai patogioje vietoje - šalia Varšuvą su Talinu jungiančios magistralės „Via Baltica“ ir Maskvą su Kaliningradu siejančios geležinkelio trasos (Panevėžio laisvoji ekonominė zona, 2016).

Lentelėje (žr. 3 lentelę) matome išskiriamas mokesťines lengvatas, kurios taikomos visose laisvosiose ekonominėse zonose Lietuvoje, kartu palyginant šias lengvatas su šiuo metu galiojančiais mokesčių tarifais Lietuvoje. Įmonės, kurios įsikuria laisvosiose ekonominėse zonose, pirmuosius šešis ataskaitinius laikotarpius nemoka pelno mokesčio, kitus dešimt ataskaitinių laikotarpių moka 50% pelno mokesčio. Šiuo metu (2016m.) Lietuvoje standartinis pelno mokesčio tarifas siekia 15%. Taip pat LEZ įmonės nemoka nekilnojamojo turto mokesčio, kuris šiuo metu

(2016m.) siekia 1%. Laisvojoje ekonominėje zonoje gauti dividendai yra neapmokestinami Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo tvarka, kuomet kitų įmonių, veikiančių ne LEZ, šiuo metu (2016m.) gauti dividendai yra apmokestinami 15% (VŠĮ Investuok Lietuvoje, 2016).

Apibendrinant galima pasakyti, kad kiekviena šalis nori pritraukti kuo daugiau tiesioginių užsienio investicijų. Daugiausiai šalies gebėjimas įsisavinti TUI priklauso nuo teisinės sistemos ir politinio stabilumo. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas yra ilgalaikis procesas ir tik sukūrus palankias užsienio kapitalo atėjimo sąlygas galima tikėtis stabilaus užsienio investicijų srauto didėjimo. Šiuo metu Lietuvoje galioja „Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014–2020 metų programa“, kurios paskirtis – nustatyti 2014–2020 metų investicijų į paslaugų ir gamybos sektorius skatinimo, pramonės plėtros bendrosios politikos tikslus ir uždavinius, vertinimo kriterijus ir jų reikšmes, siekiant didinti Lietuvos konkurencingumą.

Laisvoji ekonominė zona yra teritorija skirta ūkinei-komercinei ar finansinei veiklai, kurioje Lietuvos Respublikos laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymo yra nustatytos specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos. Lietuvoje yra septynios Laisvosios ekonominės zonos, iš kurių penkios yra funkcionuojančios. Šiose zonose investuotojai gali laisvai naudotis išvystyta infrastruktūra, LEZ sudarytomis išskirtinėmis ekonominėmis ir teisinėmis sąlygomis. LEZ teritorijose įsteigtoms įmonėms taikomi lengvatiniai mokesčių tarifai (pirmuosius šešis ataskaitinius laikotarpius nemoka pelno mokesčio, kitus dešimt ataskaitinių laikotarpių moka 50% pelno mokesčio; LEZ įmonės nemoka nekilnojamojo turto mokesčio; zonoje gauti dividendai yra neapmokestinami) bei suteikiama konsultacinė pagalba. Laisvosios ekonominės zonos yra steigiamos 49 metų laikotarpiui.

1.4 Tiesioginių užsienio investicijų veiklos teisinis reglamentavimas

Kiekviena šalis turi savo įstatyminę bazę, kuri reguliuoja visą veiklą šalies viduje, tuo pačiu investicinę veiklą. Tiesioginių užsienio investicijų veiklą Lietuvoje reglamentuoja nemažai Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti norminių teisės aktai. Todėl kiekvienas potencialus investuotojas, norėdamas priimti, kuo teisingesnį sprendimą dėl investavimo kitoje šalyje, ir užbėgti galimoms problemoms į priekį, privalo išsamiai išsinagrinėti bent jau pagrindinius ir svarbiausius tos šalies įstatymus ir kitus norminius teisės aktus, reglamentuojančius investicinę veiklą Lietuvoje, kurie tiesiogiai jį ties nuspėdus investuoti į šią šalį.

Tiesiogines užsienio investicijas Lietuvoje reglamentuoja žemiau pateikti pagrindiniai Lietuvos Respublikos įstatymai ir juridiniai dokumentai:

1. **LR investicijų įstatymas.** Šio įstatymo paskirtis - Lietuvos Respublikoje sudaryti sąlygas, investuotojų teises ir investicijų apsaugos priemones visų rūšių į šalį ateinančioms investicijoms (Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas, 1999).

2. **LR akcinių bendrovių įstatymas.** Šiuo įstatymas reglamentuoja įmonių, kurių teisinės formos tiek akcinė bendrovė (AB), tiek uždaroji akcinė bendrovė (UAB), steigimą, jos valdymą ir veiklą bei reorganizavimą, pertvarkymą, atskyrimą ir likvidavimą, šių bendrovių akcininkų teises ir pareigas, taip pat užsienio bendrovių filialų steigimą ir jų veiklos nutraukimą. (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, 2000).

3. **LR bankų įstatymas.** Šis įstatymas reglamentuoja tiek Lietuvos bankų, tiek užsienio bankų, veikiančių Lietuvoje, taip pat jų padalinių steigimo, licencijavimo, veiklos, pabaigos ir pertvarkymo bei priežiūros tvarką (Lietuvos Respublikos bankų įstatymas, 2004).

4. **LR draudimo įstatymas.** Šiuo įstatymu Lietuvos Respublikos vyriausybė reglamentuoja draudimo ir draudimo tarpininkavimo veiklą, nustato asmenis, turinčius teisę vykdyti draudimo ir perdraudimo, draudimo ir perdraudimo tarpininkavimo veiklą Lietuvos Respublikoje, pagrindinius šios veiklos valstybinio reguliavimo principus, reglamentuoja šią veiklą ir ypatumus, kuriuos privalo atitikti akcinė, uždaroji akcinė bendrovė ar Europos bendrovė, vykdanči draudimo veiklą ar nepriklausomo draudimo tarpininkavimo veiklą. (Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas, 2003)

5. **LR įmonių rejestro įstatymas.** Šis įstatymas reglamentuoja Lietuvos Respublikoje veiklą vykdančių įmonių rejestro steigimą, tvarkymą, likvidavimą, registravimui rejestre pateikiamus duomenis ir jų naudojimo tvarką. (Lietuvos Respublikos įmonių rejestro įstatymas, 1990)

6. **LR laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas.** Šio įstatymas paskirtis nustatyti laisvųjų ekonominių zonų steigimo, jų funkcionavimo ir likvidavimo Lietuvos Respublikoje tvarką ir sąlygas, taip pat laisvojoje ekonominėje zonoje veikiančių ūkio subjektų teisinį statusą. Taip pat sudaryti palankias mokesčių, muitų, valiutines ir finansines, teises ir kitas lengvatines ūkinės-komercinės veiklos sąlygas užsienio ir šalies ūkio subjektams steigti zonose tarptautinės prekybos, gamybos ir eksporto, finansų, mokslinę-techninę pažangą kuriančias ir diegiančias įmones bei organizacijas, skatinti užsienio investicijas, steigti naujas darbo vietas (Lietuvos Respublikos laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas, 1995).

7. **LR pelno mokesčio įstatymas.** Įstatymu nustatoma uždirbto pelno ir (arba) gautų pajamų apmokestinimo pelno mokesčiu tvarka Lietuvos Respublikoje. Pelno mokesčio mokėtojas yra tiek Lietuvos, tiek užsienio vienetas (Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas, 2001).

8. **LR koncesijų įstatymas.** Šiuo įstatymu yra reglamentuojama koncesijos Lietuvos Respublikoje samprata, koncesijos sutarties dalykas, koncesininkų atrankos ir koncesijų suteikimo tvarka, suteikiančiųjų institucijų bei koncesininkų įgaliojimus, teisės ir pareigos, koncesijos sutarčių turinys, taip pat nustatomi su tuo susiję santykiai (Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas, 1996).

9. **LR nekilnojamojo turto registro įstatymas.** Šis įstatymas reglamentuoja žemės, pastatų, statinių ir kito nekilnojamojo turto teisinį registravimą, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro statusą, šio registro steigimą, tvarkymą, reorganizavimą bei likvidavimą, taip pat nekilnojamojo turto registrą tvarkančių įstaigų teises, pareigas bei atsakomybę (Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas, 1996).

10. **LR komercinio arbitražo įstatymas.** Šis įstatymo paskirtis - reguliuoti teisinius santykius, susijusius su šalių susitarimu arbitražo tvarka ir spręsti iškilusius ar galinčius iškilti ginčus, taip pat su ginčų nagrinėjimu, arbitražo sprendimų priėmimu bei vykdymu, Lietuvos Respublikos teismų įgaliojimais arbitražo srityje, ir kitus su arbitražu susijusius santykius. (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, 1996).

11. **LR vertybinių popierių rinkos įstatymas.** Šiuo įstatymu siekiama suderinti vertybinių popierių rinkos reglamentavimą su Europos Sąjungos teisės aktais ir sudaryti teisinį pagrindą sąžiningai, atvirai ir efektyviai veikti vertybinių popierių rinkai, kad būtų kuo geriau apsaugoti investuotojų interesai bei apribota sisteminė rizika (Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas, 1996).

12. **LR civilinis kodeksas.** Kodeksas reglamentuoja visus civilinius santykius Lietuvos Respublikoje: asmenų turtinius, ir su šiais santykiais susijusius asmeninius neturtinius santykius, šeimos santykius, kitus asmeninius neturtinius santykius, darbo santykius (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, 2000) .

13. **LR Konstitucija.** Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnyje numatyta, kad „žemę, vidaus vandenį ir miškus įsigyti nuosavybėn Lietuvos Respublikoje užsienio subjektai gali pagal konstitucinį įstatymą“ ir „žemės sklypai nuosavybės teise įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis gali priklausyti užsienio valstybei – jos diplomatinėms ir konsulinėms įstaigoms įkurti“. (Lietuvos Respublikos Konstitucija. 1992).

14. **LR mokesčių administravimo įstatymas.** Šis įstatymas užtikrina Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimą ir nustato pagrindines sąvokas ir taisykles, kurių laikymasis vykdant mokesčių įstatymus yra privalomas, taip pat pagrindinius apmokestinimo mokesčiais teisinio reglamentavimo principus, įtvirtina Lietuvos Respublikoje taikomų mokesčių sąrašą, nustato mokesčių administratoriaus funkcijas, teises ir pareigas, mokesčių mokėtojo teises ir pareigas, mokesčių apskaičiavimą ir sumokėjimą, mokesčio bei su juo susijusių sumų priverstinio išieškojimo bei mokesčių ginčų nagrinėjimo tvarką (Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, 2004).

Pagrindinis ir svarbiausias Lietuvos Respublikos įstatymas, kuriame įtvirtinti pagrindiniai teisės aktų principai yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, ir visi priimami įstatymai, norminiai teisės aktai negali prieštarauti jos įtvirtintiems principams.

Nagrinėjant investicinę veiklą Lietuvoje reglamentuojančius Lietuvos Respublikos įstatymus ir norminius teisės aktus reiktų paminėti ir Lietuvos Respublikos investicijų įstatyme (1999) 2 skirsnio apie investuotojų teises ir investicijų apsaugą 5 straipsnyje išdėstytas investuotojo teises:

1. Lietuvos ir užsienio investuotojams pagal Lietuvos Respublikos investicijų įstatymą ir kitus įstatymus yra užtikrinamos vienodos veiklos sąlygos, o investuotojų teises ir jų interesus gina Lietuvos Respublikos įstatymai.

2. Lietuvos ir užsienio investuotojas turi teisę valdyti, naudotis bei disponuoti investavimo objektu Lietuvos Respublikoje, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais.

3. Lietuvos ir užsienio investuotojas turi teisę jam nuosavybės teise priklausantį pelną (pajamas), Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka sumokėjęs mokesčius, konvertuoti į užsienio valiutą ir (ar) perversi į užsienį be apribojimų.

4. Užsienio investuotojas piniginių įnašų į formuojamą ūkio subjekto kapitalą gali įnešti ir užsienio, ir Lietuvos nacionaline valiuta.

Taip pat reiktų atkreipti dėmesį ir į Lietuvos Respublikos investicijų įstatyme (1999) 2 skirsnio apie investuotojų teises ir investicijų apsaugą 6 straipsnyje išdėstytas investuotojų teisių garantijas:

1. Valstybės ir savivaldos institucijos bei jų pareigūnai neturi teisės ir negali Lietuvos ir užsienio investuotojams trukdyti įstatymų nustatyta tvarka valdyti ir naudoti investavimo objektą bei juo disponuoti. Žala, kuri bus padaryta investuotojui neteisėtais valstybės ar savivaldos institucijų ir jų pareigūnų veiksmais, bus atlyginama Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

2. Ginčai dėl investuotojų teisių bei teisėtų interesų pažeidimo visada sprendžiami Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Ginčus tarp užsienio investuotojų ir Lietuvos Respublikos dėl jų teisių bei teisėtų interesų pažeidimo šalių susitarimu nagrinėja Lietuvos Respublikos teismai, tarptautiniai arbitražai ir kitos institucijos.

3. Investiciniai ginčai yra sprendžiami atsižvelgiant į tarptautinių sutarčių nuostatas. Užsienio investuotojai investicinių ginčų atvejais turi teisę kreiptis į Tarptautinį investicinių ginčų sprendimo centrą.

Apibendrinant galima teigti, kad kiekviena pasaulio valstybė savo šalyje turi susikūrusi įstatyminę bazę, kuri reglamentuoja investicinę veiklą toje šalyje. Tiesioginių užsienio investicijų veiklą Lietuvoje reglamentuoja nemažai Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti norminių teisės aktai. Pagrindiniai yra šie: LR investicijų įstatymas; LR akcinių bendrovių įstatymas; LR bankų įstatymas; LR draudimo įstatymas; LR įmonių rejestro įstatymas; LR laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas; LR pelno mokesčio įstatymas; LR koncesijų įstatymas; LR nekilnojamojo turto

registro įstatymas; LR komercinio arbitražo įstatymas; LR vertybinių popierių rinkos įstatymas, LR civilinis kodeksas; LR Konstitucija ir LR mokesčių administravimo įstatymas.

1.5 Veiksnių, lemiančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą, klasifikacija

Vienos šalys lengvai sugeba pritraukti užsienio investicijas, o kitoms šalims tai sekasi sunkiau, jos nėra tokios patrauklios užsienio investuotojams. Kokie veiksniai padeda priimti sprendimus kurioje šalyje investuotojui investuoti? Į šį klausimą nuolatos ieško atsakymų visų šalių ekonomistai, analizuodami įvairius veiksnius ir jų reikšmę nulemiant investuotojo sprendimą investuoti į jų šalį.

Pasak, mokslininkų (Stankevičienė, Lakštutienė, 2012; Acaravci, Ozturk, 2012; Benassy-Quere, Coupet, Mayer, 2007; Deveraux, Griffith, 1998), kiekviena šalis, kuri nori būti patraukli užsienio investuotojams ir išsiskirti iš kitų šalių bendrame kontekste privalo kurti tokią ekonominę aplinką, kuri turėtų tiesioginį poveikį padedant šaliai pritraukti kuo daugiau užsienio investicijų, nes dažnu atveju daugelyje šalių būtent tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas būna pagrindinis šalies ekonomikos augimui padedantis veiksnys. Todėl daugelyje šalių skiriamas labai didelis dėmesys stebint ir analizuojant tiesioginių užsienio investicijų plėtros tendencijas ir veiksnius, kurie galėtų padėti pritraukti didesnius tiesioginių užsienio investicijų srautus į šalį.

Tiesiogines užsienio investicijas ir jų pritraukimą į šalį lemiančius veiksnius savo darbuose analizavo daug autorių. Ypač didelis dėmesys šiems veiksniams, anot Bayraktar (2013), buvo skiriamas po pasaulinės finansinės krizės, kurios metu buvo didžiulė sumaištis tarp investuotojų dėl neužtikrintos ateities ir tai turėjo labai dideles neigiamas pasekmes tiesioginių užsienio investicijų srautams, ko pasekoje po krizės visų šalių noras buvo kuo greičiau kelti ekonomiką ir pasiekti prieškrizinį lygį.

Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą, remiantis autoriais (Czapor, 2000; Anyanwu, 2012; Kahai, 2011; Gunay, 2011), lemia daug skirtingų veiksnių, nes užsienio investuotojai, norintys investuoti į kitas šalis turi skirtingus ne tik motyvus, bet ir tikslus.

Remiantis tiek užsienio, tiek Lietuvos įvairiais autoriais, galima teigti, kad investuotojo apsisprendimą investuoti užsienyje lemiančių faktorių yra labai daug. Skirtingi autoriai juos klasifikuoja, grupuoja skirtingai, bet iš esmės jie nurodo tuos pačius veiksnius. Ekonominėje literatūroje ir tyrimuose dažniausiai išskiriami šie pagrindiniai veiksniai, kurie turi įtaką užsienio investicijų atėjimui į šalį:

- **Rinkos veiksniai.** Šiuos veiksnius, kaip viena iš svarbiausių išskiria daugelis autorių (Hoa, Lin, (2016); Blonigen, Piger, (2014); Jadhav, (2012); Gunay, (2011); Agiomirgianakis, Asteriuo, Papatkoma, (2003). Pasak, Šečkutės ir Tvaronavičiaus (2007), užsienio investuotojai investuodami į kitą šalį turi tikslą užimti papildomų rinkos segmentų, nes veiklos plėtrą ir didesni

pelną gali padėti užsitikrinti naujos rinkos, jų dydžiai ir galimi augimo tempai. Su autoriais sutinka ir A. Šimelytė, J. Antavičienė (2013), pabrėždamos, kad nuo rinkos dydžio taip pat priklauso, kaip šalis, į kurią investuojama sugeba pritraukti ir įsisavinti investicijas iš kitų užsienio šalių. Rinkos dydį mokslininkai savo tyrimuose analizuoja remdamiesi šalies gyventojų skaičiumi, bendrojo vidaus produkto dydžiu, bendrojo vidaus produkto dyžiu vienam šalies gyventojui, disponuojamosiomis pajamomis tenkančioms vienam ūkio nariui ir kitais rodikliais.

- **Prekybos barjerų veiksniai ir šalies ekonomikos atvirumas.** Pasak, V. Kvainauskaitės (2004), teisę užsienio įmonei, kaip ir vietinei šalies įmonei, veikti be jokių įvairiausių prekybinių apribojimų padeda veikti tiesioginės užsienio investicijos, kurios prisideda prie prekybos barjerų panaikinimo. Prekybos barjerų veiksnius galima įvardinti kaip kvotas (vyriausybės priemonė importo ar eksporto ribojimui), licencijavimą (vyriausybės išduodami leidimai importo ar eksporto ribojimui), laisvanoriškus susitarimus (kiekybiniai eksporto apribojimai, remiantis partnerių susitarimais), embargą (laikinas prekybos santykių nutraukimas) ir kt. Šalies ekonomikos atvirumo svarbą pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas savo darbuose pabrėžė įvairūs mokslininkai (Hoa, Lin, 2016; Blonigen, Piger, 2014; Bayraktar 2013; Jadhav, 2012; Kinoshita, Campos, 2004; Nunnenkamp, 2002).. D. Ruplienė, K. Montvilaitė, Ž. Grigaliūnienė (2008), pabrėžia, kad ekonominio atvirumo indeksas, kuris yra apskaičiuojamas kaip importo ir eksporto sumos santykis su bendruoju vidaus produktu, yra labai artimai susijęs su tiesioginėmis užsienio investicijomis. Šis rodiklis atskleidžia valstybės dalyvavimo pasaulinėje prekyboje aktyvumą ir yra sietinas su mažesniais prekybos barjerų ribojimas, o tai turi įtakos didesniai kapitalo migracijos laipsniui. Kinoshita ir Campos (2004) dar priduria, kad valstybėms, kurios pasižymi mažesniais prekybos barjerų apribojimais ir didesniu užsienio prekybos atvirumu, užsienio investuotojai teikia pirmumo teisę apsisprendami investuoti.

- **Kaštų veiksniai.** V. Kvainauskaitė (2004) teigia, kad įmonės investuodamos užsienyje turi tikslą gauti ne tik pigesnes žaliavas ar pigią kvalifikuotą darbo jėgą, bet ir žemesnius kapitalo kaštus, pasinaudodami vyriausybės užsienio investicijų pritraukimo skatinimui sukurtomis skatinimo programomis ir kainų lygiu. Mokslininkai (Gunay, 2011; Hansson, Olofsdotter, 2011; Egger, Radulescu, 2008; Leibrecht, Scharler, 2007; Whyman, Baimbridge, 2006; Agiomirgianakis, Asteriuo, Papatkoma, 2003) pagrindinius kaštų veiksnius, darančius įtaką tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui, įvardija darbo rinkos veiksniais (dirbančiųjų skaičių, darbo jėgos kvalifikaciją, darbo užmokestį, darbuotojų apsaugą ir pan.). Darbo rinkos veiksnių įtaka tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui į šalį tikrai dažnai analizuojama tema mokslinėje literatūroje. Darbo rinkos veiksniais tirti yra naudojami įvairiausi metodai, kuriuos individualiai pasirenka patys tyrėjai, nes nėra nustatyta jokios vieningos sistemos kokybiškai iširti darbo rinkos veiksniais. Todėl,

tyrėjai net tuos pačius rodiklius pasirinkę savo tyrime gali gauti visiškai skirtingus rezultatus, negu buvo gauti kitame kitų tyrėjų atliktame tyrime. M. Leibrecht, J. Scharler (2007) savo tyrime kaip vieną svarbiausią kaštų veiksnių rodiklį išskyrė - vidutinį darbo užmokestį, kuris, pasak autorių, lemia investuotojo apsisprendimą investuoti kitoje šalyje. Vidutinis darbo užmokestis – tai tik viena iš darbo jėgos kainos sudedamųjų dalių. Anot, D. Ruplienės ir K. Montvilaitės (2011), darbo jėgos kainą apima ne vien vidutinis darbo užmokestis, taip pat ir kiti veiksniai: darbdavio į valstybės biudžetą sumokami mokesčiai, šalies vyriausybės nustatyti darbo rinkos reguliavimo aspektai (darbuotojų apsauga, darbuotojų priėmimo į darbą ir atleidimo taisyklės, aktyvi darbo rinkos politika).

- **Investicinio klimato veiksniai.** Mokslininkai (Hoa, Lin, 2016; Blonigen, Piger, 2014; Mathur. Singh, 2013; Bayraktar 2013; Jadhav, 2012; Kvainauskaitė, 2004) apibrėždami investicinio klimato veiksnius teigia, kad užsienio investuotojo sprendimui investuoti į kitą šalį teigiamos įtakos turi: palanki šalių geografinė padėtis, šalies, priimančios investicijas bendradarbiavimas su kitomis šalimis, šalies narystė tarptautinėse organizacijose ir sąjungose, gerai išvystyta infrastruktūra (jūrų, oro uostai, geležinkelių tinklas, modernizuotas kelių tinklas ir pan.), užsienio investuotojams palanki vidaus rinka, jauna ir kvalifikuota darbo jėga, šalies vyriausybės užsienio investicijų skatinimo politika, politinis bei teisinis stabilumas, mažas korupcijos lygis šalyje, maži nuosavybės apribojimai, valiutos kurso reguliavimo veiksniai, nedidelė mokesčių našta, tarptautinės prekybos stabilumas, ekonomikos augimas. Deverauh ir Griffith (1998) prie investicinio klimato veiksnių priskiria ir, šalies priimančios investicijas, institucijų darbą, kuris, pasak autorių, yra vienas pagrindinių šalies privalumų, nes rinkos efektyvinimas labai smarkiai priklauso nuo tinkamai jį reguliuojančių institucijų darbo. Mokslininkams antrina ir Benassy-Quere, Coupet, ir Mayer (2007), pažymėdami, kad jei šalies institucijos puikiai atlieka savo darbą pagal išsikeltą šalies strategiją tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui, tai ir investicijų bus pritrauktas didesnis srautas, o jei institucijos savo darbą atliks netinkamai gali ne tik, kad nepadidėti pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų srautas, jų srautas gali net išeiti iš šalies. D. Ruplienė (2009), tarp investicinio klimato veiksnių savo tyrime labiausiai išskiria mokesčių naštą tenkančią investuotojui, teigdama, kad būtent mokesčių našta daro didelę įtaką investuotojui pasirenkant investavimo šalį, nes šalyje, kuri taiko didesnius mokesčius investicijų paklausa bus mažesnė, nei šalyje, kurioje taikomi mažesni mokesčiai.

- **Kiti veiksniai.** Šalies ekonominę aplinką nusako ir kiti veiksniai. Užsienio investuotojas ketindamas investuoti savo lėšas dėmesį skiria ir analizuoja net smulkiausias šalies veiksnis Remiantis V. Kvainauskaite (2004), užsienio investuotojai labiau domisi tokiomis

įmonėmis, kurios savo šalyje išsiskiria iš kitų įmonių savo turimais specifiniais privalumais: firmos įvaizdžiu, jos žinomumu šalyje ar užsienyje, valdymu ar marketingu.

Apibendrinant galima teigti, kad vienoms šalims sekasi lengviau pritraukti tiesiogines užsienio investicijas, o kitoms šalims tai sekasi sunkiau, visa tai lemia šalies patrauklumas užsienio investuotojams. Mokslinėje literatūroje randama daug veiksnių, kurie gali nulemti užsienio investuotojų sprendimą. Pagrindiniai veiksniai lemiantys užsienio investicijų pritraukimą, tai rinkos veiksniai (rinkos dydis), prekybos barjerų veiksniai (kvotos, licencijavimas, laisvanoriški susitarimai, embargas) ir šalies ekonomikos atvirumas (ekonominio atvirumo indeksas), kaštų veiksniai (žaliava, darbo rinka, kapitalo kaštai), investicinio klimato veiksniai (geografinė padėtis, šalių bendradarbiavimas, korupcija, infrastruktūra, mokesčių sistema, vidaus rinka, politinis ir teisinis stabilumas, ekonomikos augimo tempai) ir kiti veiksniai (šalies vidaus įmonių įvaizdis, žinomumas, marketingas, valdymas).

* * * * *

Išanalizavus mokslinę literatūrą ir ją apibendrinant galima teigti, kad tiesioginės užsienio investicijos tai ilgalaikiai, užsienio ir juridinių asmenų užsienyje, kapitalo įdėjimai, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ir ekonominiai santykiai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės, kurios įsigyta kapitalo dalis suteikia teisę investuotojui kontroliuoti ir daryti įtaką ūkio subjektui. Tiesioginės užsienio investicijos klasifikuojamos pagal šiuos kriterijus: investavimo objektą, investuotojo įtaka bendrovei, investuotojo nuolatinę buveinę, investuotojo statusą, investavimo periodą ir pobūdį. Tiesiogines užsienio investicijas sudaro: įmonės nuosavo kapitalo dalis; reinvesticijos; paskolos; ir kitas įmonės kapitalas.

Tiesioginių investicijų santykiai atsiranda, kai investuotojas nerezidentas investuoja šalies įmonėje. Tiesioginės užsienio investicijos dažniausiai ateina į naujos sritis šalyje, kurioms reikalingas didesnis investicijų srautas. Pagrindinės priežastys, nusakančios naudą valstybėms priimančioms tiesiogines užsienio investicijas: nauda įmonėms, internalizavimas, oligopolinis elgesys, būdingi vietos patogumai ir vietos patogumų politikos plėtojimas.

Tiesioginių užsienio investicijų šaliai teikiama nauda: naujų darbo vietų sukūrimas, darbuotojų kvalifikacijos kėlimas, naujų vadybos idėjų diegimas, infrastruktūros plėtojimas, produktyvumo bei eksporto didėjimas, ekonomikos augimas ir konkurencijos skatinimas. Lietuvoje susiformavęs ir neigiamas požiūris į tiesioginių užsienio investicijų atėjimą į šalį - užsienio investuotojų Lietuvos rinkoje perkamos efektyviau dirbančios įmonės, mažiau efektyvias įmones paliekant vietiniams investuotojams ir užsienio įmonių, žaliavas tiekiančių vietinių įmonių, pakeitimas į kitų šalių gamintojus. Tačiau vis tiek didesnė yra teigiama tiesioginių užsienio investicijų įtaka ekonominio augimo tempams nei neigiama.

Šalies gebėjimas įsisavinti TUI priklauso nuo teisinės sistemos ir politinio stabilumo. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas - ilgalaikis procesas, o sukūrus palankias užsienio kapitalo atėjimo sąlygas galima tikėtis stabilaus užsienio investicijų srauto didėjimo. Laisvoji ekonominė zona – teritorija, steigama 49 metų laikotarpiui, skirta ūkinei-komercinei ar finansinei veiklai, kurioje yra nustatytos specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos. Šiose zonose investuotojai gali laisvai naudotis išvystyta infrastruktūra, LEZ sudarytomis išskirtinėmis ekonominėmis ir teisinėmis sąlygomis bei įmonėms taikomais lengvatiniais mokesčių tarifais.

Tiesioginių užsienio investicijų veiklą Lietuvoje reglamentuoja nemažai Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti norminių teisės aktai. Pagrindiniai yra šie: LR investicijų, akcinių bendrovių, bankų, draudimo, įmonių rejestro, laisvųjų ekonominių zonų pagrindų, pelno mokesčio, koncesijų, nekilnojamojo turto registro, komercinio arbitražo, vertybinių popierių rinkos, mokesčių administravimo įstatymai, LR civilinis kodeksas ir Konstitucija.

Pagrindiniai veiksniai lemiantys užsienio investicijų pritraukimą, tai rinkos veiksniai (rinkos dydis), prekybos barjerų veiksniai (kvotos, licencijavimas, laisvanoriški susitarimai, embargas) ir šalies ekonomikos atvirumas (ekonominio atvirumo indeksas), kaštų veiksniai (žaliava, darbo rinka, kapitalo kaštai), investicinio klimato veiksniai (geografinė padėtis, šalių bendradarbiavimas, korupcija, infrastruktūra, mokesčių sistema, vidaus rinka, politinis ir teisinis stabilumas, ekonomikos augimo tempai) ir kiti veiksniai (šalies vidaus įmonių įvaizdis, žinomumas, marketingas, valdymas).

2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ANALIZĖ LIETUVOJE

Turtingiausi pasaulio žmonės nuolat ieško, kur investuoti savo uždirbtus pinigus ir daugiau praturtėti. Juk dabartiniais laikais, kuomet sparčiai besiplečiant ir vystantis finansų sektoriui bei diferencijuojantis investuotojų pajamų lygiui, daugeliui atsiranda natūralus poreikis – įdarbinti savo turimas laisvas lėšas. Tai skatina daryti platus priežasčių spektras: vieni investuoja norėdami užsitikrinti saugią ateitį, kiti – siekdami trumpalaikių tikslų, treči – sukauptų lėšų apsaugojimui nuo infliacijos, ketvirti – galbūt saugodami save ir savo pinigus nuo nepamatuotų išlaidų kitose srityse. Vieni perka nekilnojamą turtą ar žemes, kiti – įmones. Užsienio įmonės, kurios nori plėstis į užsienio rinkas, gali investuoti nusipirkdamos jau sėkmingai kitoje šalyje veikiančią įmonę. Tačiau gali ir įkurti naują padalinį kitoje užsienio šalyje.

Pasak, J. Stankevičienės, A. Lakštutienės (2012), tiesioginės užsienio investicijos yra labai reikšmingas veiksnys daugelio pasaulio šalių ūkiams, o dar didesnę reikšmę turi mažoms ir mažai pasaulyje žinomoms valstybėms. Moksliniuose darbuose, N.C. Leitao, (2012) pabrėžia, kad tokiose (mažos ir atviros ekonomikos) šalyse (joms gali būti priskiriama ir Lietuva) tiesiogines užsienio investicijas įtakoja užsienio prekybos intensyvumas ir nebrangi, palyginus su kitomis didesnėmis šalimis, darbo jėga.

Kaip teigia J. Stankevičienė ir A. Lakštutienė (2012), tokios šalys kaip Lietuva, Latvija ar Estija, nepasižymi savais gausiais kapitalo ištekliais, todėl tiesioginės užsienio investicijos tose šalyse yra laikomos labai svarbiu produktyvumą skatinančiu, ir kartu prie ekonominio augimo prisidedančiu veiksniu. Tokia šalyse susiformavusi nuostata nulemia ir atitinkamą šių Baltijos šalių ekonominę politiką užsienio kapitalo atžvilgiu. Lietuva, Latvija, Estija norėdamos pritraukti kuo didesnę TUI srautą kuria investavimo strategijas ir skatina atėjimą į savo šalių ūkį. Lietuvoje skatinimo priemonėse didesnis dėmesys tenka pramonei, o ypač energetikos sektoriui.

Remiantis VŠĮ Investuok Lietuvoje (2014) galime teigti, kad užsienio investicijos šaliai yra naudingos tada, kai jos sukuria pridėtinę vertę ir kelia žmonių gyvenimo ir visos šalies ekonomikos lygį. Visuomet tikslingiau yra skaičiuoti realiai įgyvendintas investicijas, kurios jau sukūrė ir kuria darbo vietas, naujus užsakymus vietos tiekėjams ir neša valstybei finansinę naudą. Lietuvoje gamybos sektoriuje išlieka didelė ir pakankamai stabili užsienio investicijų dalis, lyginant su visa Europos Sąjunga, o šiek tiek šoktelėjusi konkurencija dėl kvalifikuotos darbo jėgos yra tikrai naudinga mūsų šalies darbuotojams, nes auga jų darbo užmokesčiai. Tačiau vėliau specialistai, pasisėmę žinių ir patirties užsienio įmonėse, pereina dirbti ir į lietuviško kapitalo įmones arba steigia savas ir taip įvyksta „pasklidimo efektas“, kuris sukuria ilgalaikę naudą visos šalies ekonomikai.

Darbe svarbu išnagrinėti kaip TUI į Lietuvos ūkį kito analizuojamu laikotarpiu, taip pat iš kokių šalių Lietuva sulaukė daugiausia investicijų bei kuriose ekonominės veiklos srityse Lietuva sulaukė daugiausia investicijų ir kitus aspektus. Darbe nagrinėjami 2004 – 2014 m. laikotarpio TUI srautai.

Apibendrinus galima teigti, kad tiesioginės užsienio investicijos yra reikšmingas veiksnys viso pasaulio šalims, tačiau didesnę reikšmę turi mažoms ir mažai pasaulyje žinomoms valstybėms tokioms, kaip pavyzdžiui Lietuva, Latvija, Estija. Tose šalyse TUI laikomos labai svarbiu produktyvumą skatinančiu, ir kartu prie ekonominio augimo prisidedančiu veiksmu, todėl norėdamos pritraukti kuo didesnę TUI srautą šalys kuria investavimo strategijas ir skatina jų atėjimą į savo šalių ūkį. Užsienio investicijos šaliai yra naudingos tada, kai jos sukuria pridėtinę vertę ir kelia žmonių gyvenimo ir visos šalies ekonomikos lygį. Visuomet tikslingiau yra skaičiuoti realiai jau įgyvendintas investicijas.

2.1 Tiesioginių užsienio investicijų ekonominės analizės metodologija

Tiesioginės užsienio investicijos įvardijamos kaip vienas iš pagrindinių šalies ekonominio augimo veiksnių, jų teigiamas įvertinimas ir daroma didelė įtaka šalies ekonominei plėtrai skatina mokslininkus išsamiai jas analizuoti ir tirti. Tai nulemia didžiulį kiekį šios srities tyrimų. Dažniausiai mokslininkai savo tyrimuose analizuoja ir lygina TUI srautus į Lietuvos ir į kitas ES šalis; nagrinėja veiksmus, darančius įtaką TUI pritraukimui; užsienio investicijų ir ekonominių vertinimo rodiklio priklausomybę ir kitus veiksmus, susijusius su tiesioginėmis užsienio investicijomis.

4 lentelė

Moksliniai tyrimo metodai, taikomi tiesioginių užsienio investicijų tyrimuose ir jų rezultatuose

Autorius, metai	Tyrimo objektas	Tyrimo metodas	Gauti rezultatai
Rūta Sakalauskaitė, Algirdas Miškinis (2014)	Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje	Abstrakcija, sisteminė lyginamoji analizė, loginė analizė ir sintezė, analitinis - kritinis metodas, grafinė, koreliacinė analizė, regresinė analizė, gravitacijos modelis, apibendrinimas.	*TUI pagrindu susiformuoja ilgalaikiai santykiai tarp vietos ir užsienio ūkio subjektų. *Užsienio kompanijų atėjimas skatina technologijų plėtrą, plečia tarptautinius santykius, stiprina konkurencingumą ir patrauklumą, bet apriboja šalies galimybes konkuruoti ir vykdyti natūralią ūkio plėtrą, perima turėtas rinkas, sumažina produktyvumą, gali išvežti kapitalą, prisidėti prie einamosios sąskaitos deficito. *Sukauptų TUI Lietuvoje dydį teigiamai veikia ekonomikos lygis, bet pritraukimo galimybes silpnina nepatogi geografinė padėtis, nuotolis nuo ekonomiškai stiprių valstybių. *Svarbu ne atskirti, o kompleksinis poveikis – šalies subjektų sugebėjimas pasinaudoti rinkos perspektyvomis.

Irena Pekarskienė, Daiva Laskienė (2012)	Užsienio investicijų ir ekonominių vertinimo rodiklio priklausomybė	Mokslinių straipsnių loginė lyginamoji analizė ir sintezė, statistinių duomenų analizė ir apibendrinimas, grafinė analizė, koreliacinė – regresinė analizė.	*Veiksniai, turėję teigiamos įtakos TUI pritraukimui į šalį: stabili politinė ir ekonominė situacija; strategiškai palanki geografinė padėtis; išvystyta infrastruktūra; investavimą reguliuojantys teisės aktai; kvalifikuota ir konkurencinga darbo jėga; palyginti su kitomis ES valstybėmis, mažas pelno mokestis. *Regresinės analizės rezultatai: Lietuvos ekonominiai lūkesčiai labiau įtakoja užsienio portfelines investicijas, nei tiesiogines investicijas. Tarp Lietuvos ekonominius lūkesčius atspindinčio ekonominių vertinimų rodiklio ir užsienio investicijų į Lietuvos įmonių akcijas nustatytas pakankamai stiprus ryšys, tuo tarpu su tiesioginėmis užsienio investicijomis gauta vidutinio stiprumo priklausomybė. Ekonominiai lūkesčiai stipriai įtakoja NASDAQ OMX Vilnius indekso kitimą, kuris tiesiogiai atsiliepia užsienio portfelinėms investicijoms.
Dovilė Ruplienė, Kristina Montvilaitė (2011)	Tyrimai, skirti įvertinti darbo rinkos veiksnių poveikį tiesioginėms užsienio investicijoms	Analizė ir sintezė, lyginimas, grupavimas, detalizavimas ir apibendrinimas	*Darbo rinkos veiksnių poveikio tiesioginėms užsienio investicijoms tema empiriniuose tyrimuose nėra nagrinėjama retai, tačiau daugelyje tokių tyrimų darbo rinkos veiksniai nagrinėjami kartu su kitais veiksniais, nesusijusiais su darbo rinka, t. y. jie atspindi tik vieną nagrinėjamą aspektą. Šiuose tyrimuose neanalizuojamas išsamus darbo rinkos veiksnių sąrašas, apsiribojama tik vienu ar keliais rodikliais.
Aistė Stankaitytė, Ieva Piktornaitė (2010)	Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos regionuose	Mokslinės literatūros analizė, sisteminimas ir apibendrinimas, duomenų grupavimas, apdorojimas, palyginimas, dinaminė analizė, koreliacinė - regresinė analizė.	*Daugiau kaip pusė visų investicijų gauna Vilniaus apskritis. Iki 2005 m. be Vilniaus apskrities stipriausios buvo Kauno ir Klaipėdos, o nuo 2005 m. į antrą vietą pakilo Telšių apskritis. *Patraukliausios ūkio šakos visose apskrityse - apdirbamosios pramonės ir prekybos sektoriai, tačiau veiklose investicijų dydžiai pagal apskritis labai skiriasi. *Skirtingose apskrityse TUI srautai nevienodai įtakoja BVP augimą. Vilniaus, Klaipėdos, Šiaulių, Utenos ir Tauragės apskrityse TUI daro reikšmingą įtaką BVP augimui, Telšių ir Marijampolės apskrityse ryšys nereikšmingas, o Panevėžio apskrityje TUI srautas neskatina BVP didėjimo.
Raimonda Brenkevičiūtė (2010)	TUI srautai Centrinės ir Rytų Europos valstybėse.	Sisteminė mokslinės literatūros analizė, pirminių statistinių duomenų analizė, grafinis duomenų atvaizdavimas, porinė koreliacinė analizė.	*Užsienio kapitalo perkėlimas iš vienos šalies į kitą gali daryti įtaką ekonomikos augimui. Teigiamą: naujų technologijų atsiradimas, vadybinių žinių bei įgūdžių sklaida, naujų darbo vietų sukūrimas, integracija tarptautinėse rinkose. Neigiamą: pelno išvežimas, vidaus įmonių išstūmimas, neigiamo prekybos balanso ir infliacijos didėjimas. Į tai būtina atsižvelgti kuriant investicijų pritraukimo politiką. *Valstybių taikomų paskatų užsienio investicijoms analizė parodė, kad, siekdamas pritraukti didesnius TUI srautus, visos analizuojamos valstybės taiko skirtingas paskatas investicijoms. Daugiausia paskatų teikia Latvija, Slovėnija, Čekija, Lenkija, Slovakija, Vengrija ir Rumunija, o Lietuva – mažiausiai.
Orinta Čegyūtė, Algita Miečinskienė (2009)	Veiksniai, darantys įtaką tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui	Loginė lyginamoji analizė, sintezė, koreliacinė regresinė analizė.	*Išskiriamas dvejopas TUI poveikis ekonomikos augimui: teigiamas ir neigiamas. *Lyginamosios analizės išvada: dauguma empirinių tyrimų rodo didesnę teigiamą TUI įtaką ekonomikos augimui nei neigiamą. * TUI ir išskirtų, literatūroje pagrindiniais TUI lemiančiais veiksniais įvardijamų, veiksnių priklausomybės įvertinimas parodė - stipriausias pozityvus ryšys yra tarp TUI ir MTTP. *Nustatyti stiprūs tiesioginiai TUI ryšiai su eksportu, išsilavinimo lygiu, mokesčių našta. Nagrinėjant TUI ir rinkos dydį, gautas stiprus atvirkštinis ryšys.
Dovilė Ruplienė, Kristina Montvilaitė,	Veiksniai, lemiantys tiesiogines užsienio	Analizė ir sintezė, lyginimas, grupavimas, detalizavimas ir	*Pagrindinis TUI lemiantis veiksnys - institucijos. Jos tampa vienu pagrindinių investicijas priimančios valstybės privalumų, nes nuo jų priklauso rinkos efektyvumas, galutiniai gamybos kaštai ir informacijos prieinamumas.

Žana Grigaliūnienė (2008)	investicijas	apibendrinimas, koreliacinė ir regresinė analizė, grafinis duomenų vaizdavimas.	*„Doing Business“ reitinge Lietuva 2007 m. užėmė aukščiausią vietą tarp trijų Baltijos valstybių, 2008 m. buvo žemiausioje vietoje. Silpniausios mūsų šalies sritys įvardytos darbo rinkos sąlygos ir mokesčiai. *Įvertinta Lietuvos metinių tiesioginių užsienio investicijų priklausomybė nuo makroekonominių rodiklių - vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio, vidutinių vienam ūkio nariui tenkančių pajamų ir ekonominio atvirumo. Nustatyta, kad iš šių veiksnių stipriausiai tiesioginių užsienio investicijų apimtis lemia šalies ekonominis atvirumas.
---------------------------	--------------	---	---

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Atlikus teorinę mokslinės literatūros, analizuojančią tiesiogines užsienio investicijas, analizę nustatyta, kad pagrindiniai naudojami metodai tiriant TUI yra – mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų analizė, koreliacinė, regresinė ir lyginamoji analizė. Toliau empirinėje darbo analizuojant TUI bus atsižvelgiama į nustatytus naudojamus metodus.

Atliekant empirinius tyrimus, vienas iš svarbiausių punktų yra apgalvota ir tinkamai pasirinkta tyrimo metodika, kurios esmė žinoti kas kokiais pasirinktais metodais ir koku tikslu bus tiriama.

Ryšių tarp atskirų rodiklių nustatyti pagal. V. Rudzkiene (2005) yra apskaičiuojami poriniai koreliacijos koeficientai, kurie parodo tiesinės priklausomybės tarp dviejų rodiklių (Y ir X) stiprumą. Tai padeda nustatyti - ar egzistuoja ryšys tarp elementų.

Pasak, T. Bilevičienės ir S. Jonušausko (2011), apskaičiavus koreliacijos koeficientą yra nustatomas ryšių egzistavimas, o kintamųjų ryšiui apibūdinti bei prognozuoti yra taikomi regresijos modeliai. Regresinės analizės prognozės – kiekybinės, tai reiškia, kad regresijos funkcija yra aprašoma tiriamojo kintamojo (Y-priklausomojo) nuo kito kintamojo (X-nepriklausomojo) reikšmių kitimo. Regresinė analizė leidžia tinkamai parinkti kintamuosius siejančią funkciją, to pasekoje sudaromas regresijos modelis. Šiame tyrime bus taikytas tiesinis, dar kitaip vadinamas paprastasis, regresijos modelis, kuris anot T. Bilevičienės ir S. Jonušausko (2011), nustato kiekybinių kintamųjų tiesinę priklausomybę. Tiesinė kintamojo Y nuo kintamojo X priklausomybė pateikiama lygtimi:

$$Y = a + bX + e, \quad \text{čia: } a \text{ ir } b - \text{ nežinomi kintamieji; } e - \text{ atsitiktinė paklaida.}$$

Norint nustatyti regresijos modelio reikšmingumą, dažnu atveju, anot T. Bilevičienės ir S. Jonušausko (2011), yra tikrinama hipotezė, kad tarp kintamųjų Y ir X nėra tiesinio ryšio, tai reiškia, kad B lygus 0.

$$1 \text{ hipotezė: } H_0: b=0,$$

$$2 \text{ hipotezė: } H_1: b \neq 0.$$

Šios hipotezės siejasi su regresijos lygties reikšmingumu. Jeigu hipotezė H_0 neatmetama, tuomet tarp kintamųjų Y ir X tiesinio ryšio nėra. Norint patikrinti hipotezę yra taikoma t statistika.

Sudarius modelį būtina patikrinti, ar šis modelis tinka surinktiems tyrimo duomenims. Modelio tikrinimui yra taikomi koreliacijos koeficientas, determinacijos koeficientas ir pataisytasis determinacijos koeficientas. Didelė determinacijos reikšmė parodo, kad duomenys yra mažai nutolę nuo tiesės, o jeigu viso y reikšmės patenka ant regresijos tiesės, tai determinacijos koeficientas lygus 1. Jei determinacijos koeficientas artimas nuliui, tokiu atveju regresijos tiesės lygtis netinka prognozei. Regresinę analizę taikant praktiškai reikalaujama, kad R² būtų didesnis arba lygus 0,25, jeigu R² yra mažesnis negu 0,25, tokiu atveju tiesinės regresijos modelio taikymas yra abejotinas (Bilevičienė, Jonušauskas, 2011)

Apibendrinant galima teigti, jog tyrimui yra būtinas teisingas ir tinkamas modelio parinkimas, nes tai tyrimo eigoje leidžia išsamiau ištirti nagrinėjamus veiksnius ir jų dinamiką. Taip pat metodų parinkimas turi didelės įtakos tyrimo vertei bei išvadų tikslumui.

2.2 Veiksniai, lemiantys TUI pritraukimą į Lietuvą

Įvairiuose Lietuvos institucijų leidiniuose yra išskiriamas ne vienas veiksnys, kuris skatinama investuoti į Lietuvos ekonomiką privačius vietas ar užsienio investuotojus, tačiau sprendimas, ar investuoti bei kur investuoti, yra labai sudėtingas. 5 lentelėje pateikiama Lietuvos Respublikos Vyriausybės investicijų skatinimo į Lietuvos ekonomiką programoje išskirti veiksniai, lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms.

5 lentelė

Veiksniai, lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms

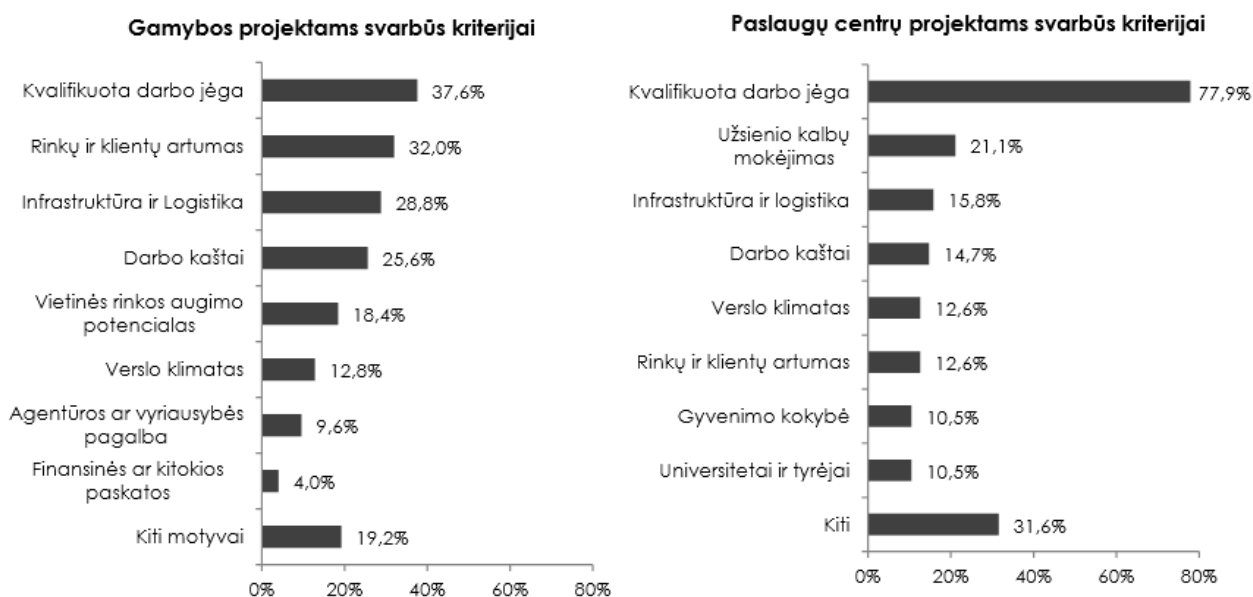
Veiksny	Aprašymas
Lietuvos narystė Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje (NATO) ir ES. Strateginė geografinė padėtis tarp ES ir NVS.	Tai suteikia ekonominei, politinei bei socialinei aplinkai stabilumą, tuo pačiu ir verslo plėtros galimybių. Lietuva palaiko glaudžius ekonominius santykius su kaimyninėmis Rytų Europos valstybėmis. Jos strateginė geografinė padėtis palanki verslo plėtrai. Lietuva kaip tiltas tarp ES ir NVS.
Investuotojams patraukli ir kvalifikuota bei konkurencinga Lietuvos darbo jėga.	Lietuvoje aukštąjį išsilavinimą turinčių specialistų rodiklis yra vienas iš didžiausių ES. Vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje vis dar išlieka vienas mažiausių iš visų ES valstybių.
Prekių, komunalinių ir įvairių kitų paslaugų kainos.	Prekių, komunalinių ir įvairių kitų paslaugų kainos, gyvenimo sąnaudos Lietuvoje – vienos mažiausių iš Centrinės ir Rytų Europos valstybių. Lietuva pranašesnė prekių ir paslaugų pigumu, o tai leidžia ir vietiniams, ir užsienio investuotojams Lietuvoje santykinai sumažinti bendrąsias sąnaudas.
Lietuvos transporto tinklas.	Teigiamą poveikį daro išplėtotas Lietuvos transporto tinklas. Pagrindiniai Lietuvos pramonės centrai tarpusavyje sujungti 4 juostų keliais, atitinkančiais visus ES standartus. Kelias „Via Baltica“ - transeuropinės kelių sistemos dalis. Tiesiamas europinės vėžės geležinkelis „Rail Baltic“. Lietuvoje veikia

	4 tarptautiniai oro uostai ir Klaipėdos jūrų uostas.
Laisvosios ekonominės zonos (LEZ)	Vienas iš pagrindinių tiesioginių užsienio investicijų ir vidaus investicijų pritraukimo veiksnių – Lietuvoje įsteigtos septynios laisvosios ekonominės zonos.

Šaltinis: LR investicijų skatinimo 2008-2013 metų programa (2007).

Investicijų programos tikslas - gerinti Lietuvos investicinę aplinką ir kurti efektyvią tiesioginių vidaus ir užsienio investicijų skatinimo sistemą, kuri orientuota į ilgalaikę šalies ūkio plėtrą, ekonomikos augimą ir visuomenės gerovės didinimą. Šioje programoje (žr. 5 lentelę) išskirti vieni pagrindinių veiksnių, tokie kaip Lietuvos narystė NATO ir ES, kvalifikuota ir konkurencinga darbo jėga, vienos mažiausių Europoje įvairių paslaugų kainos, išplėtotas transporto tinklas bei laisvosios ekonominės zonos ir tarptautinių bendrovių pripažinimas, kurie lemia Lietuvos patrauklumą užsienio investuotojams.

Darbe svarbu išskirti ir veiksnius, kuriuos vertina ir nagrinėja užsienio investuotojai panorę investuoti į Lietuvos ekonomiką. 4 pav. pateikiama VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2014m. atlikto tyrimo rezultatai, kuriuose atsispindi pagrindiniai kriterijai svarbūs gamybos ir paslaugų centrų projektams.

3 pav. Gamybos ir paslaugų centrų kriterijai

Šaltinis: VŠĮ Investuok Lietuvoje (2014).

Darbuotojų kvalifikacija (žr. 3 pav.) - tai vienas svarbiausių veiksnių, pasak VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ (2014), kuri nurodo investuotojai, investuojantys ir į gamybos, ir į paslaugų sektorių. Atlyginimų lygis šalyje - taip svarbus veiksnys, tačiau jeigu šalyje nebūtų pakankamai daug kvalifikuotų darbuotojų, įmonei nebūtų verta verslą perkelti ar plėsti į kitą užsienio šalį. Lietuva, dėl savo išsilavinusios darbo jėgos tikrai labai patraukli šalis.

Planuojantiems užsiimti gamyba - svarbesnis **rinkų ir klientų artumas** (žr. 3 pav.). Didžioji dalis pagaminamų produktų, remiantis VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ (2014) atliktu tyrimu, eksportuojama, to pasekoje buvimas arti savo pardavimo rinkų gali sumažinti pervežimo išlaidas. Tačiau, ne visoms įmonėms, kurios savo prekes parduoda Europos rinkoje, yra naudinga perkelti jų gamybą į Kiniją vien dėl kur kas mažesnių darbo išlaidų, nes juos kompensuotų padidėjusios pervežimo išlaidos.

Geografinė padėtis (žr. 43 pav.) įmonėms taip pat labai aktualus veiksnys. Investuotojams, remiantis VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ (2014), svarbu, kad iš užsienio šalies galėtų lengvai pasiekti savo padalinį. Lietuvos geografinė padėtis patraukli investuotojams, kurie savo prekes tiekia į NVS, Šiaurės šalis ir Europą.

Investuojantieji į gamybą, remiantis VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ (2014), taip pat akcentuoja **infrastruktūros ir logistikos** (žr. 3 pav.) kriterijaus svarbą, kaip būtinumą geram susiekimui keliais ar geležinkeliais tiek transportuojant prekes, tiek atsivežant gamybai žaliavas. Taip pat svarbus ir susisiekimas oro transportu – tai leidžia investuojančių įmonių darbuotojams, partneriams ir kitiems susijusiems asmenims lengvai pasiekti užsienio padalinį. Lietuvoje logistikos sektorius yra ypač išvystytas, neužšalantis Klaipėdos uostas taip pat suteikia didelį privalumą pervežimų srityje. O kasmet didėjantis skrydžių skaičius prie šalies patrauklumo didėjimo taip pat prisideda. Paslaugų centrams labai svarbus kriterijus - išvystyta IT infrastruktūra ir internetas Lietuvoje yra vienas sparčiausių visoje ES.

Vietinės rinkos augimas (žr. 3 pav.) taip pat svarbus kriterijus investuotojams, norintiems kažkurią dalį savo produkcijos ar paslaugų pardavinėti toje valstybėje, į kurią investuos. Pasak VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ (2014), pavyzdžiui, banko, logistikos ar kitas paslaugas teikiančios įmonės sėkmė užsienio rinkoje priklausys ir nuo visos šalies ekonomikos augimo tempų. Šalis, kuri patiria ekonomikos nuosmukį, augantį nedarbo lygį bei mažėjančias namų ūkių pajamas, tikrai nebus tokia patraukli užsienio investuotojams, siekiantiems savo prekes ar paslaugas parduoti vietinėje rinkoje.

Verslo klimatas (žr. 3 pav.) - tai kriterijus, priimant sprendimą investuoti, anot VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ (2014), vienodai svarbus tiek gamybos, tiek paslaugų įmonėms, pasirinkusioms investuoti centrinėje ir rytų Europoje. Investuotojams aktualus teisinės ir verslo aplinkos stabilumas, kuris gali garantuoti, kad investuotojas galės veiklą vykdyti ne blogesnėmis sąlygomis negu investavimo momentu. Dažnai besikeičiantys teisės aktai, mokesstinės aplinkos reguliavimas, administraciniai pokyčiai ir politinis nestabilumas baido investuotojus dėl neprognozuojamų verslo sąlygų. Verslo aplinka Lietuvoje paskutiniaisiais metais gerėja ir tai atsispindi aukštesne Lietuvos pozicija pasauliniuose reitinguose. Taip pat VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ (2014) išskiria ir kelias prastai vertinamas sritis, kurios trukdo verslo aplinkai tapti patrauklesne. Darbo santykių reguliavimas yra pakankamai opi problema tiek Lietuvos, tiek užsienio verslininkams:

nelanksčios sąlygos samdyti ir atleisti darbuotojus bei didelis darbo jėgos apmokestinimas trukdo darbdaviams pritraukti ir išlaikyti geriausius specialistus.

Apibendrinus galima teigti, kad moksliniuose tyrimuose yra išskiriamas ne vienas veiksnys, kuris skatinama investuoti į Lietuvos ekonomiką privačius vietas ar užsienio investuotojus. Lietuvos Respublikos Vyriausybės investicijų skatinimo į Lietuvos ekonomiką programa išskiria tokius veiksnius, lemiančius Lietuvos patrauklumą investicijoms: Lietuvos narystė Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje (NATO) ir ES; strateginė geografinė padėtis tarp ES ir NVS; investuotojams patraukli ir kvalifikuota bei konkurencinga Lietuvos darbo jėga; prekių, komunalinių ir įvairių kitų paslaugų kainos; Lietuvos transporto tinklas; bei Laisvosios ekonominės zonos (LEZ) Lietuvoje.

2.3 Veiksniai, ribojantys tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvos ūkį

Remiantis Lietuvos Respublikos patvirtinta Investicijų skatinimo 2008 m. – 2013 m. programa (2007) išskiriami tokie veiksniai, kurie riboja tiesioginių užsienio investicijų srautus į Lietuvos ūkį:

- Lietuvoje pastebimos **blogesnės sąlygos investicijoms** negu pagrindinėse jos konkurentėse dėl TUI srautų – Vidurio ir Rytų Europos valstybėse (Latvijoje, Vengrijoje, Slovakijoje, Estijoje, Čekijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje). Palyginti su kitomis valstybėmis, Lietuvoje nedidelė vietinės produkcijos ir darbo rinka, menkesnė gyventojų perkamoji galia, maža dalis vietinių tiekėjų, toli didžiosios Europos Sąjungos rinkos.
- Atlikti 1999–2005 metais Lietuvos, tarptautinių organizacijų, užsienio investuotojams atstovaujančių verslo asociacijų Lietuvoje, mokslo institucijų tyrimai parodė, kad **stokojama motyvacijos veiksniai** – papildomo patrauklumo investuotojams.
- Žemės įsigijimo ir teritorijų planavimo **dokumentų rengimo bei derinimo procedūros** sudėtingos ir ilgos, nes nesilaikoma nustatytų terminų.
- Bendros **informacinės duomenų bazės** nebuvimas, kurioje investuotojas rasti reikiamos informacijos apie įmones, organizacijas, specialistus, verslo partnerius, žemės sklypus ir nekilnojamąjį turtą, infrastruktūrą, darbo jėgos kvalifikaciją ir pan. Šiuo metu valstybės įmonių teikiama informacija naudinga investuotojams, siekiantiems gauti informaciją apie įmonių teisinį statusą ir teisinę formą, įskaitant duomenis apie reorganizavimą, bankrotą, likvidavimą, tačiau jos visiškai nepakanka.
- Lietuva – viena paskutiniųjų tarp ES valstybių pagal bendrą **pramonės technologijų** lygį, bendrą **išlaidų** moksliniams **tyrimams** ir eksperimentinei **plėtrai** lygį, versle dirbančių tyrėjų skaičių, prekių ženklų skaičių, interneto vartotojų ir individualių kompiuterių skaičius.

- Universitetai ir kitos aukštosios mokyklos nesugeba prisitaikyti prie kintančių darbo rinkos reikalavimų, vyrauja teorinis studentų mokymas, lėtai diegiamos naujovės, todėl vis **sunkiau surasti tinkamos kvalifikacijos specialistų**. Dėl šios priežasties darbo jėgos kokybės ir sąnaudų santykio patrauklumas mažėja.
- Ekonominė gyventojų **migracija, darbo jėgos stoka, vartotojų skaičiaus mažėjimas, mažas gamybos produktyvumas** įtakoja Lietuvos investicinį patrauklumą.
- **Darbo jėgos apmokestinimas** Lietuvoje nekonkurencingas. Didelis pajamų mokesčio tarifas. Dauguma ES valstybių taiko maksimalias socialinio draudimo įmokų ribas, kurio jau taikomos ir Lietuvoje, tačiau jos labai aukštos. Lietuvai svarbu plėtoti kvalifikuotesnio darbo ir didesnio užmokesčio reikalaujančias ūkio sritis, kurios kurtų didesnę pridėtinę vertę, todėl darbo jėgos apmokestinimas – veiksnys, galintis arba skatinti, arba stabdyti investicijas į tokias sritis.
- Šiuo metu esama **darbo santykių reguliavimo sistema** nesukuria palankių sąlygų. Apibrėžtas darbo ir poilsio režimo, darbo laiko apskaitos ir administravimo reguliavimas riboja lankstesnio darbo organizavimo galimybes, todėl didėja darbo organizavimo, laiko apskaitos ir kitų dokumentų pildymo sąnaudos.
- Lietuva neaktyviai kuria savo **įvaizdį**, todėl verslui ir investicijoms patrauklios tampa kitos valstybės, turinčios nemažai pranašumų.
- Lietuva nusileidžia tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo lyderėms: Čekijai, Slovakijai, Vengrijai, Lenkijai, galinčioms investuotojams pasiūlyti parengtas **investicijų aikšteles** (pramoniniuose parkuose, laisvosiose ekonominėse zonose), kuriose įrengta infrastruktūra ir komunikacijos. Nors šiandien Lietuva ir gali pasiūlyti investuotojams septynias laisvasias ekonomines zonas, bet ne visos jos šiuo metu tinkamai funkcionuoja.
- Lietuvai, norint pritraukti kuo didesnę tiesioginių užsienio investicijų srautą, būtina turėti specifines **finansinių paskatų priemones**, pasižyminčias palyginti lanksčiomis ir kuo mažiau biurokratizuotomis valstybės pagalbos skyrimo procedūromis. Neturėdama tokių finansinių priemonių, Lietuva atsiduria nevienodoje padėtyje dėl tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo.
- Užsienio ir vietiniai investuotojai dažnai susiduria su per dideliu **biurokratizmu**, daugybe įvairių licencijų ir leidimų. Dėl to sunku greitai pradėti veiklą.

Apibendrinus galima teigti, kad veiksniai ribojantys tiesioginių užsienio investicijų srautus į Lietuvą yra šie: blogesnės sąlygos investicijoms (maža vietinės produkcijos ir darbo rinka, menkesnė gyventojų perkamoji galia, mažai vietinių tiekėjų, toli didžiausios ES rinkos); motyvacijos veiksnių (papildomo patrauklumo investuotojams) stoka; sudėtingos žemės įsigijimo ir

teritorijų planavimo dokumentų rengimo ir derinimo procedūros; bendros informacinės duomenų bazės investuotojams trūkumas; aukštosios mokyklos ne prisitaiko prie kintančių darbo rinkos reikalavimų, vyrauja teorinis studentų mokymas, materialinė ir techninė mokymo bazė pasenusi, nepakankamai sparčiai diegiamos naujovės; ekonominė gyventojų migracija, darbo jėgos stoka, vartotojų skaičiaus mažėjimas, menkas gamybos produktyvumas; nekonkurencingas darbo jėgos Lietuvoje apmokestinimas; Lietuva – viena paskutiniųjų tarp ES valstybių bendrų pramonės technologijų ir MTEP lygius, versle dirbančių tyrėjų skaičiaus, patentų skaičiaus, dizaino registracijos liudijimų, prekių ženklų skaičiaus, interneto vartotojų ir personalinių kompiuterių skaičiaus; darbo santykių reguliavimo sistemos nesukūrimas palankių žmogiškajam intelektiniam kapitalui imlių sričių plėtros sąlygų; deramo Lietuvos įvaizdžio nesukūrimas; parengtų investicijų aikštelių (pramoniniuose parkuose, laisvosiose ekonominėse zonose), kuriose įrengta infrastruktūra ir komunikacijos stoka; ir per didelis biurokratizmas.

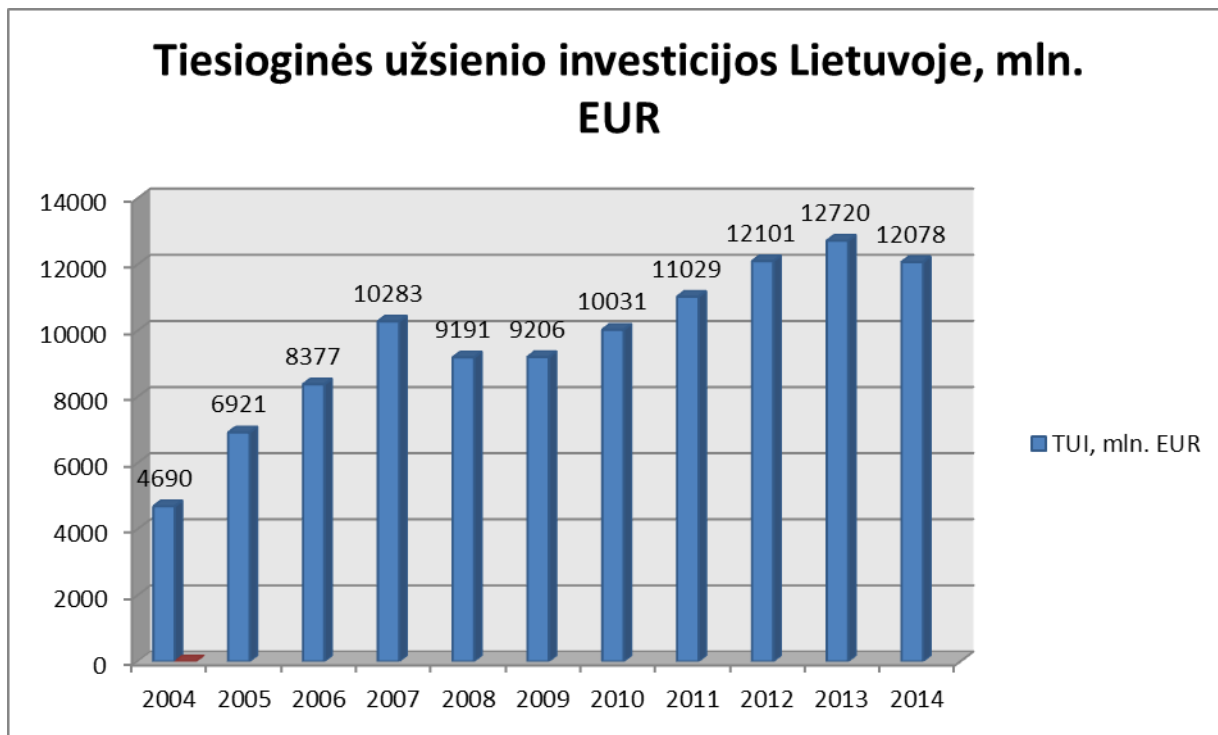
2.4 Tiesioginių užsienio investicijų struktūra ir dinamika 2004-2014 metais Lietuvoje

Lietuvoje, kaip ir kitose besivystančiose šalyse, siekiama kuo spartesnio ekonomikos augimo, o kaip ir buvo aptariama teorinėje šio darbo dalyje, tiesioginės užsienio investicijos laikomos vienu iš pagrindinių veiksnių skatinančių ekonominę plėtrą. Tiksliai tiesioginių užsienio investicijų, remiantis Lietuvos Statistikos departamento 1996m. pateiktu indeksu, apskaita padeda įvertinti jų poveikį šalies ekonomikos augimui. Siekiant išnagrinėti TUI struktūrą bei dinamiką Lietuvoje nagrinėjamu 2004-2014m. laikotarpiu, šioje darbo dalyje bus nagrinėjamos TUI, TUI tenkančios vienam šalies gyventojui, TUI pasiskirstymas pagal apskritis, TUI pagal šalis investuotojas bei TUI tenkančios atskiroms ekonominėms veiklos rūšims Lietuvoje.

2.4.1 Tiesioginių užsienio investicijų srautų analizė

Remiantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2004-2007 metų laikotarpiu nuolat augo (žr. 4 pav.). 2007m. pabaigoje sukauptosios TUI sudarė 10 283 mln. Eur. Nuo 2004 iki 2007 metų sukauptosios TUI augo 5 593 mln. Eur., t.y. 2007m. lyginant su 2004m TUI didėjo daugiau nei 119proc. arba 2,19 karto. Nagrinėjant TUI dinamiką Lietuvoje per 2004 - 2007 metus, matoma, kad didžioji dalis investuotojų į Lietuvą pradėjo žengti 2005m., t.y. po Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą 2004m. gegužės 1d. Lietuvos ekonomika tuo metu buvo laikoma viena sėkmingiausių visoje ES. Šiuo laikotarpiu Lietuva darė itin didelę ekonominę pažangą, grindžiamą makroekonominiu stabilumu ir ekonominiu lankstumu. Pasak V.Kuokščio (2014) Lietuvos raida per narystės dešimtmetį buvo pakankamai „banguota“: Lietuva susidūrė tiek su spartaus ekonomikos augimo laikotarpiu, tiek su

ypač dideliu nuosmukiu. Poveikio kanalai, tokie kaip intensyvėjanti prekyba, didesnis ekonomikos veikėjų pasitikėjimas, įtvirtinta palanki institucinė aplinka neabejotinai turėjo teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai Narystė ES sustiprino Lietuvos ekonomikos „banguotumą“, nors ir palengvino kovą su krize 2008–2010 metais.

4 pav. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2004-2014 metais, mln. Eur.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos Departamentu.

Kaip matome 4 pav. TUI srautas 2008-2009m. laikotarpiu nežymiai smuko. Lyginant 2007m. su 2008-2009 m. TUI srautas sumažėjo apie 1 085 mln. Eur arba apie 11proc. TUI mažėjimas nuo 2007 iki 2008 m. sietinas su pasauline ekonomine krize, kuomet visame pasaulyje buvo susidariusi sunki ekonominė padėtis. Tačiau jau 2009m. TUI srautas vėl ėmė kilti, tolygus augimas, apie 8,4proc. kasmet lyginant su praėjusiais metais, buvo stebimas iki pat 2013m. Lyginant 2013m. su 2009m. sukauptosios TUI išaugo 3 514 mln. Eur. TUI srauto augimą lėmė visų pasaulio šalių atsigavimas po ekonominės krizės, to pasekoje išaugusios akcinio kapitalo ir reinvesticijų įplaukos.

Apibendrinant galima teigti, kad TUI 2004-2007 metų laikotarpiu nuolat augo, nes didžioji dalis investuotojų į Lietuvą pradėjo žengti po Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą 2004m. TUI srautas 2008-2009m. laikotarpiu smuko, šis smukimas siejamas su pasauline ekonomine krize. Tačiau nuo 2009m. TUI srautas ėmė kilti ir tolygus augimas kasmet stebimas iki pat 2013m.

2.4.2 Tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, analizė

Tiesioginės užsienio investicijos turi įtakos ir šalies bei kitų smulkesnių teritorinių administracinių vienetų ekonominei raidai ir ekonominės plėtros tendencijoms. Šiame darbe taip pat svarbu išnagrinėti, kiek tiesioginių užsienio investicijų teko vienam gyventojui Lietuvoje analizuojamu 2004-2014m. laikotarpiu ir kaip šiuo laikotarpiu minėtas dydis kito. 5 paveiksle matome TUI, tenkančių vienam Lietuvos gyventojui, apimtis 2004 - 2014 metų laikotarpiu.

5 pav. Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui 2004-2014 metais, Eur

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos Departamentu.

Analizuojant 5 paveiksle pateiktus duomenis matome, kad laikotarpį nuo 2004 m. iki 2007 m. sukauptosios TUI vienam gyventojui kasmet didėjo ir tik lyginant 2007 m. su 2008 m. tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui Lietuvoje sumažėjo 314 Eur, t.y apie 9,8 proc. Nuo 2009 iki 2014m. stebimas tolygus sukauptų TUI vienam Lietuvos gyventojui augimas. Analizuojant kiekvienus metus (2004-2014m.) atskirai su ir lyginant juos su baziniais 2004 m., galima teigti, kad TUI, tenkančios vienam gyventojui, nuolat didėjo. Didžiausias pokytis fiksuotas 2014 m. Šiuo laikotarpiu sukauptosios TUI, tenkančios vienam gyventojui, padidėjo net 54,04 proc. lyginant su baziniais 2004 m. Vidutiniškai kasmet TUI augo 294 Eur., t.y. vidutiniškai 10,7 proc.

Apibendrinant galima teigti, kad beveik visą analizuojamą, išskyrus 2007m., tiesioginės užsienio investicijos vienam Lietuvos gyventojui nuolat augo. Didžiausias pokytis lyginant su

baziniais (2004m.) yra fiksuojamas 2014m. Vidutiniškai kasmet TUI vienam Lietuvos gyventojui augo 294 Eur.

2.4.3 Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo pagal apskritis, analizė

Norint nustatyti, kurios Lietuvos apskritys analizuojamu 2004 – 2014m. laikotarpiu daugiausia pritraukė tiesioginių užsienio investicijų, būtina išnagrinėti sukauptųjų TUI pasiskirstymą pagal apskritis Lietuvoje. Toliau darbe pateiktame paveiksle (žr. 6 lentelę) matome sukauptų tiesioginių užsienio investicijų tenkančių vienam gyventojui pasiskirstymą pagal apskritis analizuojamu 2004-2014m. laikotarpiu. Akivaizdžiai matome, kad tiesioginių užsienio investicijų srautas Lietuvoje pagal apskritis pasiskirsto tikrai labai netolygiai. Pateikta lentelė atskleidžia ne tik apskričių, bet ir ekonominio išsivystymo skirtumus bei išryškina ekonominę apskričių diferenciaciją. Vilniaus apskritis analizuojamu laikotarpiu kiekvienais metais pritraukdavo daugiausia TUI srauto į savo apskritį. Visą analizuojamą laikotarpį, išskyrus 2009m. TUI srautas vienam gyventojui Vilniaus apskrityje vis augo. Vilniaus apskritis vidutiniškai kasmet sugebėdavo išlaikyti 7.626 Eur sukauptųjų TUI srauto. Tik 2009m. TUI srautas nedaug sumažėjo, lyginant su 2008m. TUI vienam gyventojui sumažėjo 707 Eur arba 9,25proc., tačiau jau 2010m. TUI srautas buvo didesnis negu 2008m. 31 Eur arba 0,40proc. Vilniaus apskritis išlieka ekonomiškai stipriausia ir užsienio investuotojams patraukliausia Lietuvos apskritis. Tarkim, tuo pačiu analizuojamu laikotarpiu Tauragės apskrities vienam gyventojui teko mažiausi TUI srautai Lietuvoje per visą laikotarpį. Tokius mažus tiesioginių užsienio investicijų srautus lemia tai, kad Tauragės apskritis yra pats mažiausias pagal gyventojų skaičių Lietuvos kraštas. Šiame krašte mažiausiai savo veiklą plėtojančių įmonių, lyginant šią apskritį su kitomis. Įvairių autorių teigimu, TUI srautai pagal apskritis pasiskirsto netolygiai, nes kiekviena apskritis turi savo specifinius požymius, kurie arba padeda pritraukti didesnius tiesioginių užsienio investicijų srautus arba kaip tik riboja. TUI turi savybę pasiskirstyti ten, kur yra palankesnė investicinė aplinka tiesioginėms užsienio investicijoms.

Nedaug nuo Vilniaus apskrities (žr. 6 lentelę) atsilieka viena mažiausių apskričių Lietuvoje - Telšių apskritis. Tai antroji pagal TUI srautų apimtį apskritis, kuri per analizuojamą laikotarpį vienam gyventojui sugebėjo išlaikyti vidutiniškai 6 130,36 Eur tiesioginių užsienio investicijų srauto kasmet. Dideli TUI srautai į Telšių apskritį daugiausia susiję su Lenkijos šalimi, kurios investicijų sulaukia Mažeikių naftos perdirbimo įmonė.

Klaipėdos apskritis tai trečioji apskritis Lietuvoje pagal tiesioginių užsienio investicijų tenkančių vienam gyventojui skaičių. Analizuojamu laikotarpiu Klaipėdos apskrityje vienam gyventojui teko vidutiniškai 6 130 Eur sukauptųjų TUI srauto kasmet. Kaip ir Vilniaus, taip ir Klaipėdos apskrityje matomas stabilus TUI augimas 2004-2014m. Išskyrus 2009m., kuomet

tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui lyginant jas su 2008m. sumažėjo 96 Eur arba 3,61proc.; ir 2013m. lyginant juos su 2012m. TUI sumažėjo 290 Eur arba 6,10proc.

6 lentelė

Tiesioginės užsienio investicijos, vienam gyventojui pagal apskritis 2004-2014m.

Metai	Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, metų pabaigoje EUR									
	Alytaus apskritis	Kauno apskritis	Klaipėdos apskritis	Marijampolės apskritis	Panevėžio apskritis	Šiaulių apskritis	Tauragės apskritis	Telšių apskritis	Utenos apskritis	Vilniaus apskritis
2004	275	813	1355	179	740	160	49	1968	361	3435
2005	653	1137	1716	165	711	234	63	6599	452	4730
2006	698	1094	1735	163	553	335	77	11090	414	5699
2007	758	1767	2344	156	634	383	154	10481	582	7310
2008	646	1447	2658	235	627	439	141	2725	612	7641
2009	608	1849	2562	553	850	445	120	4817	644	6934
2010	583	1927	2834	589	701	529	117	6733	657	7672
2011	603	2225	3072	659	833	569	123	7309	472	8582
2012	723	2521	3115	861	993	597	129	7016	580	9649
2013	752	2196	2925	776	1203	636	160	6692	520	10796
2014	773	2553	3078	923	1251	707	211	2004	514	11442

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos Departamentu.

Kauno apskritis - ketvirtoji Lietuvoje apskritis pagal TUI tenkančių vienam gyventojui skaičių. Analizuojamu 2004-2014m. laikotarpiu Kauno apskrityje vienam gyventojui vidutiniškai kasmet teko 1.775 Eur. visų sukaupytųjų investicijų srauto. TUI augimas 2004-2014m Kauno apskrityje ganėtinai stabilus. Išskyrus 2006m., kuomet tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui lyginant jas su 2005m. sumažėjo 43 Eur arba 3,78proc.; 2008m. lyginant juos su 2007m. TUI sumažėjo 320 Eur arba 18,11proc.; ir 2013m. lyginant juos su 2012m. TUI sumažėjo 325 Eur arba 12,89proc.

Panevėžio apskritis - tai penktoji apskritis Lietuvoje pagal tiesioginių užsienio investicijų tenkančių vienam gyventojui skaičių Analizuojamu 2004-2014m. laikotarpiu apskrityje vienam gyventojui teko 827 Eur viso sukaupytojo tiesioginių užsienio investicijų srauto. Alytaus apskritis - šeštoji pagal TUI tenkančių vienam gyventojui skaičių apskritis. Analizuojamu laikotarpiu šioje apskrityje vienam gyventojui teko 643 Eur viso sukaupytojo tiesioginių užsienio investicijų srauto. Utenos apskritis - septintoji apskritis, kurios analizuojamu 2004-2014m. laikotarpiu vienam gyventojui teko 528 Eur viso sukaupytojo tiesioginių užsienio investicijų srauto. Marijampolės apskritis - aštuntoji Lietuvoje apskritis pagal TUI tenkančių vienam gyventojui skaičių, kurioje 2004-2014m. laikotarpiu vienam gyventojui teko 478 Eur viso sukaupytojo tiesioginių užsienio investicijų srauto. Nedaug nuo Marijampolės apskrities atsiliko Šiaulių apskritis, kurios analizuojamu 2004-2014m. laikotarpiu vienam gyventojui teko tik 457 Eur viso sukaupytojo tiesioginių užsienio investicijų srauto.

Apibendrinus galima teigti, kad tiesioginių užsienio investicijų srautas Lietuvoje pagal apskritis pasiskirsto netolygiai. Vilniaus apskritis analizuojamu laikotarpiu pritraukdavo daugiausia TUI srauto į savo apskritį. Tuo pačiu laikotarpiu Tauragės apskrities vienam gyventojui teko mažiausi TUI srautai Lietuvoje. TUI srautai pagal apskritis pasiskirsto netolygiai, nes tai nulemia apskričių specifiniai požymiai, kurie arba padeda pritraukti didesnius investicijų srautus arba kaip tik riboja. TUI turi savybę pasiskirstyti ten, kur yra palankesnė investicinė aplinka.

2.4.4 Tiesioginių užsienio investicijų pagal šalis investuotojas, analizė

Tiesioginės užsienio investicijos naudingos abiem šalis – tiek investuojančiai šaliai, tiek tai šaliai į kurią investuojama. Todėl būtina atlikti ir TUI analizę pagal šalis investuotojas. 7 lentelėje pateikiamos tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje pagal šalis investuotojas 2004-2014 metais.

7 lentelė

Tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas 2004-2014m., mln. Eur.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Iš viso pagal valstybes, mln. EUR	4 689,69	6 920,70	8 377,14	10 282,65	9 190,59	9 206,19	10 030,97	11 028,93	12 100,64	12 719,90	12 078,34
Švedija	705,35	765,72	880,33	1 174,87	1 288,26	880,19	1 020,73	2 266,97	2 581,03	2 931,93	3 174,65
Lenkija	84,00	113,74	1 880,39	1 812,80	556,66	933,37	1 162,03	1 373,77	1 343,90	1 245,76	713,27
Vokietija	532,65	739,21	808,76	880,54	919,71	861,36	968,46	1 115,54	1 249,94	1 281,29	1 115,77
Danija	714,15	1 098,13	1 273,29	1 300,72	798,27	1 033,50	1 121,65	459,00	497,10	680,62	538,51
Nyderlandai	203,90	204,16	205,83	433,19	776,12	696,79	813,64	854,40	928,73	1 156,69	1 274,15
Rusija	395,69	1 702,95	522,47	1 004,12	487,20	494,54	715,27	598,37	574,81	517,87	190,65
Estija	358,74	514,52	496,21	587,95	794,41	960,67	959,16	473,38	583,21	707,39	578,91
Suomija	363,64	442,04	559,78	524,37	512,17	449,47	409,75	509,07	468,63	576,84	634,15
Norvegija	133,40	141,48	221,85	318,05	361,62	346,34	315,85	730,61	713,22	765,82	802,76
Latvija	52,30	87,27	119,35	472,96	569,99	408,94	394,52	322,76	307,16	81,89	223,19
Kipras	81,17	59,38	203,34	238,87	281,70	153,13	188,02	194,71	370,69	447,34	663,38
Šveicarija	123,71	119,77	143,74	155,54	200,97	244,59	264,29	231,65	249,32	248,06	295,83
Prancūzija	61,10	77,21	81,67	134,53	205,98	212,83	249,92	255,96	315,06	290,24	291,62
Jungtinės Valstijos	299,52	189,54	203,26	196,10	242,37	256,46	138,98	142,85	131,84	134,37	147,36
Liuksemburgas	41,00	67,17	228,77	183,54	229,46	112,93	179,10	135,89	222,95	285,66	321,68
Jungtinė Karalystė	162,66	123,29	113,79	179,91	193,33	174,46	118,22	139,19	207,22	221,95	171,51
Kanada	36,81	39,10	34,38	36,89	42,91	48,61	60,49	325,88	336,18	116,29	110,96
Malta		40,54	41,64	50,49	86,49	170,89	158,98	125,53	138,58	153,71	151,20
Austrija	146,67	149,99	37,91	56,25	63,16	70,47	53,19	43,92	83,56	143,24	160,91
<i>Kitos šalys</i>	193,14	245,32	318,99	537,58	579,53	696,37	737,57	729,48	797,06	730,08	514,77

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos Departamentu.

Iš pateiktos lentelės akivaizdu, kad **2004 m.** Lietuva daugiausia TUI sulaukė iš Danijos - 714,15 mln. Eur (15,22% visų 2004m. sukaupytų TUI Lietuvoje), Švedijos – 705,35 mln. Eur (15,00%), Rusijos – 395,64 mln. Eur (8,44%), Suomijos – 363,64 mln. Eur (7,75%) ir Estijos – 358,74 mln. Eur (7,65%). **2005m.** Lietuvoje daugiausiai sukaupytųjų investicijų buvo iš šių užsienio šalių: Rusija – 1 702,95 (24,60%), Danija - 1 098,13 mln. Eur (15,87%), Švedija – 765,62 mln. Eur (11,06%), Vokietija – 739,21 mln. Eur (10,68%) ir Estija – 514,52 mln. Eur (7,43%). Sekančiais **2006m.** Lietuvoje daugiausiai sukaupytųjų tiesioginių užsienio investicijų buvo iš Lenkijos – 1 880,39 mln. Eur (22,45%), Danijos – 1 273,29 mln. Eur (15,20%), Švedijos – 880,33 mln. Eur (10,51%), Vokietijos – 808,76 mln. Eur (9,65%) ir Suomijos – 559,78 mln. Eur (6,68%). Lietuvoje **2007m.** didžiausios šalys investuotojos, kurios padėjo metų pabaigoje sukaupti 10 282,65 Eur tiesioginių užsienio investicijų buvo: Lenkija – 1 812,80 mln. Eur (17,63%), Danija – 1 300,72 mln. Eur (12,65%), Švedija – 1 174,87 mln. Eur (11,43%), Rusija – 1 004,12 mln. Eur (9,77%) ir Vokietija – 880,54 mln. Eur (8,56%).

2008m. po vis stebimo TUI kilimo nuo pat 2004m., sukaupytųjų TUI srautas sumažėjo, 2008 m. pabaigoje daugiausia sukaupytųjų TUI Lietuvoje buvo iš šių užsienio šalių: Švedija – 1 288,26 mln. Eur (14,02%), Vokietija – 919,71 mln. Eur (10,00%), Danija – 798,27 mln. Eur (8,69%), Estija – 794,41 mln. Eur (8,64%) ir Nyderlandai – 776,12 mln. Eur (8,44%). **2009m.** TUI srautui Lietuvoje buvo fiksuojamas labai nežymus augimas, tais metais daugiausia sukaupytųjų TUI Lietuvoje buvo iš šių užsienio šalių: Danija – 1 033,50 mln. Eur (11,23%), Estija – 960,67 mln. Eur (10,44%), Lenkija – 933,37 mln. Eur (10,14%), Švedija – 880,19 mln. Eur (9,56%) ir Vokietija – 861,36 mln. Eur (9,36%). **2010m.** pastebimas kiek didesnis TUI augimas, prie to prisidėjo ir šios užsienio šalys, kurių sukauptų investicijų kiekis buvo didžiausias 2010m. pabaigoje: Lenkija – 1 162,03 mln. Eur (11,58%), Danija – 1 121,65 mln. Eur (11,18%), Švedija – 1 020,73 mln. Eur (10,18%), Vokietija – 968,46 mln. Eur (9,65%) ir Estija – 959,16 mln. Eur (9,56%).

2011m. pabaigoje daugiausiai sukaupytųjų tiesioginių užsienio investicijų buvo iš šių šalių: Švedija – 2 266,97 mln. Eur (20,55%), Lenkija – 1 373,77 mln. Eur (12,46%), Vokietija - 1 115,54 mln. Eur (10,11%), Nyderlandai – 854,40 mln. Eur (7,45%) ir Norvegija – 730,61 mln. Eur (6,62%). Sekančiais **2012m.** iš šių šalių: Švedija – 2 581,03 mln. Eur (21,33%), Lenkija – 1 343,90 mln. Eur (11,11%), Vokietija – 1 249,94 mln. Eur (10,33%), Nyderlandai – 928,73 mln. Eur (7,68%) ir Norvegija – 713,22 mln. Eur (5,89%) daugiausiai investavo į Lietuvos ūkį. Švedija – 2 931,93 mln. Eur (23,05%), Vokietija – 1 281,29 mln. Eur (10,07%), Lenkija – 1 245,76 mln. Eur (9,79%), Nyderlandai - 1 156,69 mln. Eur (9,09%) ir Norvegija – 765,82 mln. Eur (6,02%) – tai šalys, iš kurių buvo daugiausiai sukaupta TUI **2013m.** pabaigoje. **2014m.** TUI srautas Lietuvoje nežymiai smuktelėjo žemyn, tačiau daugiausiai sukaupytųjų tiesioginių užsienio investicijų metų pabaigoje buvo pritrauktą iš šių šalių: Švedija – 3 174,65 mln. Eur (26,28%), Nyderlandai – 1

274,15 mln. Eur (10,55%), Vokietija – 1 115,77 mln. Eur (9,24%), Norvegija – 802,76 mln. Eur (6,45%) ir Lenkija – 713,27 mln. Eur (5,91%).

Lentelėje (žr. 7 lentelę) akivaizdžiai pastebima, kad Švedija Lietuvoje užima pirmą vietą pagal sukaupusias tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvos ūkį analizuojamu 2004-2014m. laikotarpiu, sukauptosios investicijos 2014m. pabaigai sudarė 3 174,65 mln. Eur, arba 26,28 proc. visų 2014m. pabaigoje sukaupytųjų TUI. Anot, Verslo žinių (2015), Švedija, tai šalis, kuri patenka į daugelio tarptautinių ekonominių bei socialinės gerovės vertinimų pirmaujančias pozicijas, aktyviai vykdo veiklą Lietuvoje. Net 30 švediško kapitalo turinčių įmonių galima rasti tarp didžiausių Lietuvoje veikiančių įmonių. Švedijos investuotojai daugiausia lėšų investavo į finansinę ir draudimo veiklą bei apdirbamąją gamybą. Išskiriamos tokios didžiausios švedų kapitalo įmonės Lietuvoje pagal pardavimo pajamas 2014m.:

1. UAB „Rimi Lietuva“ - 249,20 mln. Eur.
2. AB „TEO LT“ – 192,80 mln. Eur.
3. UAB „Tele 2“ – 149,70 mln. Eur.
4. UAB „Omnitel“ – 127,10 mln. Eur.
5. UAB „Scandagra“ – 94,40 mln. Eur.
6. UAB „Swedspan Girių Bizonas“ – 92,80 mln. Eur.
7. UAB „Stora Enso Lietuva“ – 45,20 mln. Eur.
8. UAB „Statga“ – 40,40 mln. Eur.
9. UAB „Viacon Baltic“ – 34,30 mln. Eur.
10. UAB „Accel Elektronika“ – 31,90 mln. Eur.

Lenkija taip pat viena iš svarbiausių Lietuvos prekybos partnerių. 2014m. pabaigoje Lietuvoje buvo sukaupta 713,27 mln. Eur (5,91% visų 2014m. pabaigoje sukaupytųjų TUI) Lenkijos investicijų. Lietuvoje yra įregistruota 215 Lenkijos kapitalo įmonių. Šis nemažas skaičius rodo, jog Lietuvos rinka yra pakankamai patraukli Lenkijos investicijoms. Lenkijos kapitalo įmonių veiklos sritys gana plačios, apima ne tik naftos ir maisto perdirbimą, draudimo veiklą, prekybą, bet ir transportą bei statybą. Daugiausia Lenkijos investicijų Lietuvoje yra investuota į Mažeikių naftos perdirbimo įmonę „Orlen Lietuva“. Tai yra didžiausia užsienio investicija Lietuvos istorijoje. Lenkijos bendrovė „PKN Orlen“ - „Orlen Lietuva“ savininkas. 2006m. Plocko bendrovė įsigijo 84,36 proc. „Mažeikių naftos“ akcijų (30,66 proc. iš Lietuvos valstybės išdo, 53,7 proc. - iš Rusijos

kompanijos „Yukos“), tai įmonei kainavo daugiau nei 2,3 mlrd. dolerių. 2009 m. „PKN Orlen“ jau valdė 100 proc. „Mažeikių naftos“ akcijų ir pakeitė įmonės pavadinimą į „Orlen Lietuva“.

Taip pat daug investicijų analizuojamu laikotarpiu Lietuva sulaukė ir iš šių šalių investuotojų: sukauptosios investicijos iš Vokietijos 2014m. pabaigoje siekė 1.115,77 mln. Eur (9,23%), Danijos 538,51 mln. Eur (4,46%) ir Nyderlandų 1 274,15 mln. Eur. (10,55%).

Apibendrinant galima teigti, kad tiesioginės užsienio investicijos naudingos abiem šalims – tiek investuojančiai šaliai, tiek tai šaliai į kurią investuojama. 2004 m. Lietuva daugiausia TUI sulaukė iš Danijos - 714,15 mln. Eur (15,22% visų 2004m. sukauptųjų TUI Lietuvoje). 2005m. Lietuvoje daugiausiai sukauptųjų investicijų buvo iš Rusijos – 1 702,95 (24,60%), 2006m. iš Lenkijos – 1 880,39 mln. Eur (22,45%), 2007m. iš Lenkijos – 1 812,80 mln. Eur (17,63%). Iki 2007m. buvo stebimas tiesioginių užsienio investicijų sukauptų metų pabaigoje kasmetinis kilimas, tačiau 2008 m. TUI srautas sumažėjo ir daugiausia sukauptųjų TUI Lietuvoje buvo iš Švedijos – 1 288,26 mln. Eur (14,02%). 2009m. TUI srautui Lietuvoje buvo fiksuojamas labai nežymus augimas, tais metais daugiausia sukauptųjų TUI Lietuvoje buvo iš Danijos – 1 033,50 mln. Eur (11,23%). 2010m. pastebimas kiek didesnis TUI augimas, prie to prisidėjo ir didžiausių sukauptų investicijų kiekį Lietuvoje 2010m. pabaigoje turinti Lenkija – 1 162,03 mln. Eur (11,58%). 2011m., 2012m. ir 2013m. pabaigoje daugiausiai sukauptųjų tiesioginių užsienio investicijų buvo iš Švedijos, atitinkamai 2 266,97 mln. Eur (20,55%), 2 581,03 mln. Eur (21,33%) ir 2 931,93 mln. Eur (23,05%). 2014m. TUI srautas Lietuvoje nežymiai smuktelėjo žemyn, tačiau daugiausiai sukauptųjų tiesioginių užsienio investicijų metų pabaigoje taip pat buvo pritrauktą Švedijos – 3 174,65 mln. Eur (26,28%).

2.4.5 Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo Lietuvoje pagal ekonominės veiklos rūšis, analizė

Kaip matome iš pateiktos 8 lentelės, Lietuvoje ekonominės veiklos rūšys plėtojamos tikrai nevienodai. Akivaizdžiai matoma, jog daugiausiai per analizuojamą 2008 - 2014 m. laikotarpį vidutiniškai po 2 687,03 mln. Eur kasmet buvo investuota į apdirbamąją gamybą. Finansinė ir draudimo veikla analizuojamu laikotarpiu vidutiniškai pritraukė po 2 239,68 mln. Eur investicijų kasmet iš užsienio investuotojų. Į finansinių paslaugų veiklą 2008-2014m. (išskyrus draudimą ir pensijų lėšų kaupimą) vidutiniškai kasmet buvo investuota po 2 068,24 mln. Eur tiesioginių užsienio investicijų. Kiek mažiau investicijų vidutiniškai kasmet po 1 450 mln, Eur iš užsienio investuotojų 2008-2014m. sulaukė naftos, chemijos produktų ir vaistų pramonės gamybos ekonominė veiklos rūšis. Nekilnojamo turto operacijų veiklai analizuojamu laikotarpiu investuotojai taip pat nešykštėjo savo lėšų ir investavo į šią veiklą vidutiniškai kasmet po 1.370,34 mln. Eur.

Stebint ekonominės veiklos rūšis, išvardintas aukščiau, didesnių pokyčių analizuojamu laikotarpiu nepastebima. Iš 8 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad daugiausia TUI kiekvienais 2008-2014 analizuojamais metais sulaukė apdirbamoji gamyba, išskyrus 2014m., kuomet TUI, kurios augo kasmet nežymiai smuktelėjo 2013m. – 8,68 mln. Eur lyginant su 2012m. ir nemažai 2014 m. lyginant su 2013m. – 620,93 mln. Eur. daugiausiai TUI buvo pritraukta į finansinę ir draudimo veiklą. Galima stebėti, kad TUI Lietuvoje analizuojamu laikotarpiu tolygiai augo, išskyrus 2014m., tai atspindi užsienio investuotojų pasitikėjimą Lietuvos rinka. Prie 2014m. TUI sumažėjimo (-641,6 mln. Eur) prisidėjo ir Lietuvos Vyriausybės įvykdytos permainos energetikos sektoriuje. 2014m. gegužės mėn. Lietuvos valstybė išpirko Lietuvos energetikos įmonių „Lietuvos dujų“, „Amber Grid“ ir „Lesto“ akcijas iš Vokietijos koncerno „E.ON Ruhrgas International“. To pasekoje buvo sutvirtintos valstybės pozicijos siekiant strateginių tikslų energetikos srityje. Šis Vyriausybės žingsnis ir nulėmė ženklesnį TUI srauto mažėjimą, palyginus jas su 2013m.

8 lentelė

Daugiausiai TUI tenkančių ekonominės veiklos rūšis metų pabaigoje, analizė, mln. Eur

Tiesioginės užsienio investicijos tenkančios ekonominės veiklos rūšis metų pabaigoje, mln. EUR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Vidutiniškai 2008-2014 m. ekonominės veiklos rūšis tenkančios TUI, mln. EUR
Iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis	9190,59	9206,19	10031	11028,9	12100,6	12719,9	12078,3	10 907,94
Apdirbamoji gamyba	2060,46	2339,23	2682,5	2931,08	3144,74	3136,06	2515,13	2 687,03
Finansinė ir draudimo veikla	1545,24	1716,13	1877,74	2156,98	2397,6	2945,5	3038,57	2 239,68
Finansinių paslaugų veikla, išskyrus draudimą ir pensijų lėšų kaupimą	1352,43	1542,63	1721,1	2001,3	2233,78	2810,57	2815,87	2 068,24
Naftos, chemijos produktų ir vaistų pramonės gamyba	777,42	1151,61	1548,5	1768,22	1944,98	1848,66	1117,54	1 450,99
Nekilnojamojo turto operacijos	1181,01	1189,69	1143,95	1214,37	1494,22	1674,12	1695,01	1 370,34
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto	1300,97	1316,47	1305,91	1418,78	1395,46	1379,69	1406,42	1 360,53
Informacija ir ryšiai	989,44	909,99	1015,61	1028,57	1138,23	1114,75	1104,25	1 042,98
Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	679,63	483,19	618,04	583,32	647,61	599,59	278,63	555,72
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	234,45	222,07	352,48	543,3	645,95	450,65	525,1	424,86
Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	449,83	419,97	384,62	346,59	318,3	314,17	326,26	365,68

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos Departamentu.

Darbe verta išskirti ir ekonomines veiklos rūšis sulaukusias mažiausiai tiesioginių užsienio investicijų per analizuojamą laikotarpį. 9 lentelėje matome, kad mažiausiai 10,71 mln. Eur

tiesioginių užsienio investicijų 2008-2014 metais sulaukė oro transportas, tai sudarė vidutiniškai tik 1,53 mln. Eur. (0,01proc.) kasmet per analizuojamą laikotarpį. Pasak A. Vito (2011), susisiektis oru transportu tampa neatsiejamu ekonomikos plėtros varikliu. Žmonės įprato naudotis oro transportu, nes tai patogiu, greitu, ir pigu. Šiuos privalumus vertina ne tik paprastas vartotojas (fizinis asmuo), bet ir verslas. Paskutinių kelių metų praktika tik patvirtino, kad reikalingas valstybės įsikišimas ir į oro transportą. Nors šiandien Lietuva ir turi pritraukusi net 22 užsienio avialinijas, tačiau ekonomine-socialine prasme svarbiau yra kokybė nei kiekybė. Bet kuriuo metu užsienio avialinijos, neatlaikiusios konkurencijos tokioje mažoje rinkoje kaip Lietuva ir pasikeitus ekonominei būklei, gali greitai palikti šalį. Avialinijos yra tarsi šalies vizitinė kortelė, kuri reprezentuoja savo valstybę. Todėl turėti nacionalines avialinijas yra ne tik prestižo reikalas, bet ir būtinybė, jei nenorima visiškai izoliuoti Lietuvos nuo pasaulinės arba regioninės transporto sistemos. Tiesa, žiūrint į praeitį Lietuva turėjo jau ne vienas nacionalines avialinijas: AB „flyLAL – Lithuanian Airlines“ gyvavo nuo pat Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 1991m. iki pat 2009m., kuomet įmonei buvo paskelbtas bankrotas. Tai byloja ir 9 lentelė, kurioje matome staigų TUI mažėjimą orui transportui prasidėjusį nuo 2009m. ir trukusį iki pat 2013m. Antrosios Lietuvos avialinijos „Air Lituania“ pradėjo veiklą 2013 m. gegužės 1 dieną, tačiau veikla ilgai nesitęsė, kuomet, pasak įmonės atstovų, iškilo rizika, kad įmonė dėl finansinių sunkumų gali nebepajėgti įvykdyti visų įsipareigojimų keleiviams, 2015 m. gegužės 22 d. kompanija paskelbė apie skrydžių nutraukimą visais savo maršrutais.

9 lentelė

Mažiausiai TUI tenkančių ekonominėms veiklos rūšims metų pabaigoje, analizė, mln. Eur

Tiesioginės užsienio investicijos tenkančios ekonominėms veiklos rūšims metų pabaigoje, mln. EUR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Vidutiniškai 2008-2014 m. ekonominėms veiklos rūšims tenkančios TUI, mln. EUR
Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	16,15	16,77	17,55	10,46	9,88	18,15	21,87	15,83
Kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamyba	24,07	24,81	6,72	6,92	3,01	2,68	1,88	10,01
Pagalbinė finansinių paslaugų ir draudimo veikla	9,04	9,56	10,41	10,45	10,11	9,97	9,4	9,85
Pašto ir pasiuntinių (kurjerių) veikla	4,66	3,08	1,94	4,27	6,08	8,16	5,39	4,80
Kita aptarnavimo veikla	7,12	3,1	2,54	3,73	2,93	0,35	1,03	2,97
Švietimas	3,25	2,06	1,55	1,92	1,69	1,41	1,29	1,88
Oro transportas	3,47	1,38	1,95	-0,08	0,07	1,48	2,41	1,53

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos Departamentu.

Iš 9 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad viena iš mažiausiai ekonominių veiklos rūšių sulaukusių tiesioginių užsienio investicijų yra švietimo veikla, kuri per analizuojamą 2008-2014m. laikotarpį sulaukė vidutiniškai po 1,88 mln. Eur investicijų kasmet. Taip pat mažai investicijų sulaukė ir kita aptarnavimo veikla, į kuria 2008-2014m. buvo investuota vidutiniškai po 2,97 mln. Eur. kasmet.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje ekonominės veiklos rūšys plėtojamos tikrai nevienodai. Per analizuojamą 2008 - 2014 m. laikotarpį daugiausiai buvo investuota į apdirbamąją gamybą, išskyrus 2014m., kuomet TUI, kurios augo kasmet, nežymiai smuktelėjo, todėl daugiausiai TUI 2014m. buvo pritraukta į finansinę ir draudimo veiklą. Prie šio sumažėjimo prisidėjo Lietuvos Vyriausybės įvykdytos permainos energetikos sektoriuje. Mažiausiai tiesioginių užsienio investicijų 2008-2014 metais sulaukė oro transportas, prie matomo ženklaus TUI srauto sumažėjimo prisidėjo 2009m. Lietuvos avialinijų įmonei, kuri gyvavo nuo 1991m., paskelbtas bankrotas. Taip pat vienos iš mažiausiai ekonominių veiklos rūšių sulaukusių tiesioginių užsienio investicijų yra švietimo veikla ir kita aptarnavimo veikla

2.5 Lietuvos pozicija reitinguose

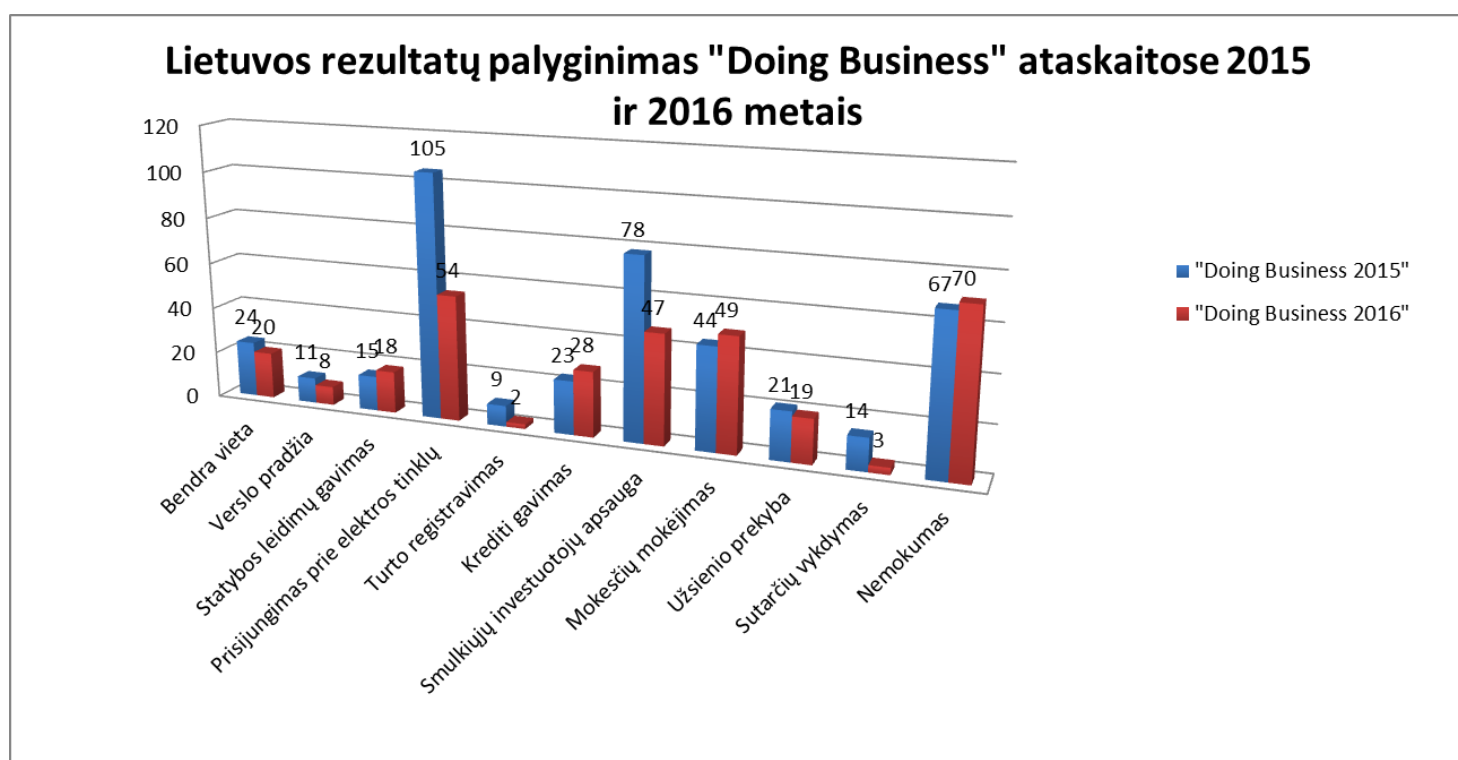
„Doing Business“ reitingas

Tyrimas „Doing Business“ – tai verslo aplinkos vertinimas pagal Pasaulio banko apibrėžtą metodiką ir scenarijus. Todėl šis rodiklis yra svarbus indikatorius, parodantis Lietuvos progresą verslo aplinkos gerinimo srityje (VŠĮ „Investuok Lietuvoje, 2015). Atlikdamas šį tyrimą Pasaulio bankas nagrinėja verslo plėtrą skatinančius ir stabdančius reikalavimus skirtingose valstybėse ir regionuose ir šiuos reitinguoja. Pasaulio bankas tyrimą „Doing Business“ vykdo nuo 2002 m., ataskaitos skelbiamos nuo 2003 m. Kiekvienais metais tyrimas apima laikotarpį nuo birželio 1 d. iki kitų metų birželio 1 d. (išskyrus mokesčių mokėjimo rodiklį, kurio vertinimas apima kalendorinius metus). Pasaulio banko tyrimo rezultatai yra paremti šalies ekspertų (respondentų) Pasaulio bankui pateikta informacija. Pasaulio bankas tiesiogiai bendradarbiauja su respondentais, prašydamas jų atsakyti į specialius Pasaulio banko klausimynus (Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, 2015)

„Doing Business“ ataskaitoje verslo aplinka vertinama pagal 11 rodiklių:

1. Verslo pradžia;
2. Statybos leidimų gavimas;
3. Prisijungimas prie elektros tinklų;

4. Turto registravimas;
5. Kredito gavimas;
6. Smulkiųjų investuotojų apsauga;
7. Mokesčių mokėjimas;
8. Užsienio prekyba;
9. Sutarčių vykdymas;
10. Nemokumo indeksas;
11. Darbuotojų įdarbinimas (rodiklis bendram šalies rezultatui įtakos neturi).

6 pav. Lietuvos rezultatai „Doing Business“ ataskaitose

- „Doing Business 2015“ ataskaita išleista 2014m. rudenį; „Doing Business 2016“ ataskaita išleista 2015m. rudenį“.
- Šaltinis: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija (2015).

Kaip skelbia „Doing Business 2016“ (Doing Business 2016, 2015), Lietuva viena iš geriausiai pagal turto registravimą ir sutarčių vykdymą vertinamų šalių visame pasaulyje. Pasaulio bankas ataskaitoje teigia, kad Lietuva yra priskiriama prie pačių pažangiausių šalių, kurios turi aukščiausios kokybės žemės administravimo sistemą. Lietuvai paskutinius metus pavyko pakilti į 2 vietą pagal turto registravimo ir 3 vietą pagal sutarčių vykdymo rodiklius. Tai padėjo padaryti palengvinus turto registravimo ir supaprastinus sutarčių vykdymo procedūras.

Didžiausią progresą (2014 m. birželio 1 d.–2015 m. birželio 1 d.) Lietuva padarė (žr. 9 pav.): turto registravimo srityje – iš 9 į 2 vietą, sutarčių vykdymo srityje – iš 14 į 3, verslo pradžios srityje – iš 11 į 8 vietą, prisijungimo prie elektros tinklų srityje – iš 105 į 54 ir smulkiųjų investuotojų apsaugos srityje – iš 78 į 47. Taip pat Lietuva užima aukštas vietas pagal statybos leidimų gavimo (18 vieta), užsienio prekybos (19 vieta) ir kredito gavimo (28 vieta) rodiklius (Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, 2015).

Svarbiausios reformos įgyvendintos Lietuvoje, remiantis VŠĮ Investuok Lietuvoje (2015), kurios padėjo pasiekti aukštesnes pozicijas „Doing Business 2016“ ataskaitoje:

- esant interesų konfliktui, kai valdybos nario asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti bendrovės interesams, valdyba sprendžia dėl valdybos nario nušalinimo nuo balsavimo priimant sprendimą konkrečiu klausimu;
- įsigaliojus Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimams dukterinėms bendrovėms negalima pasirašyti patronuojančios bendrovės akcijų, o kai bendrovės akcijas įgyja jos dukterinė bendrovė, laikoma, kad akcijas įgyja pati bendrovė, kurios akcijos įgyjamos;
- įdiegta muitinės deklaracijų pateikimo elektroniniu būdu elektroninė paslauga taikant vieno langelio principą;
- išplėsta svetainės www.planuojustatyti.lt funkcija – nustatyta vieno langelio tvarka, kad statytojas galėtų internetu pateikti prašymus savivaldybėms ir kitoms institucijoms pagal kompetenciją dėl specialiųjų reikalavimų ir prisijungimo sąlygų gavimo ir elektroniniu būdu jas gauti;
- parengti teisės aktų projektai, sudarantys sąlygas mokesčių mokėtojams sumokėti vienu mokėjimo nurodymu keletą mokesčių;
- parengti aiškias privačios nuosavybės žemės naudojimo elektros energetikos tinklams tiesti, nustatant servitutą, atlygintinumo taisykles nustatančių teisės aktų projektai.

D. Altmano investicijų pelningumo indeksas 2014 metais

„Foreign Policy“ pristatytas Danielio Altmano 2014 metų investicijų pelningumo indeksas rodo, kad Lietuva – palankiausia valstybė investicijoms Baltijos šalyse ir antra pagal prognozuojamą investicijų pelningumą visoje Europoje.

Nuo 2013 m. skaičiuojamas D. Altmano Investicijų pelningumo indeksas, pasak Lietuvos ūkio ministerijos (2014) apima aštuonis faktorius, leidžiančius prognozuoti, kokį pelną gaus užsienio investuotojas per artimiausius penkerius metus. Skaičiuojant indeksą matuojamas šalies ekonomikos augimas, finansinis stabilumas, fizinis saugumas, korupcijos lygis, politinės aplinkybės, galimybė išnaudoti vietos partnerius, kapitalo ribojimai bei valiutos keitimo kursai.

Remiantis indeksu, sudaromas investicinis žemėlapis, kuriame didesnė indekso vertė reiškia didesnę investicinę grąžą. Lietuva, kurios investicijų pelningumo indeksas siekia 1,1, užima 16-ąją vietą tarp 112 valstybių.

Reitinge pirmauja Botsvana, Honkongas, Taivanas, Kataras ir Singapūras. Remiantis indeksu, mažiausio pelningumo investuotojai gali tikėtis Rusijoje, Argentinoje, Konge, Angoloje ir Venesueloje.

Europoje pelningiausia vieta investicijoms pripažinta Lenkija, kurios indeksas siekia 1,12. Antrąją vietą užima Lietuva, nuo jos nežymiai atsilieka Estija (1,09; 18 vieta) bei Latvija (1,07; 22 vieta). Remiantis indeksu, Europoje investuoti mažiausiai palanku Italijoje ir Graikijoje.

Apibendrinant galima teigti, kad tyrimas „Doing Business“ tai verslo aplinkos vertinimas, kuriame vertinama 11 rodiklių: verslo pradžia, statybos leidimų gavimas, prisijungimas prie elektros tinklų, turto registravimas, kredito gavimas, smulkiųjų investuotojų apsauga, mokesčių mokėjimas, užsienio prekyba, sutarčių vykdymas, nemokumo indeksas ir darbuotojų įdarbinimas. Lietuva viena iš geriausiai pagal turto registravimą ir sutarčių vykdymą vertinamų šalių pasaulyje. Lietuva yra priskiriama prie pačių pažangiausių šalių, kurios turi aukščiausios kokybės žemės administravimo sistemą. Lietuvai pavyko pakilti į 2 vietą pagal turto registravimo ir 3 vietą pagal sutarčių vykdymo rodiklius. Nuo 2013 m. skaičiuojamas D. Altmano Investicijų pelningumo indeksas apima aštuonis faktorius: šalies ekonomikos augimas, finansinis stabilumas, fizinis saugumas, korupcijos lygis, politinės aplinkybės, galimybė išnaudoti vietos partnerius, kapitalo ribojimai bei valiutos keitimo kursai. D. Altmano 2014 metų investicijų pelningumo indeksas rodo, kad Lietuva – palankiausia valstybė investicijoms Baltijos šalyse ir antra pagal prognozuojamą investicijų pelningumą visoje Europoje.

* * * * *

Apibendrinus galima teigti, kad tiesioginės užsienio investicijos reikšmingas mažoms ir mažai pasaulyje žinomoms valstybėms tokioms, kaip Lietuva. Tokiose šalyse TUI laikomos svarbiu produktyvumą skatinančiu, ir prie ekonominio augimo prisidedančiu veiksnium, todėl norėdamos pritraukti kuo didesnę TUI srautą šalys kuria investavimo strategijas ir skatina jų atėjimą į savo šalių ūkį. Lietuvos Respublikos Vyriausybės investicijų skatinimo į Lietuvos ekonomiką programa išskiria tokius veiksnius, lemiančius Lietuvos patrauklumą investicijoms: Lietuvos narystė Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje (NATO) ir ES; strateginė geografinė padėtis tarp ES ir NVS; investuotojams patraukli ir kvalifikuota bei konkurencinga Lietuvos darbo jėga; prekių, komunalinių ir įvairių kitų paslaugų kainos; Lietuvos transporto tinklas; bei Laisvosios ekonominės zonos (LEZ) Lietuvoje. Veiksniai ribojantys tiesioginių užsienio investicijų srautus į

Lietuvą: maža vietinės produkcijos ir darbo rinka, menkesnė gyventojų perkamoji galia, mažai vietinių tiekėjų, toli didžiausios ES rinkos; motyvacijos veiksnių stoka; sudėtingos žemės įsigijimo ir teritorijų planavimo dokumentų rengimo ir derinimo procedūros; bendros informacinės duomenų bazės investuotojams trūkumas; pasenusi šalies materialinė ir techninė mokymo bazė, nepakankamai sparčiai diegiamos naujovės; ekonominė gyventojų migracija, darbo jėgos stoka, vartotojų skaičiaus mažėjimas, menkas gamybos produktyvumas; nekonkurencingas darbo jėgos Lietuvoje apmokestinimas; darbo santykių reguliavimo sistemos nesukūrimas; deramo Lietuvos įvaizdžio nesukūrimas; parengtų investicijų aikštelių stoka; ir didelis biurokratizmas.

TUI 2004-2007 metų laikotarpiu nuolat augo, nes didžioji dalis investuotojų į Lietuvą pradėjo žengti po Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą 2004m. TUI srautas 2008-2009m. laikotarpiu smuko, šis smukimas siejamas su pasauline ekonomine krize. Nuo 2009m. TUI srautas ėmė kilti ir tolygus augimas kasmet stebimas iki pat 2013m. Beveik visą analizuojamą, išskyrus 2007m., tiesioginės užsienio investicijos vienam Lietuvos gyventojui nuolat augo. Didžiausias pokytis lyginant su baziniais (2004m.) yra fiksuojamas 2014m. Vidutiniškai kasmet TUI vienam Lietuvos gyventojui augo 294 Eur. Tiesioginių užsienio investicijų srautas Lietuvoje pagal apskritis pasiskirsto netolygiai. Vilniaus apskritis analizuojamu laikotarpiu pritraukė daugiausia TUI srauto į savo apskritį. Tuo pačiu laikotarpiu Tauragės apskrities vienam gyventojui teko mažiausi TUI srautai Lietuvoje. TUI srautai pagal apskritis pasiskirsto netolygiai, nes tai lemia apskričių specifiniai požymiai, kurie arba padeda pritraukti didesnius investicijų srautus arba kaip tik riboja. TUI turi savybę pasiskirstyti ten, kur yra palankesnė investicinė aplinka. 2004 m. Lietuva daugiausia TUI sulaukė iš Danijos; 2005m. - iš Rusijos; 2006m. ir 2007m. - iš Lenkijos. Iki 2007m. stebimas sukauptų TUI metų pabaigoje kasmetinis kilimas, tačiau 2008 m. TUI srautas sumažėjo ir daugiausia sukauptųjų TUI Lietuvoje buvo iš Švedijos. 2009m. TUI srautui Lietuvoje buvo fiksuojamas labai nežymus augimas, tais metais daugiausia sukauptųjų TUI Lietuvoje buvo iš Danijos. 2010m. pastebimas kiek didesnis TUI augimas, prie to prisidėjo investicijos iš Lenkijos. 2011m., 2012m. ir 2013m. daugiausiai sukauptųjų tiesioginių užsienio investicijų buvo iš Švedijos. 2014m. TUI srautas Lietuvoje nežymiai smuktelėjo žemyn, tačiau daugiausiai investicijų metų pabaigoje taip pat buvo pritraukta iš Švedijos.

Lietuvoje ekonominės veiklos rūšys plėtojamos tikrai nevienodai. Per analizuojamą 2008 - 2014 m. laikotarpį daugiausiai buvo investuota į apdirbamąją gamybą, išskyrus 2014m., kuomet daugiausiai TUI 2014m. buvo pritraukta į finansinę ir draudimo veiklą. Prie šio sumažėjimo prisidėjo Lietuvos Vyriausybės įvykdytos permainos energetikos sektoriuje. Mažiausiai tiesioginių užsienio investicijų 2008-2014 metais sulaukė oro transportas, prie matomo TUI srauto sumažėjimo prisidėjo 2009m. Lietuvos avialinijų įmonei paskelbtas bankrotas. Taip pat vienos iš mažiausiai ekonominių veiklos rūšių sulaukusių tiesioginių užsienio investicijų yra švietimo veikla ir kita aptarnavimo veikla.

Tyrimas „Doing Business“ vertina 11 rodiklių: verslo pradžia, statybos leidimų gavimą, prisijungimą prie elektros tinklų, turto registravimą, kredito gavimą, smulkiųjų investuotojų apsaugą, mokesčių mokėjimą, užsienio prekybą, sutarčių vykdymą, nemokumo indeksą ir darbuotojų įdarbinimą. Lietuva viena geriausiai pagal turto registravimą ir sutarčių vykdymą vertinamų šalių pasaulyje, ji priskiriama prie pačių pažangiausių šalių, turinčių aukščiausios kokybės žemės administravimo sistemą. Lietuva - 2 vietoje pagal turto registravimo ir 3 vietoje pagal sutarčių vykdymo rodiklius. D. Altmano Investicijų pelningumo indeksas apima: šalies ekonomikos augimą, finansinį stabilumą, fizinį saugumą, korupcijos lygį, politines aplinkybes, galimybę išnaudoti vietos partnerius, kapitalo ribojimus bei valiutos keitimo kursus. Pagal šį indeksą Lietuva 2014m. palankiausia valstybė investicijoms Baltijos šalyse ir antra pagal prognozuojamą investicijų pelningumą visoje Europoje.

3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ PRITRAUKIMĄ Į LIETUVOS ŪKĮ LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ ANALIZĖ 2004-2014 METAIS

Tiesioginės užsienio investicijos dažnai apibrėžiamos kaip vienas pagrindinių ūkio plėtros ir ekonominio augimo veiksnių. Toks požiūris į TUI diktuoja ir atitinkamą ekonominę politiką užsienio kapitalo atžvilgiu.

Tyrimo tikslas – nustatyti ir įvertinti veiksnius, darančius įtaką tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui.

Tyrimo metodika – loginė lyginamoji analizė, koreliacinė - regresinė analizė.

Tiesioginių užsienio investicijų priklausomybė nuo pasirinktų veiksnių bus tiriama Lietuvoje. Visi skaičiavimai bus pateikti nacionaline Lietuvos valiuta - euru arba kita išraiška. Priklausomuoju kintamuoju Y pasirinktos – tiesioginės užsienio investicijos, mln. Eurų. O nepriklausomi kintamieji X išdėstyti 10 lentelėje.

Pasirinkus kintamuosius (Y ir X), skaičiuojami koreliacijos koeficientai, kurių reikšmingumas tikrinamas Studento kriterijaus metodu. Taip pat tyrime bus apskaičiuoti kintamųjų (X) vidurkiai (vidurkis – tai visų skaitinių duomenų suma, padalinta iš duomenų skaičiaus ir skaičiuojamas pagal šią formulę: $= \sum X_i/n$; vidurkiams apskaičiuoti bus naudojama skaičiuoklės „MS Excel“ funkcija „AVERAGE“), Spirmano koreliacijos koeficientas ir tikrinamas statistinis reikšmingumas tarp pasirinktų kintamųjų (Y ir X). Visi koreliacinei analizei atlikti reikalingi duomenys pateikti 2 darbo priede.

10 lentelė

Ryšio tarp sukauptų TUI ir TUI lemiančių veiksnių stiprumo įvertinimas

Veiksniai		Vidurkis	Spirmano koreliacijos koeficientas	Kai p<0.05 statistiškai reikšmingai skiriasi
1. Rinkos dydis	Gyventojų skaičius	3120577	-0,918	p=0.000
	Vidutinės disponuojamosios pajamos per mėnesį vienam ūkio nariui	249,17 Eur	0,718	p=0.013
2. Darbo jėgos kaštai	Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis	587,61 Eur	0,8	p=0.003
	Vidutinis dirbančiųjų skaičius	1363,09 tūkst.	-0,627	p=0.039
	Įmokos į garantinį fondą	9105 tūkst. Eur	0,464	p=0.151

	Draudėjų mokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos	2238000 tūkst. Eur	0,573	p=0.066
3. Ekonomikos atvirumas	Ekonomikos atvirumo indeksas	1,19	0,791	p=0.04
4. Veiklos apmokestinimas	Pelno mokestis	473022 tūkst. Eur	-0,082	p=0.811
	Žemės mokestis	5200 tūkst. Eur	-0,900	p=0.000
	Nekilnojamojo turto mokestis	73887 tūkst. Eur	0,636	p=0.035
	Transporto priemonių mokestis	36917 tūkst. Eur	0,864	p=0.001
	Mokestis už aplinkos taršą	14387 tūkst. Eur	0,509	p=0.11

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis analizei naudotais Lietuvos Statistikos Departamento duomenimis.

Pagal koreliacijos koeficiento dydį yra daromos išvados apie koreliacinio ryšio stiprumą. Koreliacijos koeficiento reikšmės kinta nuo 1 iki -1 (žr. 11 lentelę). Koeficiento ženklas rodo ryšio pobūdį - neigiamas ar teigiamas ryšis yra tarp kintamųjų. Esant teigiamam ryšiui didėjant vieno požymio reikšmėms kito požymio reikšmės taip pat didėja. Kai ryšys neigiamas - vieno kintamojo reikšmėms didėjant kito reikšmės mažėja.

11 lentelė

Ryšio pobūdžio ir stiprumo interpretacija pagal koreliacijos koeficiento reikšmes

Koreliacijos koeficiento reikšmė	Ryšio pobūdis ir stiprumas
(0,9; 1,0) arba (-0,9; -1,0)	Labai stiprus teigiamas (neigiamas) ryšys
(0,7; 0,9) arba (-0,7; -0,9)	Stiprus teigiamas (neigiamas) ryšys
(0,5; 0,7) arba (-0,5; -0,7)	Vidutinio stiprumo teigiamas (neigiamas) ryšys
(0,3; 0,5) arba (-0,3; -0,5)	Silpnas teigiamas (neigiamas) ryšys
(0,0; ±0,3)	Labai silpnas ryšys arba ryšio tarp kintamųjų nėra

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis A. Pabedinskaite (2009).

Labiausiai paplitęs, anot K. Pukėno (2009), neparametrinis ryšio įvertinimo rodiklis yra Spearman koreliacijos koeficientas, kuris dar vadinamas rangų koreliacija, jis žymimas ρ . Be neparametrinių metodų taikymo atveju, kai stebėjimų skaičius mažas ar kintamiesiems aprašyti netinka normalusis skirstinys, rangų koreliacijos koeficientą taip pat patartina naudoti turint diskrečius kintamuosius ar duomenis ordinalinėje skalėje. Rangų koreliacija skaičiuojama naudojant ne absoliučias požymių reikšmes, o skirtumus tarp jų rangų, todėl ryšio įvertinimui svarbus rangų eiliškumas:

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum d_i^2}{n(n^2 - 1)}, \text{ kur } d_i - \text{porinių reikšmių rangų skirtumai.}$$

Atliekant koreliacinę analizę vertinamas koreliacijos (r) stiprumas ir jos statistinis reikšmingumas. Koreliacijos stiprumas vertinamas skalėje nuo 0 iki 1 arba nuo 0 iki -1. Jei r=0 – priklausomybės tarp kintamųjų nėra, r =1 arba -1 – kintamieji visiškai priklausomi. Tačiau, norint įsitikinti, kad gauta koreliacija – neatsitiktinis sutapimas, apskaičiuojama p reikšmė. P reikšmė parodo, ar koreliacija statistiškai reikšminga. Koreliacijos statistiniam reikšmingumui įvertinti SPSS gauta p reikšmė dažniausiai palyginama su reikšme $\alpha=0,05$ (reikšmingumo lygmuo). Koreliacija statistiškai reikšminga, jei SPSS apskaičiuota p reikšmė mažesnė už 0,05.

Tyrimas atliekamas remiantis tiesinės regresijos modeliu, o rezultatų reikšmingumas tikrinamas Stjudento kriterijumi. Šioje analizėje priklausomas kintamasis yra tiesioginės užsienio investicijos, o nepriklausomi kintamieji tai - gyventojų skaičius, vidutinės disponuojamosios pajamos per mėnesį vienam ūkio nariui, šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, vidutinis dirbančiųjų skaičius, įmokos į garantinį fondą, draudėjų mokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos, ekonomikos atvirumo indeksas, pelno, žemės, nekilnojamojo turto, transporto priemonių ir aplinkos taršos mokesčiai.

Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, ar pasirinkti nepriklausomi kintamieji turi įtakos tiesioginių užsienio investicijų srautams.

3.1 Tarpusavio ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir rinkos dydžio

Šioje analizėje priklausomas kintamasis yra tiesioginės užsienio investicijos, o nepriklausomais kintamaisiais buvo pasirinkta – gyventojų skaičius ir vidutinės disponuojamosios pajamos per mėnesį vienam ūkio nariui. Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, ar rinkos dydis turi įtakos tiesioginių užsienio investicijų srautams. Pirmiausia tikrinamas tiesioginių užsienio investicijų ir Lietuvos gyventojų skaičiaus tarpusavio ryšys.

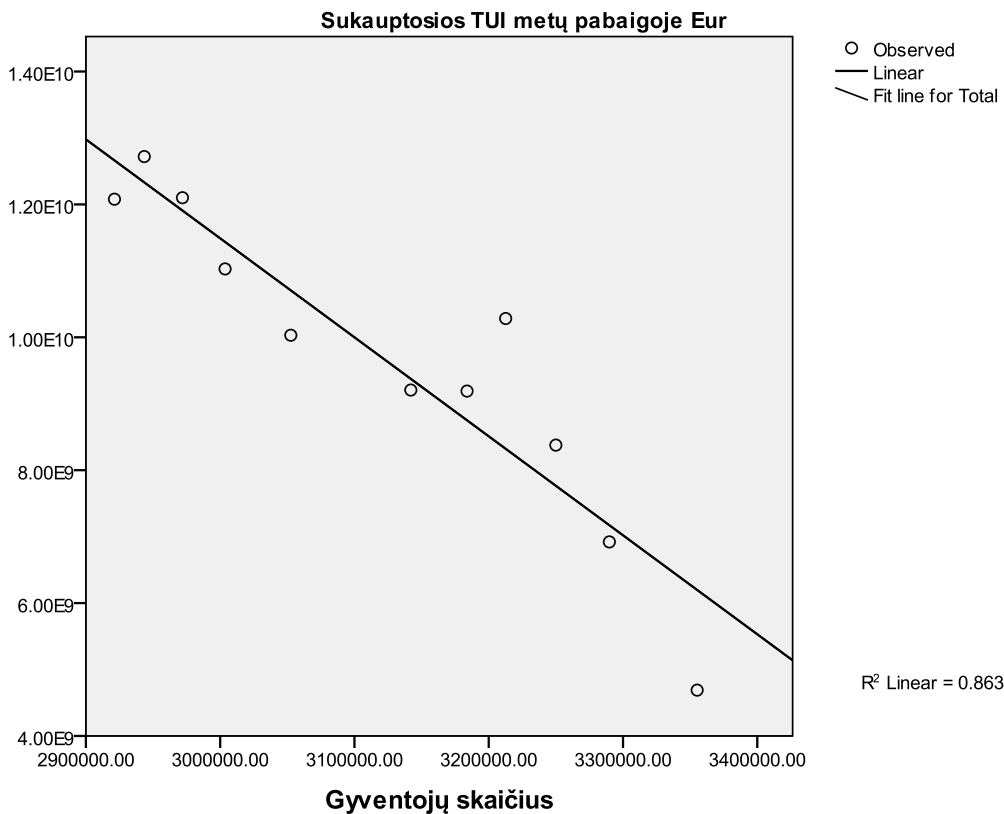
12 lentelė

Ryšio tarp sukauptų TUI ir gyventojų skaičiaus stiprumo įvertinimas

Veiksny	Vidurkis	Koreliacija ρ	r	r^2	Kai $p < 0.05$ statistiškai reikšmingai skiriasi
Gyventojų skaičius	3120576.636	-0.918	0.929	0.863	p=0.000

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

2004-2014 metų laikotarpiu vidutinis gyventojų skaičius buvo 3.120.577 gyventojai. Atlikto tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvoje TUI su **gyventojų skaičiumi** sieja labai stiprus neigiamas ryšys (12 lentelė). Neigiama arba atvirkštinė priklausomybė reiškia, kad vienam rodikliui didėjant, kitas mažėja. Tokius gautus rezultatus galima paaiškinti gyventojų skaičiaus augimo svyravimais, t. y. TUI visais analizuotais laikotarpiais augo (2004-2014m.), o gyventojų skaičius dėl emigracijos ir neigiamo natūralaus gyventojų prieaugio mažėjo.

7 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir rinkos dydžio (gyventojų skaičiaus) priklausomybė

Reikia atkreipti dėmesį ir į kitus rodiklius, tarp kurių vienas iš svarbesnių determinacijos koeficientas (r^2). Panašiai kaip ir koreliacijos, determinacijos koeficientas yra atsitiktinių dydžių tiesinio ryšio matas. Anot V. Čekanavičiaus ir G. Murausko (2014), determinacijos koeficientas (R^2 kvadratas) - tai svarbiausia modelio tikimo duomenims charakteristika, kuri privaloma visuose regresijos modelių aprašymuose. Koeficientas lygina skirtumus tarp Y reikšmių, kai atsižvelgiama į regresijos modelį, su skirtumais tarp Y reikšmių, kai į modelį neatsižvelgiama. Labai apytikslė R^2 interpretacija, padedanti geriau suvokti jo prasmę. Determinacijos koeficientas įgyja reikšmes iš intervalo $[0, 1]$. Kuo koeficiento reikšmė didesnė, tuo modelis geriau tinka duomenims.

Šiuo atveju jis yra lygus 0,863 ir tai yra daugiau nei 0,25, kas reiškia, kad pasirinktas tiesinis regresinis modelis tinka analizuojamiems dydžiams tirti ir tinkamumo lygis yra nustatytas labai aukštas. Koeficiento r^2 reikšmė priklauso intervalui $[0,1]$. Kuo ji artimesnė vienetui, tuo stipresnis tiesinis ryšys tarp X ir Y , ir atvirkščiai, kuo ji artimesnė nuliui, tuo ryšys tarp X ir Y silpnėsnis.

7 paveiksle pavaizduota funkcinė priklausomybė, kaip tiesioginės užsienio investicijos ir gyventojų skaičius kito priešingomis kryptimis, t.y. TUI nuolat didėjo, o vidaus rinka traukėsi. Tai galima paaiškinti, kaip ir buvo minėta anksčiau gyventojų skaičiaus augimo svyravimais, t.y. TUI analizuojamu laikotarpiu augo, o gyventojų skaičius mažėjo. Pasak V.Janilionio (2011), funkcinė priklausomybė – tai neatsitiktinių dydžių priklausomybė. Esant funkciniai priklausomybei, nepriklausomų kintamųjų kitimas tiksliai apibūdina Y kitimą. Funkcinė priklausomybė žymima $Y=f(x_1, x_2, \dots, \beta_0, \beta_1, \beta_2, \dots)$ ir suprantama kaip taisyklė, pagal kurią nepriklausomų kintamųjų reikšmėms yra priskiriamos priklausomo kintamojo Y reikšmės.

Kitas rinkos dydį apibūdinantis veiksnys – **vidutinės disponuojamosios pajamos per mėnesį tekusios vienam ūkio nariui**. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutinės pajamos siekė 249.17 Eur.

13 lentelė

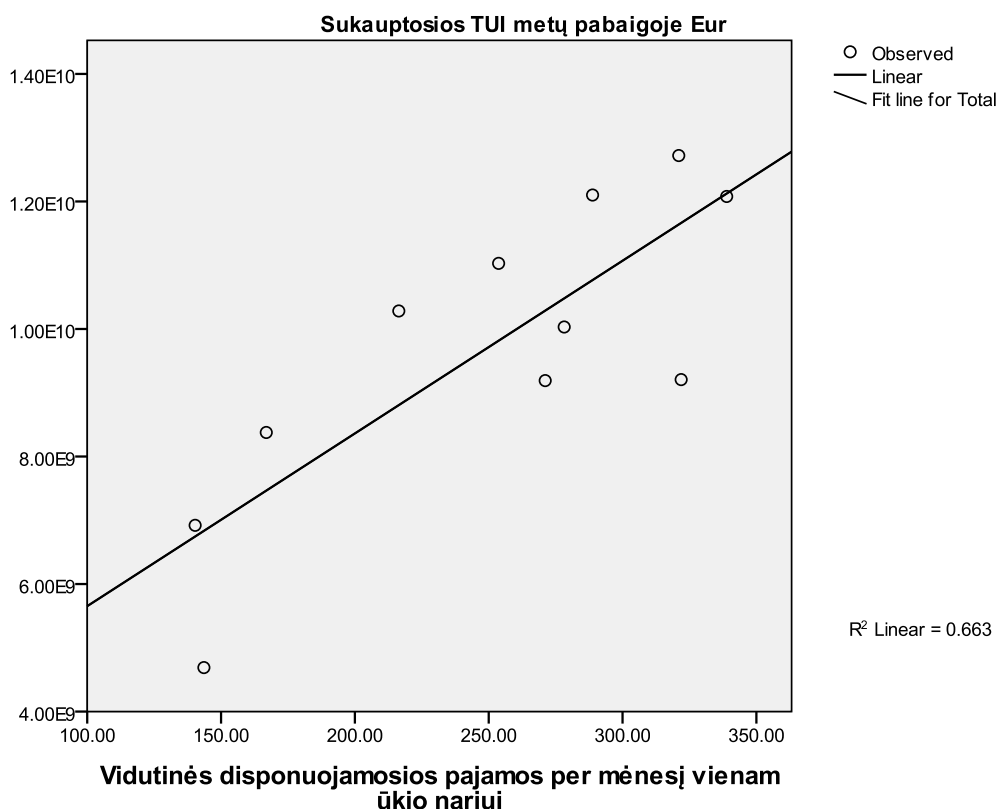
Ryšio tarp sukauptų TUI ir vidutinių gyventojų disponuojamų pajamų stiprumo įvertinimas

Veiksnys	Vidurkis	Koreliacija ρ	r	r^2	kai $p < 0.05$ statistiškai reikšmingai skiriasi
Vidutinės disponuojamosios pajamos per mėnesį vienam ūkio nariui	249.165 Eur	0.718	0.988	0.663	p=0.013

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Analizuojant gautus koreliacinės analizės rezultatus (13 lentelė) nustatytas stiprus teigiamas ryšys, nes gautas koreliacijos koeficientas lygus 0.718, tarp TUI ir vidutinių disponuojamų pajamų per mėnesį vienam ūkio nariui. Esant teigiamam ryšiui, didėjant vieno požymio reikšmėms kito požymio reikšmės taip pat didėja, tai reiškia, kad didėjant TUI, didėja ir vidutinės disponuojamosios pajamos per mėnesį vienam ūkio nariui, ir atvirkščiai. Kadangi apskaičiuota p reikšmė yra mažesnė už 0.05 galime teigti, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp didėjančių vidutinių disponuojamųjų pajamų per mėnesį tekusių vienam ūkio nariui ir didėjančių TUI.

Taip pat svarbus rodiklis - determinacijos koeficientas (r^2). Analizuojant TUI ir vidutinių disponuojamų pajamų per mėnesį vienam ūkio nariui ryšį, jis lygus 0,663, o tai daugiau nei 0,25, todėl pasirinktas tiesinis regresinis modelis tinka analizuojamiems dydžiams tirti ir tinkamumo lygis yra pakankamai aukštas. Koeficiento r^2 reikšmė 0,663 priklauso intervalui $[0,1]$, tai reiškia, kad ji artimesnė vienetui ir yra stipresnis tiesinis ryšys tarp X ir Y (žr. 8 pav.).

8 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir rinkos dydžio (vidutinių disponuojamųjų pajamų per mėnesį tekusių vienam ūkio nariui) priklausomybė

3.2 Tarpusavio ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir darbo jėgos kaštų

Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį lemia ne vienas veiksnys, o investicinio klimato faktorių visuma. Be rinkos dydžio esminiu makroekonominio veiksniu laikomi ir darbo jėgos kaštai. Šioje analizėje priklausomas kintamasis yra tiesioginės užsienio investicijos, o nepriklausomais kintamaisiais buvo pasirinkta – šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, vidutinis dirbančiųjų skaičius, įmokos į garantinį fondą ir draudėjų mokamos VSD įmokos. Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, ar darbo jėgos kaštų veiksnys turi įtakos tiesioginių užsienio investicijų srautams. Pirmiausia tikrinamas tiesioginių užsienio investicijų ir šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio tarpusavio ryšys.

Atlikus koreliacinę analizę ir analizuojant jos metu gautus rezultatus, pastebima, kad (žr. 14 lentelę ir 9 pav.), kad pavaizduotoje funkcinėje priklausomybėje tarp kintamųjų, tiesioginių užsienio investicijų ir **šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio**, yra nustatytas stiprus teigiamas (koreliacijos koeficientas $\rho = 0.800$) ryšys. Kadangi koreliacijos koeficiento dydis yra reikšmingas, galime teigti, kad stochastinis ryšys tarp kintamųjų Y ir X egzistuoja. Esant stipriam ir teigiamam ryšiui tarp kintamųjų, galima teigti, kad didėjant vieno požymio reikšmėms,

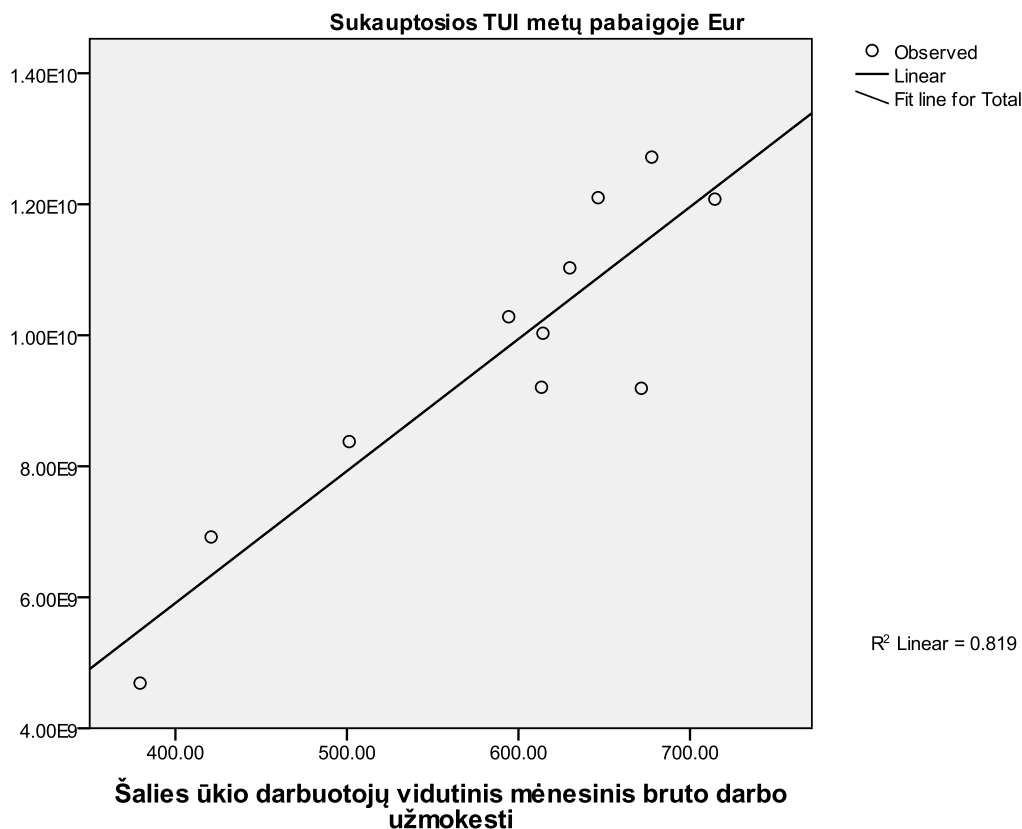
taip pat didėja kito požymio reikšmės. Tai pasako, kad didėjant šalies ūkio darbuotojų vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui, didės ir pritraukiami TUI srautai, ir atvirkščiai.

14 lentelė

Ryšio tarp sukauptų TUI ir šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio stiprumo įvertinimas

Veiksny	Vidurkis	Koreliacija ρ	r	r ²	kai p<0.05 statistiškai reikšmingai skiriasi
Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis	587.61Eur	0.800	0.994	0.819	p=0.003

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

9 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio priklausomybė

Kadangi p=0.039, o tai mažesnė reikšmė už 0.05, tai reiškia kad ryšys tarp TUI ir statistiškai reikšmingas, tai pasako, kad didėjant pastariesiems rodikliams didėja ir TUI.

Determinacijos koeficientas (r^2), analizuojant TUI ir šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio ryšį lygus 0,819, o tai daugiau nei 0,25, todėl pasirinktas tiesinis regresinis modelis tinka analizuojamiems dydžiams tirti ir tinkamumo lygis yra pakankamai aukštas. Koeficiento r^2 reikšmė 0,819 priklauso intervalui $[0,1]$, tai reiškia, kad yra labai stiprus tiesinis ryšys tarp X ir Y.

Kitas darbo jėgos kaštus apibūdinantis veiksnys – **vidutinis dirbančiųjų skaičius**. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai dirbančiųjų buvo 1.363.091 gyventojas.

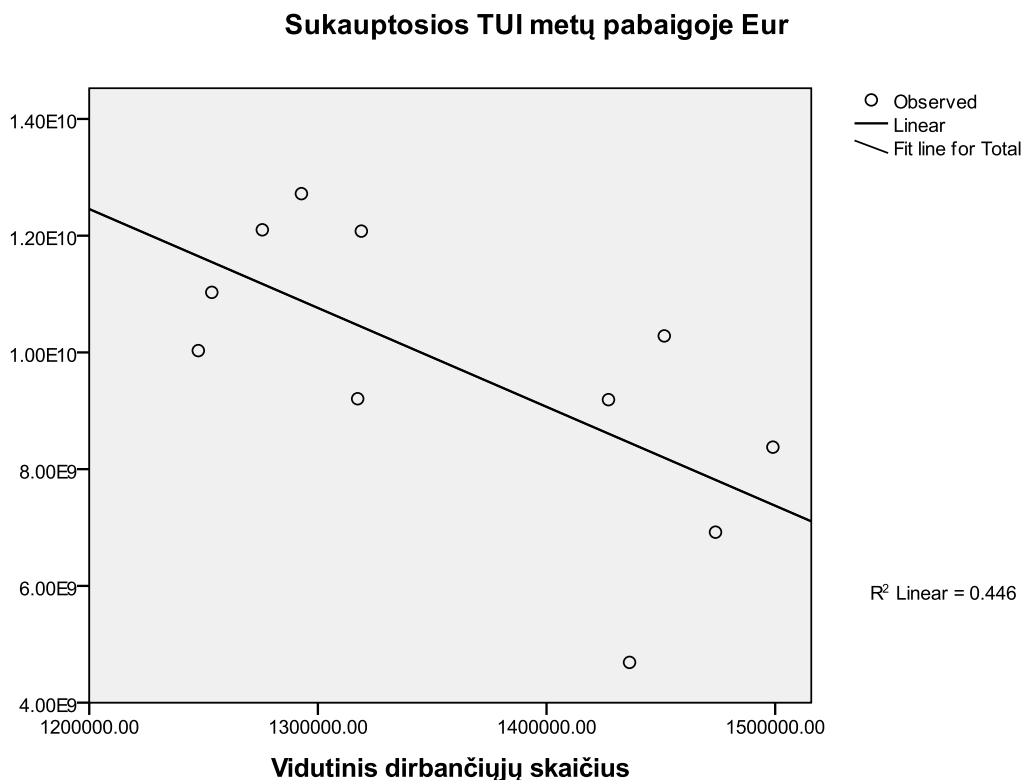
15 lentelė

Ryšio tarp sukauptų TUI ir vidutinio dirbančiųjų skaičiaus stiprumo įvertinimas

Veiksny	Vidurkis	Koreliacija ρ	r	r^2	kai $p < 0.05$ statistiškai reikšmingai skiriasi
Vidutinis dirbančiųjų skaičius	1.363.091	-0.627	0.961	0.446	p=0.039

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Analizuojant gautus, koreliacinės analizės metu, rezultatus (žr. 15 lentelę ir 10 pav.) matome, kad tarp TUI ir vidutinio dirbančiųjų skaičiaus nustatytas vidutinio stiprumo atvirkštinis ryšys, nes koreliacijos koeficientas lygus -0,627. Tai reiškia, kad mažėjant vienam rodikliui, kitas didėja.

10 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir vidutinio dirbančiųjų skaičiaus priklausomybė

Determinacijos koeficientas (r^2), analizuojant TUI ir vidutinio darbuotojų skaičiaus ryšį lygus 0,446, o tai daugiau nei 0,25, todėl pasirinktas tiesinis regresinis modelis tinka analizuojamiems dydžiams tirti ir tinkamumo lygis yra pakankamai aukštas. Koeficiento r^2 reikšmė 0,446 priklauso intervalui $[0,1]$, tai reiškia, kad tiesinis ryšys tarp X ir Y yra pakankamai stiprus.

Taip pat ryšiui tarp TUI ir vidutinio dirbančiųjų skaičiaus nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys ($p=0,039$). Tai reiškia, kad mažėjant dirbančiųjų skaičiui didėja TUI ir atvirkščiai.

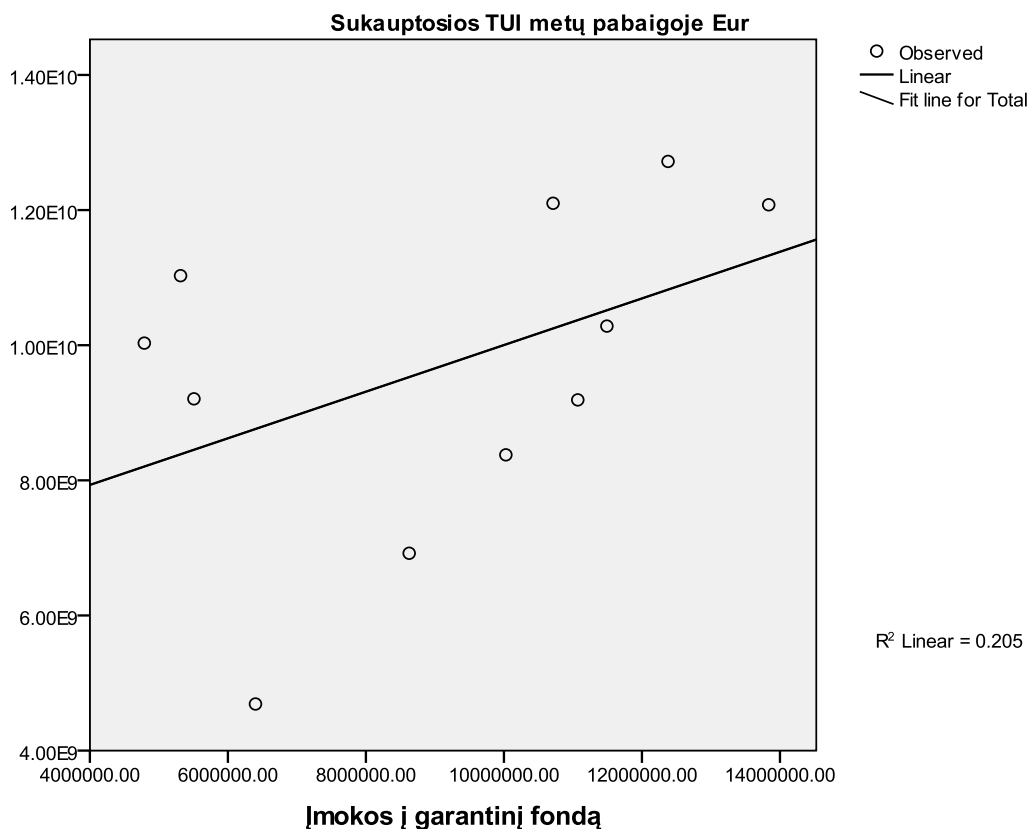
Kitas veiksnys, apibūdinantis darbo jėgos kaštus yra įmonių mokamos **įmokos į garantinį fondą**. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 9.105 tūkst. Eur.

16 lentelė

Ryšio tarp sukauptų TUI ir įmokų į garantinį fondą stiprumo įvertinimas

Veiksny	Vidurkis	Koreliacija ρ	r	r^2	kai $p < 0.05$ statistiškai reikšmingai skiriasi
Įmokos į garantinį fondą	9.105 tūkst. Eur	0.464	0.957	0.915	$p=0.151$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

11 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir įmokų į garantinį fondą priklausomybė

Atlikus tyrimą nustatyta, kad ryšio (žr. 16 lentelę ir 11 pav.) tarp TUI ir įmokų į garantinį fondą tolimesnė analizė netikslinga, nes nustatytas silpnas (koreliacijos koeficientas $\rho = 0,464$) ir statistiškai nereikšmingas ($p=0,151$) ryšys.

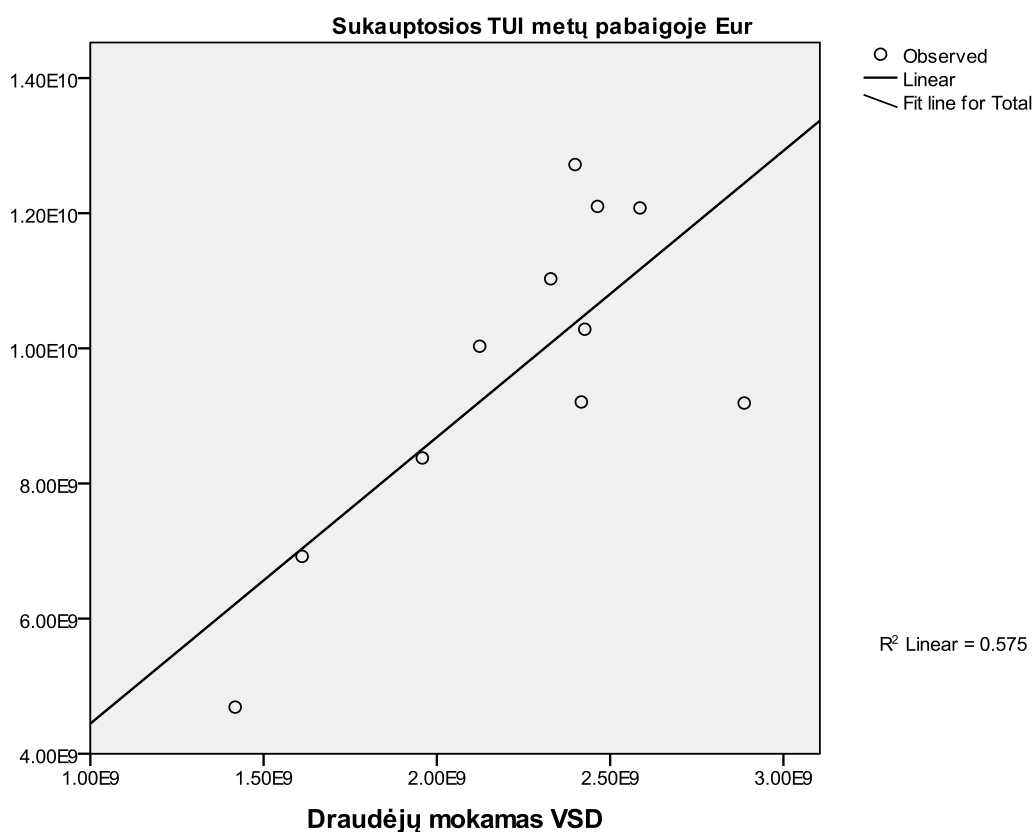
Kitas veiksnys, padėsiantis išanalizuoti darbo jėgos kaštus yra draudėjų (įmonių) mokamos **valstybinio socialinio draudimo įmokos**. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 2.238.000 tūkst. Eur.

17 lentelė

Ryšio tarp sukauptų TUI ir draudėjų mokamo VSD stiprumo įvertinimas

Veiksnys	Vidurkis	Koreliacija ρ	r	r ²	kai $p < 0.05$ statistiškai reikšmingai skiriasi
Draudėjų mokamos VSD įmokos	2238000 tūkst. Eur	0.573	0.989	0.575	$p=0.066$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

12 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir draudėjų mokamo VSD priklausomybė

Analizės metu tarp tiesioginių užsienio investicijų ir draudėjų mokamo **valstybinio socialinio draudimo mokesčio** pastebėtas (žr. 17 lentelę ir 12 pav.) vidutinio stiprumo teigiamas, nes koreliacijos koeficientas $\rho = 0,573$. Toliau analizuojant pastebėta, kad ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir draudėjų mokamo valstybinio socialinio draudimo mokesčio yra statistiškai nereikšmingas ($p=0,066$), nes $p < 0,05$.

3.3 Tarpusavio ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir Lietuvos ekonomikos atvirumo indekso

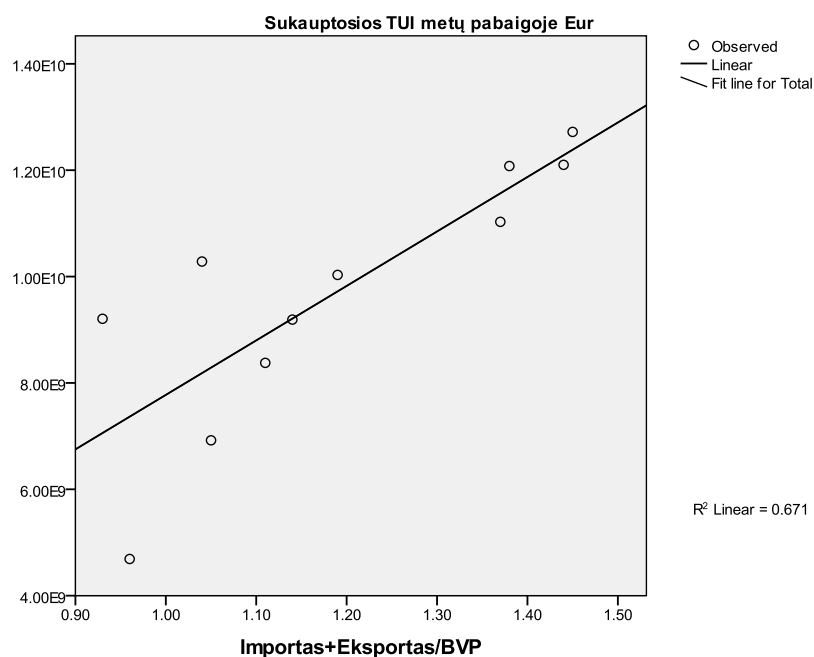
Be rinkos dydžio ir darbo jėgos kaštų veiksnių, svarbu išnagrinėti ir **ekonomikos atvirumo indekso** reikšmingumą pritraukiant į šalį TUI. Analizėje priklausomas kintamasis yra tiesioginės užsienio investicijos, o nepriklausomas kintamasis buvo pasirinktas – ekonomikos atvirumo indeksas. Tyrime siekiama išsiaiškinti, ar ekonomikos atvirumo veiksnys, analizuojant ekonomikos atvirumo indeksą, turi įtakos tiesioginių užsienio investicijų srautams. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutinis ekonomikos atvirumo indeksas buvo 1,18.

18 lentelė

Ryšio tarp sukauptų TUI ir ekonomikos atvirumo indekso stiprumo įvertinimas

Veiksny	Vidurkis	Koreliacija ρ	r	r ²	kai $p < 0.05$ statistiškai reikšmingai skiriasi
Ekonomikos atvirumo indeksas	1.18	0.791	0.991	0.671	$p=0.04$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

13 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir ekonomikos atvirumo priklausomybė

Atlikus koreliacinę analizę (žr. 18 lentelę ir 13 pav.) nustatytas stiprus teigiamas (koreliacijos koeficientas $\rho=0,791$) ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir ekonomikos atvirumo indekso. Teigiamas ryšys reiškia, kad didėjant vieno požymio reikšmėms kito požymio reikšmės taip pat didėja, tai reiškia, kad didėjant TUI, didėja ir ekonomikos atvirumo indeksas, ir atvirkščiai. Determinacijos koeficientas (r^2), analizuojant TUI ir šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio ryšį lygus 0,671, o tai daugiau nei 0,25, todėl galima teigti, kad pasirinktas tiesinis regresinis modelis tinka analizuojamiems dydžiams tirti ir tinkamumo lygis yra pakankamai aukštas. Koeficiento r^2 reikšmė 0,671 priklauso intervalui [0,1], tai reiškia, kad yra stiprus tiesinis ryšys tarp X ir Y. Kadangi apskaičiuota p reikšmė ($p=0.04$) yra mažesnė už 0.05 galime teigti, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp didėjančio ekonomikos atvirumo indekso ir didėjančių TUI.

3.4 Tarpusavio ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir veiklos apmokestinimo

Svarbu išnagrinėti ir **veiklos apmokestinimo**, kaip veiksnio reikšmingumą pritraukiant į šalį TUI. Šioje analizėje priklausomas kintamasis yra tiesioginės užsienio investicijos, o nepriklausomi kintamieji buvo pasirinkti tokie – pelno mokestis, žemės mokestis, nekilnojamojo turto mokestis, transporto priemonių mokestis ir mokestis už aplinkos taršą. Tyrime norima išsiaiškinti, ar veiklos apmokestinimo veiksnys, tyrime analizuojant pagrindinius įmonių į valstybės biudžetą sumokamus mokesčius, turi įtakos tiesioginių užsienio investicijų srautams.

Veiklos apmokestinimą gali apibūdinti ir įmonių mokamos **pelno mokesčio įmokos**. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 473. 022 tūkst. Eur pelno mokesčio.

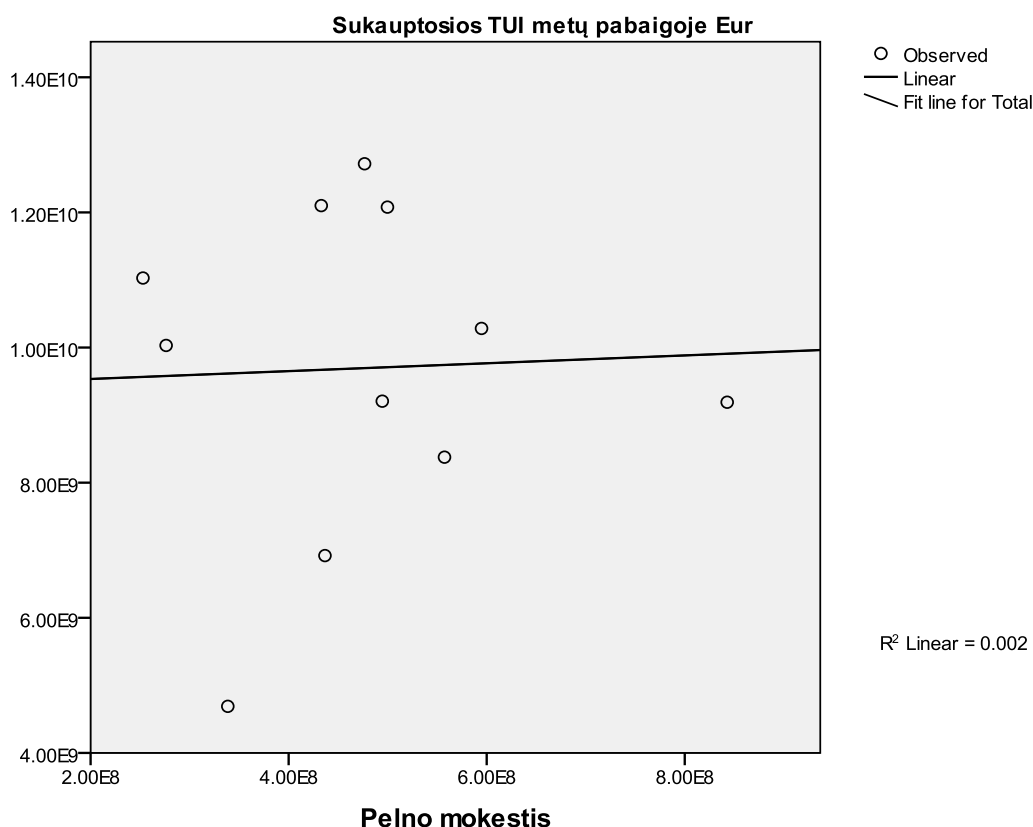
19 lentelė

Ryšio tarp sukauptų TUI ir įmonių sumokėto pelno mokesčio stiprumo įvertinimas

Veiksny	Vidurkis	Koreliacija ρ	r	r^2	kai $p<0.05$ statistiškai reikšmingai skiriasi
Pelno mokestis	473022 tūkst. Eur	-0.82	0.927	0.002	$p=0.811$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Ryšio tarp tiesioginių užsienio investicijų ir pelno mokesčio tolimesnė analizė netikslinga (žr. 19 lentelę ir 14 pav.), nes nustatytas atvirkštinis stiprus (koreliacijos koeficientas $\rho= -0,82$), tačiau statistiškai nereikšmingas ($p=0,811$) ryšys. Be to determinacijos koeficientas (r^2) mažesnis nei 0,25.

14 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir pelno mokesčio priklausomybė

Kitas veiklos apmokestinimą apibūdinantis pasirinktas rodiklis - įmonių mokamos **nekilnojamojo turto mokesčio įmokos**. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 73.887 tūkst. Eur šio mokesčio.

20 lentelė

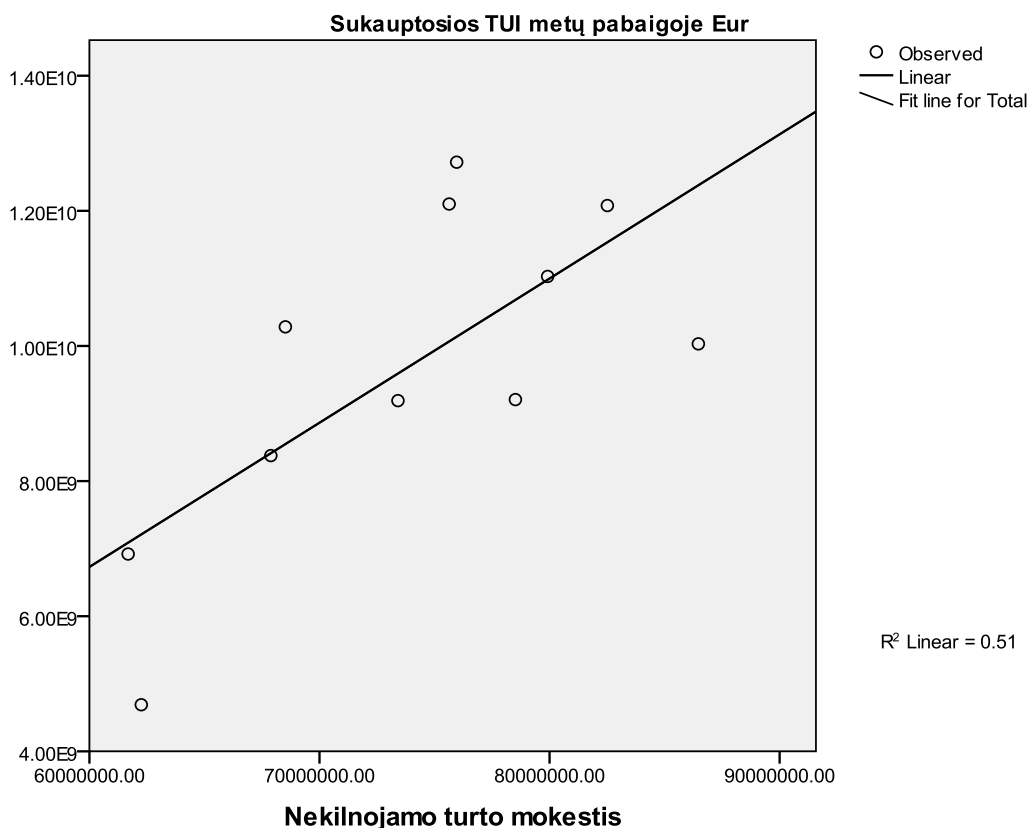
Ryšio tarp sukauptų TUI ir nekilnojamo turto mokesčio stiprumo įvertinimas

Veiksny	Vidurkis	Koreliacija ρ	r	r ²	kai $p < 0.05$ statistiškai reikšmingai skiriasi
Nekilnojamo turto mokestis	73.887 tūkst. Eur	0.636	0.985	0.575	$p=0.035$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Atlikus tyrimą nustatyta (žr. 20 lentelę ir 15 pav.), kad tarp tiesioginių užsienio investicijų ir sumokėto nekilnojamo turto mokesčių yra vidutinio stiprumo teigiamas (koreliacijos koeficientas $\rho = 0,636$) ryšis. Teigiamas ryšys parodo, kad didėjant vieno požymio reikšmėms kito požymio reikšmės irgi didėja, tai reiškia, kad didėjant TUI, didėja ir surenkamo nekilnojamojo mokesčių įmokų dydis, ir atvirkščiai.

Determinacijos koeficientas (r^2), analizuojant TUI ir nekilnojamojo turto mokesčio ryšį lygus 0,575, o tai daugiau nei 0,25, todėl pasirinktas tiesinis regresinis modelis tinka analizuojamiems dydžiams tirti. Koeficiento r^2 reikšmė 0,575 priklauso intervalui [0,1], tai pasako, kad yra stiprus tiesinis ryšys tarp X ir Y. Tarp TUI ir nekilnojamojo turto mokesčio nustatytas statistiškai reikšmingas ($p=0,035$) ryšys, tai reiškia, kad didėjant pastariesiems rodikliams didėja TUI, atvirkščiai.

15 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir nekilnojamo turto mokesčio priklausomybė

Kitas veiklos apmokestinimą apibūdinantis pasirinktas rodiklis - įmonių mokamos **žemės mokesčio įmokos**. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 5.200 tūkst. Eur žemės mokesčio.

21 lentelė

Ryšio tarp sukauptų TUI ir žemės mokesčio stiprumo įvertinimas

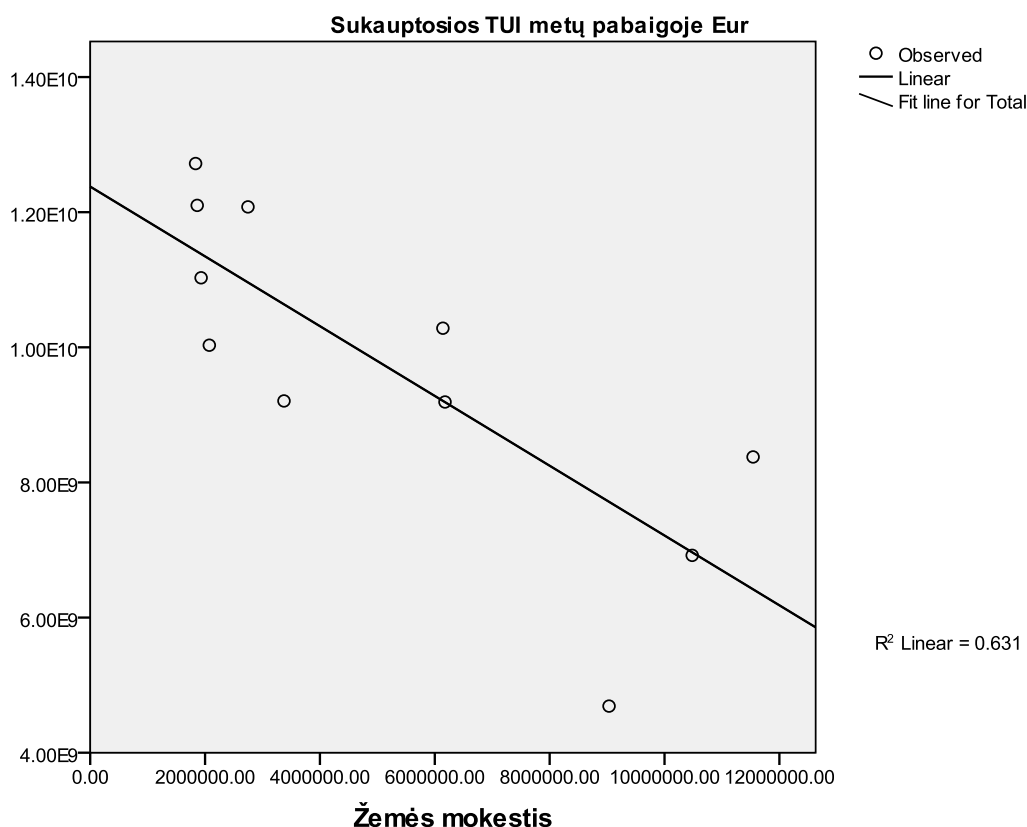
Veiksny	Vidurkis	Koreliacija ρ	r	r^2	kai $p < 0.05$ statistiškai reikšmingai skiriasi
Žemės mokestis	5.200 tūkst. Eur	-0.900	0.703	0.631	$p=0.000$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Kaip matome (žr. 21 lentelę ir 16 pav.), atlikto tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvoje tiesiogines užsienio investicijas su žemės mokesčiu sieja labai stiprus neigiamas (koreliacijos koeficientas $\rho = -0,900$). Neigiama arba atvirkštinė priklausomybė reiškia, kad vienam rodikliui didėjant, kitas mažėja, tai reiškia, kad didėjant žemės mokesčio įmokų dydžiui mažėja TUI, ir atvirkščiai.

Determinacijos koeficientas (r^2), analizuojant TUI ir žemės mokesčio ryšį lygus 0,631, tai daugiau nei 0,25, todėl pasirinktas tiesinis regresinis modelis tinka analizuojamiems dydžiams tirti. Koeficiento r^2 reikšmė 0,631 priklauso intervalui [0,1], tai pasako, kad yra stiprus tiesinis ryšys tarp X ir Y.

P reikšmė, kuri lygi $p=0,000$, pasako kad ryšys tarp TUI ir žemės mokesčio statistiškai reikšminga.

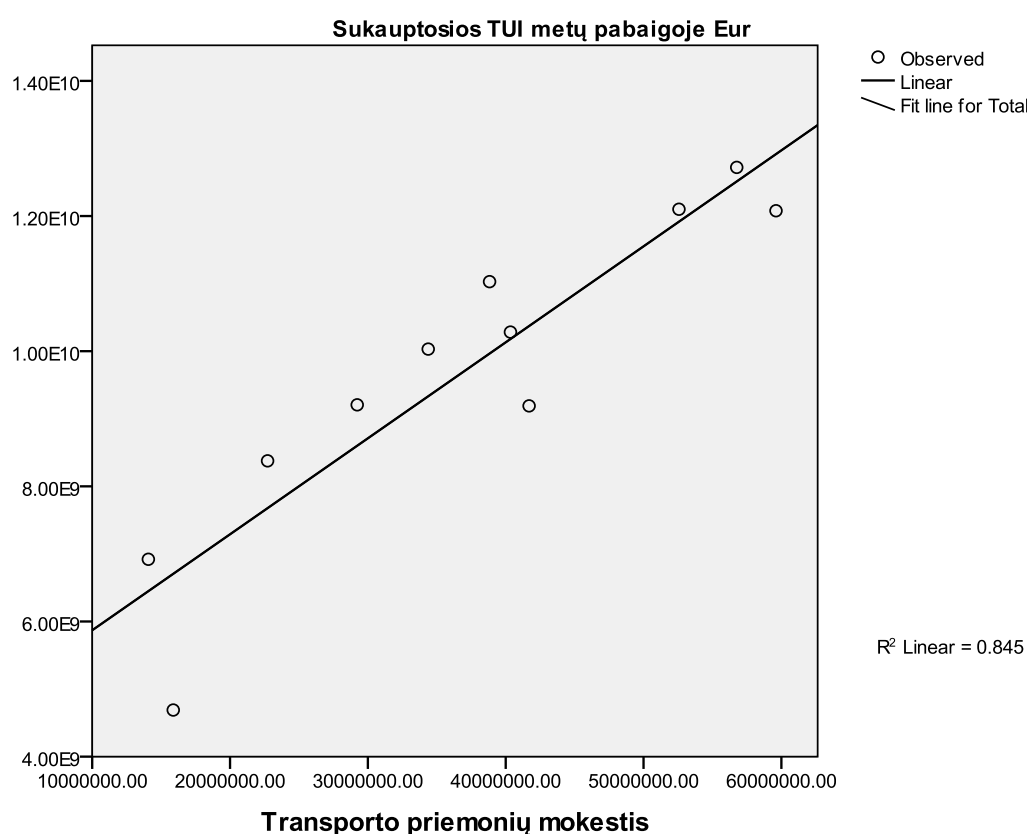
16 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir žemės mokesčio priklausomybė

Veiklos apmokestinimą apibūdinantis rodiklis gali būti ir įmonių mokamas **transporto priemonių mokestis**. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 36.917 tūkst. Eur šio mokesčio.

Ryšio tarp sukauptų TUI ir transporto priemonių mokesčio stiprumo įvertinimas

Veiksny	Vidurkis	Koreliacija ρ	r	r^2	kai $p < 0.05$ statistiškai reikšmingai skiriasi
Transporto priemonių mokeskis	36.917 tūkst. Eur	0.864	0.982	0.845	$p=0.001$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

17 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir transporto priemonių mokesčio priklausomybė

Nustatyta, kad egzistuoja (žr. 22 lentelę ir 17 pav.) stiprus teigiamas (koreliacijos koeficientas $\rho=0,864$) ryšys tarp TUI ir transporto priemonių mokesčio. Teigiamas ryšys reiškia, kad didėjant vieno požymio reikšmėms kito požymio reikšmės taip pat didėja, tai reiškia, kad didėjant TUI, didėja ir transporto priemonių mokesčio įmokos, ir atvirkščiai. Determinacijos koeficientas (r^2), analizuojant TUI ir transporto priemonių mokesčio ryšį lygus 0,845, o tai daugiau nei 0,25, todėl pasirinktas tiesinis regresinis modelis tinka analizuojamiems dydžiams tirti ir tinkamumo lygis yra pakankamai aukštas. Koeficiento r^2 reikšmė 0,845 priklauso intervalui $[0,1]$, tai reiškia, kad yra

labai stiprus tiesinis ryšys tarp X ir Y. Apskaičiuota p reikšmė ($p=0.001$) yra mažesnė už 0.05 galime teigti, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp didėjančių transporto priemonių mokesčio įmokų ir didėjančių TUI.

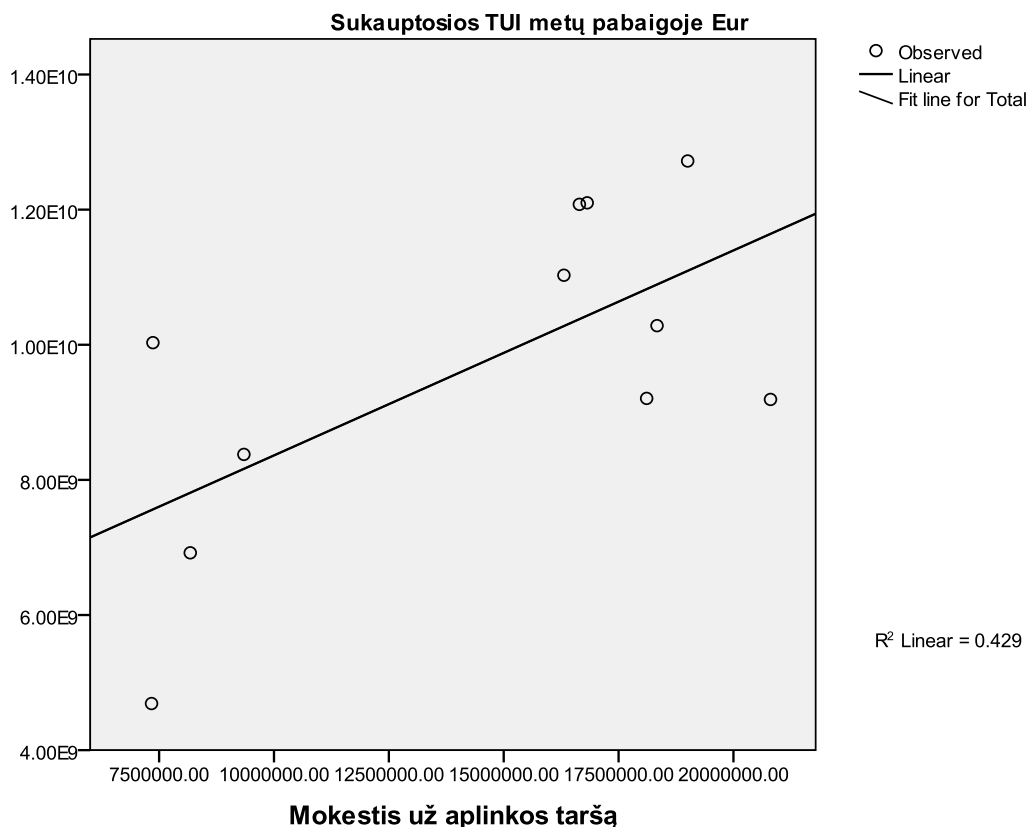
Kitas veiklos apmokestinimą apibūdinantis rodiklis - įmonių mokamas **taršos mokestis**. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 14.387 tūkst. Eur šio mokesčio.

23 lentelė

Ryšio tarp sukauptų TUI ir mokesčio už aplinkos taršą stiprumo įvertinimas

Veiksny	Vidurkis	Korealiacija ρ	r	r^2	kai $p < 0.05$ statistiškai reikšmingai skiriasi
Mokestis už aplinkos taršą	14.387 tūkst. Eur	0.509	0.969	0.429	$p=0.11$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

18 pav. Funkcinė tiesioginių užsienio investicijų ir mokesčio už aplinkos taršą priklausomybė

Iš gautos analizės duomenų galima spręsti (žr. 23 lentelę ir 18 pav.), kad ryšys tarp sukauptų tiesioginių užsienio investicijų ir mokesčio už aplinkos taršą yra vidutinio stiprumo (koreliacijos

koeficientas $\rho=0,509$) teigiamas, tačiau statistiškai nereikšmingas ($p=0,11$) ryšys, todėl tolimesnė šio veiksnio analizė yra netikslinga.

* * *

Atlikus koreliacinę analizę, galima padaryti tokias išvadas ir iš dalies patvirtinti mokslinėje literatūroje dažnokai pateikiamas prielaidas, apie tiesioginių užsienio investicijų (TUI) pritraukimą į šalies ūkį lemiančius veiksnius:

- *Išanalizuoti ir išsiaiškinti, ar **rinkos dydis** turi įtakos tiesioginių užsienio investicijų srautams buvo pasirinkti šie nepriklausomi kintamieji: gyventojų skaičius ir vidutinės disponuojamosios pajamos per mėnesį vienam ūkio nariui. Atlikus tyrimą nustatyta, kad 2004-2014 metų laikotarpiu vidutinis gyventojų skaičius buvo 3.120.577 gyventojai. TUI su **gyventojų skaičiumi** sieja labai stiprus neigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys, tai reiškia, kad vienam rodikliui didėjant, kitas mažėja, t.y. TUI analizuojamu laikotarpiu augo, o gyventojų skaičius mažėjo. Tyrimo eigoje taip pat nustatyta, kad analizuojamu 2004-2014m. laikotarpiu **vidutinės disponuojamosios pajamos per mėnesį tekusios vienam ūkio nariui** buvo 249,17 Eur. Tarp TUI ir vidutinių disponuojamų pajamų per mėnesį vienam ūkio nariui nustatytas stiprus teigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys. Tai reiškia, kad didėjant TUI, didėja ir vidutinės disponuojamosios pajamos per mėnesį vienam ūkio nariui, ir atvirkščiai.*
- *Išsiaiškinti, ar **darbo jėgos kaštų** veiksnys turi įtakos tiesioginių užsienio investicijų srautams buvo pasirinkti šie nepriklausomi kintamieji: šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, vidutinis dirbančiųjų skaičius, įmokos į garantinį fondą ir draudėjų mokamos VSD įmokos. Analizuojamu 2004-2014m. laikotarpiu **šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis** siekė 587,61 Eur. Nustatyta, kad tarp tiesioginių užsienio investicijų ir šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio yra stiprus teigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys. Tokiam ryšiui esant reiškia, kad didėjant vieno požymio reikšmėms, taip pat didėja kito požymio reikšmės, t.y. kad didėjant šalies ūkio darbuotojų vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui, didės ir pritraukiami TUI srautai, ir atvirkščiai. Analizuojamu 2004-2014m. laikotarpiu **vidutinis dirbančiųjų skaičius** buvo 1.363.091 gyventojas. Tarp TUI ir vidutinio dirbančiųjų skaičiaus nustatytas vidutinio stiprumo atvirkštinis ir statistiškai reikšmingas ryšys. Tai reiškia, kad mažėjant vienam rodikliui, kitas didėja, t.y. mažėjant dirbančiųjų skaičiui didėja TUI ir atvirkščiai. 2004-2014 metų laikotarpiu įmonės vidutiniškai sumokėjo 9.105 tūkst. Eur. **garantinio fondo įmokų**. Tyrimo metu nustatyta, kad ryšio tarp TUI ir įmokų į garantinį fondą tolimesnė analizė netikslinga, nes nustatytas silpnas ir statistiškai nereikšmingas ryšys. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 2.238.000*

tūkst. Eur. **valstybinio socialinio draudimo įmokų**. Analizės metu tarp tiesioginių užsienio investicijų ir draudėjų mokamo **valstybinio socialinio draudimo mokesčio** pastebėtas vidutinio stiprumo teigiamas, bet statistiškai nereikšmingas ryšis, todėl tolimesnė šio veiksnio analizė netikslinga.

- Išanalizuoti ir išsiaiškinti, ar **ekonomikos atvirumas** turi įtakos tiesioginių užsienio investicijų srautams, kaip nepriklausomas kintamasis buvo pasirinktas ekonomikos atvirumo indeksas. Nustatytas stiprus teigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir ekonomikos atvirumo indekso, tai reiškia, kad didėjant ekonomikos atvirumo indeksui didėja ir TUI.
- Išnagrinėtas ir **veiklos apmokestinimo**, kaip veiksnio reikšmingumas pritraukiant į šalį TUI. Analizėje nepriklausomais kintamaisiais buvo pasirinkta: pelno mokesčio, žemės mokesčio, nekilnojamojo turto mokesčio, transporto priemonių mokesčio ir mokesčio už aplinkos taršą. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 473.022 tūkst. Eur **pelno mokesčio**. Ryšio tarp tiesioginių užsienio investicijų ir pelno mokesčio tolimesnė analizė netikslinga, nes nustatytas atvirkštinis stiprus, tačiau statistiškai nereikšmingas ryšys. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 73.887 tūkst. Eur **nekilnojamojo turto mokesčio**. Tarp tiesioginių užsienio investicijų ir sumokėto nekilnojamo turto mokesčių yra vidutinio stiprumo teigiamas ryšis. Šis ryšys parodo, kad didėjant vieno požymio reikšmėms kito požymio reikšmės irgi didėja, tai reiškia, kad didėjant TUI, didėja ir surenkamo nekilnojamojo mokesčių įmokų dydis, ir atvirkščiai. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 5.200 tūkst. Eur **žemės mokesčio**. Nustatyta, kad tiesiogines užsienio investicijas su žemės mokesčio įmokomis sieja labai stiprus neigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys, kuris reiškia, kad didėjant žemės mokesčio įmokų dydžiui mažėja TUI, ir atvirkščiai. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 36.917 tūkst. Eur **transporto priemonių mokesčio**. Nustatytas stiprus teigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys tarp TUI ir **transporto priemonių mokesčio**. Tai reiškia, kad didėjant TUI, didėja ir transporto priemonių mokesčio įmoka, ir atvirkščiai. 2004-2014 metų laikotarpiu vidutiniškai įmonės sumokėjo 14.387 tūkst. Eur **taršos mokesčio**. Nustatyta, kad tarp sukauptų tiesioginių užsienio investicijų ir mokesčio už aplinkos taršą yra vidutinio stiprumo teigiamas, tačiau statistiškai nereikšmingas ryšys, todėl tolimesnė šio veiksnio analizė yra netikslinga.

IŠVADOS

1. Tiesioginės užsienio investicijos tai ilgalaikiai, užsienio ir juridinių asmenų užsienyje, kapitalo įdėjimai, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ir ekonominiai santykiai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės, kurios įsigyta kapitalo dalis suteikia teisę investuotojui kontroliuoti ir daryti įtaką ūkio subjektui. Tiesioginės užsienio investicijos klasifikuojamos pagal šiuos kriterijus: investavimo objektą, investuotojo įtaka bendrovei, investuotojo nuolatinę buveinę, investuotojo statusą, investavimo periodą ir pobūdį. Tiesiogines užsienio investicijas sudaro: įmonės nuosavo kapitalo dalis; reinvesticijos; paskolos; ir kitas įmonės kapitalas. Tiesioginių užsienio investicijų šaliai teikiama nauda: naujų darbo vietų sukūrimas, darbuotojų kvalifikacijos kėlimas, naujų vadybos idėjų diegimas, infrastruktūros plėtojimas, produktyvumo bei eksporto didėjimas, ekonomikos augimas ir konkurencijos skatinimas.
2. Pagrindiniai veiksniai lemiantys užsienio investicijų pritraukimą, tai rinkos veiksniai (rinkos dydis), prekybos barjerų veiksniai (kvotos, licencijavimas, laisvanoriški susitarimai, embargas) ir šalies ekonomikos atvirumas (ekonominio atvirumo indeksas), kaštų veiksniai (žaliava, darbo rinka, kapitalo kaštai), investicinio klimato veiksniai (geografinė padėtis, šalių bendradarbiavimas, korupcija, infrastruktūra, mokesčių sistema, vidaus rinka, politinis ir teisinis stabilumas, ekonomikos augimo tempai) ir kiti veiksniai (šalies vidaus įmonių įvaizdis, žinomumas, marketingas, valdymas).
3. TUI 2004-2007 metų laikotarpiu nuolat augo, nes didžioji dalis investuotojų į Lietuvą žengė po Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą 2004m. TUI srautas 2008-2009m. laikotarpiu smuko, tai siejamama su pasauline ekonomine krize. Nuo 2009m. TUI srautas ėmė kilti ir tolygus augimas kasmet stebimas iki pat 2013m. Visą analizuojamą laikotarpį, išskyrus 2007m., TUI vienam Lietuvos gyventojui nuolat augo. Didžiausias pokytis lyginant su baziniais (2004m.) yra fiksuojamas 2014m. Vidutiniškai kasmet TUI vienam Lietuvos gyventojui augo 294 Eur. TUI srautas Lietuvoje pagal apskritis pasiskirsto netolygiai. Vilniaus apskritis pritraukė daugiausia TUI srauto. Tuo pačiu laikotarpiu Tauragės apskričiai teko mažiausi TUI srautai Lietuvoje. Tai lemia apskričių specifiniai požymiai, kurie arba padeda pritraukti didesnius investicijų srautus arba kaip tik riboja. TUI turi savybę pasiskirstyti ten, kur yra palankesnė investicinė aplinka. 2004 m. Lietuva daugiausia TUI sulaukė iš Danijos; 2005m. - iš Rusijos; 2006m. ir 2007m. - iš Lenkijos; 2008 m. iš Švedijos; 2009m. - iš Danijos; 2010m. iš Lenkijos; 2011m., 2012m., 2013m. ir 2014m. daugiausiai sukauptųjų TUI buvo iš Švedijos. 2014m. Per analizuojamą 2008 - 2014 m. laikotarpį daugiausiai buvo investuota į apdirbamąją gamybą, išskyrus 2014m., kuomet daugiausiai TUI 2014m. buvo pritraukta į finansinę ir draudimo veiklą. Mažiausiai tiesioginių užsienio investicijų 2008-2014 metais sulaukė oro transportas. Taip pat vienos iš

mažiausiai ekonominių veiklos rūšių sulaukusių tiesioginių užsienio investicijų yra švietimo veikla ir kita aptarnavimo veikla.

4. **Rinkos dydis.** TUI su gyventojų skaičiumi sieja labai stiprus neigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys, tai reiškia, kad vienam rodikliui didėjant, kitas mažėja, t.y. TUI analizuojamu laikotarpiu augo, o gyventojų skaičius mažėjo. Tarp TUI ir vidutinių disponuojamų pajamų per mėnesį vienam ūkio nariui nustatytas stiprus teigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys. Tai reiškia, kad didėjant TUI, didėja ir vidutinės disponuojamosios pajamos per mėnesį vienam ūkio nariui, ir atvirkščiai. **Darbo jėgos kaštai.** Tarp TUI ir šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio yra stiprus teigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys. Tai reiškia, kad didėjant vieno požymio reikšmėms, taip pat didėja kito požymio reikšmės, t.y. kad didėjant šalies ūkio darbuotojų vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui, didės ir pritraukiami TUI srautai, ir atvirkščiai. Tarp TUI ir vidutinio dirbančiųjų skaičiaus nustatytas vidutinio stiprumo atvirkštinis ir statistiškai reikšmingas ryšys. Tai reiškia, kad mažėjant vienam rodikliui, kitas didėja, t.y. mažėjant dirbančiųjų skaičiui didėja TUI ir atvirkščiai. Nustatyta, kad ryšio tarp TUI ir įmokų į garantinį fondą tolimesnė analizė netikslinga, nes nustatytas silpnas ir statistiškai nereikšmingas ryšys. Tarp TUI ir draudėjų mokamo valstybinio socialinio draudimo mokesčio pastebėtas vidutinio stiprumo teigiamas, bet statistiškai nereikšmingas ryšys. **Ekonomikos atvirumas.** Nustatytas stiprus teigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys tarp TUI ir ekonomikos atvirumo indekso, tai reiškia, kad didėjant ekonomikos atvirumo indeksui didėja ir TUI. **Veiklos apmokestinimas.** Ryšio tarp TUI ir pelno mokesčio tolimesnė analizė netikslinga, nes nustatytas atvirkštinis stiprus, tačiau statistiškai nereikšmingas ryšys. Tarp TUI ir sumokėto nekilnojamo turto mokesčių yra vidutinio stiprumo teigiamas ryšys. Tai parodo, kad didėjant vieno požymio reikšmėms kito požymio reikšmės irgi didėja, tai reiškia, kad didėjant TUI, didėja ir surenkamo nekilnojamojo mokesčių įmokų dydis, ir atvirkščiai. Nustatyta, kad TUI su žemės mokesčio įmokomis sieja labai stiprus neigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys, kuris reiškia, kad didėjant žemės mokesčio įmokų dydžiui mažėja TUI, ir atvirkščiai. Nustatytas stiprus teigiamas ir statistiškai reikšmingas ryšys tarp TUI ir transporto priemonių mokesčio. Tai reiškia, kad didėjant TUI, didėja ir transporto priemonių mokesčio įmokos, ir atvirkščiai. Nustatyta, kad tarp sukauptų TUI ir mokesčio už aplinkos taršą yra vidutinio stiprumo teigiamas, tačiau statistiškai nereikšmingas ryšys.

LITERATŪRA

Mokslinės literatūros sąrašas

1. Acaravci, A., Ozturk, I., (2012). Foreign direct investment, export and economic growth: Empirical evidence form new EU countries. Prieiga per internetą: http://www.ipe.ro/rjef/rjef2_12/rjef2_2012p52-67.pdf (Žiūrėta 2016-04-24)
2. Agiomirgianakis., G.M., Asteriuo, D., Papatkoma, K., (2003). The determinants of foreign direct investment: a panel data study for the OECD countries. Worthing Papers 03/06, *Department of Economics*, City University London. Prieiga per internetą: http://city.eprints.org/1420/1/0306_agiomirgianakis-et-al.pdf (Žiūrėta 2015-10-10)
3. Amdam, R. P., Lunnanm, R., Ramanauskas, G. (2007). FDI and the transformation from industry to service society in emerging economies: A Lithuanian – Nordic perspective. *Engineering Economics*, No. 1(51), 22-28.
4. Anyanwu, J. C. (2012). Why Does Foreign Direct Investment Go Where It Goes?: New Evidence From African Countries. *Annals of Economics and Finance*, Nr. 13 (2). Prieiga per internetą: <http://www.aecon.net/Articles/Nov2012/ae130207.pdf> (Žiūrėta 2015-10-21).
5. Arėškienė, D., Samuolis, G., Jančaitis, A., Vėberis, A. (2000). Tiesioginių užsienio investicijų apskaitos metodika. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/documents/10180/669791/TUImetod2000.pdf/6b3538b4-b29c-41e1-a4fb-948bdd55ae73> (Žiūrėta 2016-02-17)
6. Bayraktar, N., (2013). Foreign Direct Investment and Investment Climate. *Procedia Economics and Finance. Volume 5*.
7. Benassy-Quere, A., Coupet, M., Mayer, T., (2007). Institutional determinants of foreign direct investment. *The World Economy*, 30 (5).
8. Blonigen, B.A., Piger, J., (2014). Determinants of foreign direct investment. *Canadian Journal of Economics*, Vol.47(3). Prieiga per internetą: <http://onlinelibrary.wiley.com/enhanced/doi/10.1111/caje.12091>
9. Brenkevičiūtė, R., (2010). Tiesioginių užsienio investicijų poveikio šalies ekonomikai analizė. *Verslas XXI amžiuje*, Nr.2, 2 tomas. Prieiga per internetą: <http://www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/download/mla.2010.028/81> (Žiūrėta 2016-05-02)
10. Čegyūtė, O., Miečinskienė, A., (2009). Tiesioginių užsienio investicijų poveikio tyrimas. *Verslas XXI amžiuje*, 1 tomas, Nr. 3, 9-12.
11. Čekanavičius, V., Murauskas, G., (2014). *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
12. Cibulskienė, D., Butkus, M., (2007). *Investicijų ekonomika: realiosios investicijos*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
13. Czapor, B. A. (2000). Foreign direct investment in an economy in transition: an exploratory study of the Polish investment climate. Prieiga per internetą: http://www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk1/tape2/PQDD_0016/MQ57766.pdf (Žiūrėta 2015-12-14)
14. Deveikytė, R., Misiūnas, A., (2004). Namų ūkio pajamos ir išlaidos. *Vilniaus universitetas, Lietuvos ekonomikos apžvalga*, Nr. 1. Prieiga per internetą: http://elibrary.lt/resursai/DB/StatistikosDep/LEA/2005_01/LEA_2005_01_L016-021.pdf (Žiūrėta 2016-02-27)
15. Devereux, M. P., Griffith, R., (1998). The Taxation of Discrete Investment Choices. *The Institute of Fiscal Studies Working Paper*, No. W98/16.
16. Dunning, J. H. 1993 *The globalization of Business*. London, Routledge. Prieiga per internetą: <http://www.google.com/books?hl=lt&lr=&id=YKsOAAAAQAAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=g>

- lobalization+of+business&ots=oyMQSuWPYg&sig=hXDEcKeUwoHWeARrAdspQCdzyk
#v=onepage&q&f=false (žiūrėta 2016-02-21).
17. Egger, P., Radulescu, D. M., (2008). Labour taxation and foreign direct Investment. *CESifo Working Paper*, No. 2309.
 18. Hansson, A., Olofsdotter, K., (2011). Labor Taxation and FDI decisions in the European Union. *Working Paper of Lund University, Department of Economics*.
 19. Hoa, D.T.T., Lin, J.J., (2016). Determinants of Foreign Direct Investment in Indochina: A holistic approach. *International Journal of Business and Applied Social Science*, Vol.2 (1). Prieiga per internetą: <http://ijbassnet.com/storage/app/publications/56bc0d8d2ecf011455164813.pdf> (Žiūrėta 2016-05-10)
 20. Ginevičius, R., Rakauskienė, O. G., Patalavičius, R. ir kt. (2005). *Eksperto ir investicijų plėtra Lietuvoje*. Vilnius: Technika
 21. Jadhav, P., (2012). Determinants of foreign direct investment in BRICS economies: Analysis of economic, institutional and political factor. *Social and Behavioral Sciences* 37 (2012). Prieiga per internetą: <https://www.iseg.ulisboa.pt/aquila/getFile.do?method=getFile&fileId=408874> (Žiūrėta 2016-02-10)
 22. Guimón, J., Filippov, S., (2012). Competing for high-quality FDI: management challenges for investment promotion agencies, *Institutions and Economies*, July 4(2): 25–44.
 23. Jurgelis, M. (2011). Tiesioginės užsienio investicijos toliau auga. Prieiga per internetą: http://www.dnb.lt/files/Apzvalgos/bre_weekly/dnb_komentaras_2011_10_03_tui.pdf (Žiūrėta 2015-11-11).
 24. Kahai, S. K. (2011). Traditional And Non-Traditional Determinants Of Foreign Direct Investment In Developing Countries. *Journal Of Applied Business Research*. Nr. 1. Prieiga per internetą: <http://journals.cluteonline.com/index.php/JABR/article/view/2194/2171> (Žiūrėta 2015-11-04)
 25. Kinoshita, Y., Campos, N., (2004). Estimating the Determinants of Foreign Direct Investment Inflows: How Important are Sampling and Omitted Variable Biases? *BOFIT Discussion Paper*, No. 10/2004.
 26. Kuokštis, V. (2014). Lietuvos narystė Europos Sąjungoje: ekonominė raida. Vilniaus universitetas: Politologija, Nr.4 (76) tomas. Prieiga per internetą: <http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/POLITOLOGIJA/Politologija%202014%204%2076/92-123.pdf> (Žiūrėta 2016-05-07)
 27. Kvainauskaitė, V. *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija: 2004.
 28. Laskienė, D., Pekarskienė, I. (2011) Tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančios šalies darbo produktyvumui. *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 16. Prieiga per internetą: <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/16/1822-6515-2011-0207.pdf> (Žiūrėta 2016-01-20)
 29. Leibrecht, M., Scharler, J., (2007). How Important is Employment Protection for Foreign Direct Investment Flows in Central and Eastern European Countries? *Economics working paper* No. 0716, Department of Economics, Johannes Kepler University Linz.
 30. Leitão, N. C., (2012). Foreign direct investment and globalization. *Munich Personal RePEc Archive*, Nr. 37436. Prieiga per internetą: http://mpra.ub.uni-muenchen.de/37436/1/MPRA_paper_37436.pdf. (Žiūrėta 2016-05-01)
 31. Mathur, A., Singh, K., (2013). Foreign direct investment, corruption and democracy. *Applied Economics*, Vol.45(8). 991-1002.
 32. Montvilaitė, K., Mačiulytė-Šniukienė, A. (2011). Tiesioginių užsienio investicijų poveikis ekonominio augimo tempams konvergavimo aspektu. *Vadyba/Journal of Management*, Nr. 2 (19).

33. Naulickaitė J., Solnyškinienė, J., (2015). Tiesioginių užsienio investicijų prigimtis ir apimtis įtakojančių veiksnių pobūdis: teorinių ir empirinių tyrimų apibendrinimas. *18-oji Lietuvos jaunujų mokslininkų konferencija „Mokslas – Lietuvos ateitis. Verslas XXI amžiuje*. Prieiga per internetą: <http://jmk.vvf.vgtu.lt/index.php/conference/2015/paper/viewFile/271/227> (Žiūrėta 2016-05-01)
34. Nunnenkamp, P., (2002). Determinant of FDI in Developing Countries: Has Globalization changed the Rules of the Game? *Kiel Institute for World Economics Working*, Paper No. 1122.
35. Nur Ozkan-Gunay, E. (2011). Determinants of FDI Inflows and Policy Implications: A Comparative Study for the Enlarged EU and Candidate Countries. *Emerging Markets Finance & Trade* 47(4).
36. Pabedinskaitė, A., (2009). *Kiekybiniai sprendimų metodai (I dalis)*. Vilnius: Technika.
37. Pekarskienė, I., Laskienė, D., (2012). Užsienio investicijų sąsajų su ekonominiais lūkesčiais vertinimas Lietuvoje. *Economics and management*. Nr. 17 (4) Prieiga per internetą: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:aCbz2w-xswgJ:www.ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/download/3005/2082+&cd=4&hl=lt&ct=clnk&gl=lt> (Žiūrėta 2016-01-20)
38. Pilinkienė, V., (2009). *Tarptautiniai ekonominiai santykiai*. Kaunas: Technologija.
39. Ruplienė, D., (2009). Verslo mokesčių dydžio kaip institucinio veiksnio įtaka tiesioginėms užsienio investicijoms. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2009. 1 (14). Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2009~ISSN_1648-9098.N_1_14.PG_248-255/DS.002.0.01.ARTIC (Žiūrėta 2016-05-02)
40. Ruplienė, D., Garšvienė, L. (2008). Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 3 (12), 262-270.
41. Ruplienė, D., Montvilaitė, K., (2011). Darbo rinkos veiksnių poveikis tiesioginėms užsienio investicijoms: empirinių tyrimų apžvalga. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2011. 2 (22). Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2011~ISSN_1648-9098.N_2_22.PG_68-77/DS.002.0.01.ARTIC (Žiūrėta 2016-05-01)
42. Ruplienė, D., Montvilaitė, K., Grigaliūnienė Ž., (2008). Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 3 (12). Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161897064/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> (Žiūrėta 2016-04-25)
43. Rudzkienė, V., (2005). *Socialinė statistika*, Vilnius: MRU.
44. Šečkutė, L., Tvaronavičius, V., (2007). Tiesioginių užsienio investicijų Baltijos šalyse tyrimas. *Verslas: Teorija ir praktika*, Vol VIII, No 3, 153–160.
45. Šimelytė, A., Antanavičienė, J., (2013). Rėmimo reikšmė pritraukiant TUI Baltijos valstybių pavyzdžiu. *Verslas: Teorija ir praktika*. 2013 14(3).
46. Skominas, V., (2006). *Makroekonomika*. Vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
47. Stankevičienė, J., Lakštutienė, A. (2012). Tiesioginių užsienio investicijų investicijų pritraukimą lemiančių veiksnių ir jų kitimo tendencijų tyrimas Baltijos šalyse. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development. Scientific journal*. Vol. 33. Nr. 4.
48. Treigienė, D., (2010). *Investicijos*. Vilnius: Technika.
49. Tvaronavičienė, M., Tvaronavičius, V. (2006). Kai kurie Lietuvos ekonominio augimo aspektai . *Verslas: teorija ir praktika*. Nr. 7(4). Prieiga per internetą: <http://www.btp.vgtu.lt/index.php/btp/article/download/btp.2006.28/pdf> (Žiūrėta 2016-05-02)

50. Vainienė, R., (2005). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto Alba.
51. Valentinavičius, S., (2010). *Investicijų valdymas teoriniai ir praktiniai aspektai*. Monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. Prieiga per internetą: <http://www.investlithuania.com/lt/naujienos/bendrame-pasaulio-saliu-reitinge-doing-business-2016-lietuva-uzima-20-vieta-is-189-saliu/> (Žiūrėta 2016-01-22)
52. Vitas, A., (2011). *Avialinijų rinkos problemos Lietuvoje: kur link einama...*. Vilniaus universitetas. Prieiga per internetą: <http://web.vu.lt/ef/a.vitas/2011/12/26/avialiniju-rinkos-problemos-lietuvoje-kur-link-einama/> (Žiūrėta 2016-02-22)
53. Whyman, P., Baimbridge, M., (2006). Labour Market Flexibility and Foreign Direct Investment. *The Department of Trade and Industry*, URN 06/1797.

Dokumentai ir kiti šaltiniai

54. Akmenės laisvoji ekonominė zona. Akmenės rajono savivaldybė. Prieiga per internetą: <http://www.akmene.lt/go.php/Pasiulymai-investuotojams147427>
55. Doing Business 2016, (2015). Measuring Regulatory Quality and Efficiency“. A World Bank Group, 2015. Prieiga per internetą: http://www.doingbusiness.org/~/_media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf
56. „Doing Business“ ataskaita. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Prieiga per internetą: <http://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/verslo-aplinka/doing-business>
57. Investicijų galimybės. Specialiosios ekonominės zonos, (2015). VŠĮ Investuok Lietuvoje. Prieiga per internetą: <http://www.investlithuania.com/lt/investiciju-galimybes/#zones>
58. Investicijų skatinimo 2008-2013 metų programa, (2007). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0B07A78469FB>
59. Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014-2020 metų programa, (2014). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.ukmin.lt/uploads/documents/imported/lt/verslo_aplinka/Pramone/Investiciju%20skatinimo%20pramoses%20pletros%20programa_986.pdf
60. Janilionis, V., (2016). **Daugialypės regresinės analizės taikymas socialiniuose tyrimuose**. Mokymai apie kiekybinių ir kokybinių HSM tyrimų duomenų analizės metodus. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/files/mokymai/Janilionis_IV/Daugialypes%20%20regresines%20%20analizes%20taikymas%20soc.%20tyr.%20LiDA_%20V.Janilionis_2011%20G.pdf
61. Kauno laisvoji ekonominė zona. Prieiga per internetą: <http://www.ftz.lt/index.php/html-menu/kauno-lez/12> (Žiūrėta 2015-11-11)
62. Kėdainių laisvoji ekonominė zona. Prieiga per internetą: <http://kedainiulez.lt/lt/kedainiu-lez/> (Žiūrėta 2015-11-11)
63. Klaipėdos laisvoji ekonominė zona. Prieiga per internetą: <http://www.fez.lt/apie-mus> (Žiūrėta 2015-11-11)
64. Laisvųjų ekonominių zonų ir pramoninių parkų vystymas. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita., (2012) Nr. VA-P-20-7-13. Vilnius. Prieiga per internetą: https://www.vkontrolė.lt/pranesimas_spaudai.aspx?id=17236
65. Lietuvos Bankas, (2013). Tiesioginių užsienio investicijų termino samprata. Prieiga per internetą: <http://www.rastija.lt/LBTB/Lietuvos-banko-termin%C5%B3-baz%C4%97/tiesiogin%C4%97s-u%C5%BEsienio-investicijos>
66. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, (2000). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E22116F1B0E0/iSOIFPScwS>

67. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas, (2007). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=479209&p_tr2=2
68. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas, (2003). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8447F63760E9>
69. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas, (1999). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245493
70. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, (1996). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=325446
71. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas, (1996). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6A449FCC534B>
72. Lietuvos Respublikos laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas, (1995). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416448
73. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas, (1996). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.38E82AA2664C>
74. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas, (2001). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A5ACBDA529A9>
75. Lietuvos Respublikos rejestro įmonių įstatymas, (1995). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=169273&Condition2=>
76. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas, (2000). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Vilnius. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=233926&Condition2=>
77. Lietuvos statistikos metraštis, (2014). Lietuvos Statistikos departamentas. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=2910>
78. Šiaulių laisvoji ekonominė zona. Prieiga per internetą: <http://www.eika.lt/projektai/siauliu-laisvoji-ekonomine-zona-lez/6394> (Žiūrėta 2015-11-11)
79. Marijampolės laisvoji ekonominė zona. Prieiga per internetą: <http://www.balticfez.lt/marijampoles-lez-investuotojo-mokestines-naudos-skaiciuokle/> (Žiūrėta 2015-11-11)
80. Metinė veiklos ataskaita, 2014. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Investicijos/IL/IL_metine_ataskaita_2014.pdf
81. Pramoniniai parkai ir LEZ. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Prieiga per internetą: <http://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritis/investiciju-veiklos-sritis/pramoniniai-parkai-ir-lez>
82. Verslo sąlygos Lietuvoje, (2014). Teisės ir mokesčių apžvalga 2014. Baltic Legal Solutions Lietuva, Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.blslawfirm.com/sites/default/files/uploads/LT_pdf/DoingBuisness2014/BLS%20Lithuania%20Doing%20Buisness%20in%20Lithuania%20LT%202014.pdf
83. Verslo žinios, (2015). Didžiausios švedų kapitalo bendrovės Lietuvoje. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/dienos-grafikas/2015/09/28/didziausios-svedu-kapitalo-bendroves-lietuvoje>
84. VŠĮ Investuok Lietuvoje, (2014). Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje. Tendencijos ir perspektyvos. Prieiga per internetą: <http://www.investlithuania.com/wp-content/uploads/2015/02/2014-02-25-TUI-LIETUVOJE-FINAL-FINAL.pdf>

PAŽYMĖJIMAS

Vaida Špaukskienė

2015 m. balandžio 17 d. dalyvavo Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto organizuojamoje 15-oje Jaunųjų tyrėjų tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „EKONOMIKOS IR VADYBOS AKTUALIJOS“.

Pranešimo tema:

„Investicijų pritraukimą į Lietuvos ūkį lemiančių veiksnių analizė“

Socialinių mokslų fakulteto dekanas

Doc. dr. Gintaras ŠAPARNIS

Šiauliai,
2015 m. balandžio 17 d.

Registracijos Nr. 2015/SMIP 83

Metai	1. Rinkos dydis		2. Darbo jėgos kaštai				3. Ekonomikos atvirumas	4. Veiklos apmokestinimas				
	Sukauptosios TUI metų pabaigoje, mln. Eur	Gyventojų skaičius	Vidutinės disponuojamosios pajamos per mėnesį vienam ūkio nariui, EUR	Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Eur	Vidutinis dirbančiųjų skaičius, tūkst.	Įmonių sumokėti mokesčiai, tūkst. Eur	Importas+ Eksportas/BVP	Peļno mokestis	Žemės mokestis	Nekilnojamo turto mokestis	Transporto priemonių mokestis	Mokestis už aplinkos taršą
2004	4689,69	3355220	143,59	379,40	1 436,30	Įmonių sumokėti mokesčiai, tūkst. Eur	0,96	338550	9034	62254	15880	7335
2005	6920,7	3289835	140,32	420,82	1 473,90	Įmokos į garantinį fondą	1,05	436661	10482	61682	14074	8178
2006	8377,14	3249983	166,90	501,33	1 499,00	Draudėjų mokamas VSD	1,11	557380	11542	67886	22724	9345
2007	10282,65	3212605	216,41	594,30	1 451,50		1,04	594778	6141	68517	40343	18337
2008	9190,59	3183856	271,10	671,63	1 427,10		1,14	842845	6178	73411	41697	20807
2009	9206,19	3141976	321,90	613,42	1 317,40		0,93	494553	3374	78516	29226	18111
2010	10030,97	3052588	278,20	614,28	1 247,70		1,19	276260	2074	86468	34378	7365
2011	11028,93	3003641	253,70	629,92	1 253,60		1,37	252871	1931	79916	38829	16310
2012	12100,64	2971905	288,80	646,43	1 275,70		1,44	432916	1863	75635	52569	16817
2013	12719,9	2943472	321,00	677,71	1 292,80		1,45	476662	1835	75963	56760	19004
2014	12078,34	2921262	338,90	714,49	1 319,00		1,38	499767	2747	82513	59610	16647